

Masarykova univerzita

Fakulta sociálních studií

Katedra politologie

Resistentní strategie postanarchismu

Východiska a koncepty

Diplomová práce

Jméno autora: Petr Hušek

UČO: 52832

Obor: Politologie

Vedoucí práce: Mgr. Martin Bastl, PhD.

Brno 2010

Prohlášení o autorství práce

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma Postanarchistické resistantní strategie -
Východiska a koncepty. vypracoval samostatně a použil jen zdroje uvedené v seznamu
literatury.

V Brně, 18. 5. 2010

.....

Petr Hušek

Na tomto místě bych rád poděkoval za podnětné připomínky, cenné rady a všeobecnou podporu při zpracování předkládané diplomové práce vedoucímu Mgr. Martinovi Bastlovi, PhD. Také bych chtěl poděkovat všem, kdo mi pomohli s korekturami (jmenovitě Bc. Janu Krupovi), konzultovali se mnou dílčí teoretické i praktické problémy a podporovali mě v průběhu psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Přístupy, východiska a problémy.....	2
2. Cíle práce.....	5
3. Teoretické implikace.....	7
4. Definice.....	10
4.1 Anarchismus.....	11
4.2 Od poststrukturalismu k počátkům postanarchismu.....	14
5. Historické modely anarchistické resistance.....	18
5.1 Model povstání.....	20
5.2 Evoluční model.....	22
5.3 Anarchosyndikalistický model.....	23
5.4 Situacionistický model.....	24
6. Poststrukturalistické konceptuální panely.....	31
6.1 Foucault – Moc jako resistance	33
6.2 Deleuze – Touha a war-machine	36
6.3 Bataille, Baudrillard – Návrat daru.....	40
6.4 Baudrillard – Násilí a simulace.....	43
7. Postanarchistická reflexe vybraných poststrukturalistických konceptuálních panelů	46
8. Vybrané příklady postanarchistických resistantních strategií.....	49
8.1 Strategie exodu.....	49
8.1.1 Příklad CrimethInc.....	54
8.2 Strategie daru.....	56
8.2.1 Komoditní strategie daru.....	57
8.2.1.1 Příklad <i>Food not Bombs</i>	59
8.2.2 Symbolická strategie daru.....	61
8.3 Situační strategie	63
8.3.1 Sebeobránná pozice - Black Bloc.....	64
8.3.2 Transferabilní pozice – Plán B	67
8.4 Strategie povstání – Sociální válka.....	70
Závěr.....	73
Seznam pramenů a literatury.....	75

Počet znaků práce: 184 641.

Úvod

V časech našeho současného žití lze zaslechnout „prorocké“ hlasy predikující příchod dramatických sociálních a politických změn. Z určitého úhlu pohledu je to nepochybně neomylné tvrzení, jehož artikulace může být příhodná pro jakýkoliv moment právě žitého „ted“ a „nyní“. Současná prezentace názoru, že „doba revolucí ještě neskončila“ má vzestupnou a neodbytnější tendenci. Nicméně tendenční vektor „časté artikulace“ nemusí být indikátorem reality. Na druhou stranu není možné opomenout indicie přesvědčující nás o opačném pohybu na poli společenské a politické reality. Staré formy dominance neustále přetrvávají a zároveň se v případě potřeby transformují do nových hierarchicky uspořádaných forem. Nelze již usilovat o vzpoury vůči represivním režimům¹ bez vědomí, že neúspěch odporu represivní režim posiluje (nikoliv narušuje). V případě dílčího narušení represivního režimu je starý režim nahrazen režimem novým² tak rychle a tak efektivně, jako nikdy předtím. Nové diskursivní praktiky moci jsou stále připraveny nahradit ty staré. Někdy se může zdát, že doba revolucí ještě neskončila, aby mohla být pohlcena, jakmile začne — zároveň musí nekončit, aby nikdy nezačala.

Minimálně od zhroucení Sovětského bloku začal marxismus ztrácet své privilegované místo jako hlavní ideologický vyzyvatel stávajícího „neoliberálního“ řádu. Zatímco marxismus prožíval krizi, anebo alespoň stagnaci, ocitli se anarchisté v čele průvodů požadujících svržení kapitalismu a revizi světového i společenského řádu.³ Uvnitř protestních a antiglobalizačních hnutí, a v rámci interakce s nimi, došlo k postupné změně taktiky výrazné části anarchistických kolektivů. Docházelo

¹ Režimem je na tomto místě označována schématická, dlouhodobě uplatňovaná forma jednání, nikoliv režim jako určitý typ nebo druh politického uspořádání, ačkoliv některé typy politického uspořádání mohou upřednostňovat určitý typ režimu (jako schématu jednání) před jiným (blíže Petrušek 2007: 330-336).

² „Novým“ použito ve smyslu zástupným. Je-li represivní režim narušen, reaguje na vzniklou situaci přizpůsobením, rekonfigurací represivních praktik. Následně už není tím „samým starým“ režimem, ale ani zcela „novým“.

³ „Jakmile se Sovětský svaz stal minulostí a Čína se nedávno předtím přiklonila k budování tržní ekonomiky, bylo evidentní, že marxismus jako revoluční projekt selhal, což se nedá říci o anarchismu“ (Call 2002:11).

k přehodnocování postojů, redefinici cílů a hledání způsobů jejich dosažení. Tato změna nebyla samovolná, ale nacházela stále nové teoretické i praktické zdroje, jimiž se inspirovala a byla ovlivněna. Vzrůstala očekávání, utvářely se nové vize a strategie. Od Seattlu přes Prahu až po Belém a Pittsburgh začala vzrůstat očekávání, utvářely se nové strategie postavené na principech autonomismu, decentralizace, vzájemné pomoci, přímé demokracie, anti-autoritářství - vznikaly i nové resistantní strategie.

Otázka: „Co má být učiněno nyní?“, se stala klíčovou. Z neustálé reflexe přítomného i minulého, vznikaly uvnitř anarchistického hnutí rozličné odpovědi. Jedním z konceptů hledající odpověď se stal koncept postanarchismu, vstřebávající současně poststrukturalistickou filozofii a politicko-historický odkaz anarchismu. Sociální změna začala být vnímána jako dlouhodobý proces nemající nic společného s apokalyptickou vizí změn a předchozích revolucí. Budoucí sociální změna se identifikovala s „revolucí každodennosti“, „plíživou revolucí“ - „nepostřehnutelnou“. Postanarchistický souhrn resistantních strategií začal důrazně vyžadovat, aby po svolání: „Král je mrtev!“, již nezaznělo: „Ať žije král!“

1. Přístupy, východiska a problémy

„Anticipace smyslu, kterou je vedeno naše porozumění, není projevem subjektivity, je určena vzájemností, která nás propojuje s tradicí... Tradice není jakýmsi trvalým předpokladem, kterému jsme napořád podřízeni, naopak my sami ji ustanovujeme do té míry, do jaké jí rozumíme...“

- Gadamer, Truth and Method 1989

Již při formování výzkumného záměru a tématu této práce se začaly rýsovat problémy pramenící z jejího rozkročení mezi politologií a poststrukturalistickou teorií. Z termínů *resistantní strategie* i *postanarchismus* vyplývají subjektivizované významové souvislosti. Resistentním strategiím lze přiřknout materiálně-smyslovou podobu, ale v rámci postanarchismu navazují na sebe "duchovní" (postmateriální) významy a obsahy (Berg-Schlosser, Stammen 2000: 122; Inglehart 1997: 9, 324-

325). K podání vysvětlení uvedeného tématu je zapotřebí uchopit významové souvislosti překračující limity empirického-analytického/normativního přístupu.⁴ Termín resistantní strategie (zvláště v postanarchistickém konceptu) totiž neodkazuje k modelům racionálních aktérů a "klasickému" racionalismu západní civilizace. Tyto strategie (jak bude následně ukázáno) se totiž nespokojí se ziskem významnější strategické pozice, případně s výměnou jedné satisfakce za druhou, ani s pouhým parazitováním na existenci struktur, vůči nimž kladou odpor. Jedním z možných přístupů je snažit se pochopit a analyzovat ideje, přesvědčení a vlastní sebe(roz)poznávání spolu se sebe prezentací postanarchistických resistantních strategií (deklarovaných cílů, způsobů dosažení cílů, ospravedlnění použitých prostředků apod.).⁵ Tento odkaz nás směřuje k hermeneutickému přístupu.

Vzhledem k rozsahu a tématickému obsahu práce byla zvolena metoda hermeneutické interpretace. Výchozím bodem pro hermeneutickou interpretaci resistantních strategií postanarchismu je pozice zastávaná Gadamerem a Taylorem. Shrnout ji je možné následovně: „Našimi smysly přivlastněný svět, jak v praktické tak intelektuální rovině, se nachází uvnitř historicko-lingvistické tradice, ze které plné oproštění není možné“ (Gadamer 1989, Taylor 2003, Grondin 1994, Mokroš 2003, Berg-Schlosser, Stammen 2000). Pokud chceme porozumět jiným kulturám případně kontra-kulturním hnutím/idejím uvnitř naší antropocentrické kultury, musíme porozumět jejich jazyku a praktikám (např. resistantním strategiím). V zájmu tohoto porozumění je třeba překonat propast mezi oběma světy (např. mezi „převládajícími idejemi“ a „kontra-idejemi“). Taylor a Gadamer navrhuje překlenutí pomocí „fúzi horizontů“ (Gadamer 1989: 306, Taylor 2003). Fúzi horizontů lze chápat jako dialogický proces, v němž ostatní (aktéry, promluvy) považujeme za partnery našeho

⁴ Racionalisticky orientovaný empiricko-analytický přístup je limitován svým vztahem k normativnímu vyjádření politických aktérů. K normativním vyjádřením přistupuje jako k subjektivním hodnotám a preferencím politických aktérů, případně normativně orientovaných vědců. Abstrahuje pak tyto hodnoty a preference do „nenormativního“ (objektivizovaného) rámce, čímž se zprošťuje nutnosti vysvětlit důvod zvolení právě takového hodnotově-preferenčního setu, jaký zvolil a ne jiného (srov. Gibbons 2006: 568). Zvolení onoho či jiného rámce (hodnotově-preferenčního setu) může být ovlivněno jak normativností zkoumaných aktérů (subjektů) tak normativními preferencemi autora (ač například empiricko-analyticky zaměřeného) (srov. Berg-Schlosser, Stammen 2000: 88). Naopak hermeneuticko-interpretativní přístup (o němž budeme mluvit dále) se snaží uchopit a pracovat spíše s pozadím individuálních hodnot a preferencí než s individuálními hodnotami samotnými.

⁵ Obdobná východiska použila Roxanne Euben ve své knize *The Enemy in the Mirror: Islamic Fundamentalism and the Limits of Western Rationalism* při interpretaci islámského fundamentalismu, ideálů a strategií jím zvolených (Blíže Euben 1999, Gibbons 2006: 568).

dialogu a snažíme se rozšířit naše kategorie pochopení obsahující ideje, víry nebo cesty životem ostatních. Nejedná se o projev empatického přístupu individua k jinému, ani o připodobnění jiné kultury k našim standardům.⁶ Spíše tento přístup vždy zahrnuje vyšší univerzality, kterými překračuje nejenom naši vlastní partikularitu, ale také všechny ostatní (Gadamer 1989: 305, Grodin 1994: 122). Jazyk se svou expresivní i konstitutivní rolí nám umožňuje artikulovat nové formy politických akcí a zároveň vyjádřit jejich porozumění (srov. Popper 1991: 183, Berg-Schlosser, Stammen 2000: 123). Forma porozumění má povahu lidské reflexe a kritického náhledu na něčí perspektivy a touhy. Takovouto formu porozumění nám ale umožňuje pouze možnost transformace našich vlastních tužeb, chtění, potřeb a účelů (Taylor 1985: 232-233). Lidské reflexe ani lidské zkušenosti nejsou prelingvistickými, ale teprve jazyk nastoluje možnost přeměnit a revidovat pocity, touhy, chtění, které nám umožňují samotnou zkušenost (Gibbons 2006: 568).

Hermeneutická interpretace⁷ otevírá nové možnosti formování a přeformování politických problémů a vysvětlení, nevyvazuje se z problémů hermeneutického přístupu, jímž je např. otázka validity získaných dat. Stejně jako („obecným“) hermeneutickým přístupem ani v hermeneutické interpretaci nikdy nemůže být dosaženo zcela přesného a úplného objasnění interpretovaných skutečností. Hermeneutické interpretace mají vždy prozatímní charakter (Taylor 1989; Gadamer 1989), neodmítají další přeformování a otevírají se následujícím dialogickým procesům.⁸ Z komplexity a multidimenzionálnosti sociálního a politického života je zřejmé, že jediná teoretická perspektiva nemůže poskytnout vyčerpávající vysvětlení

⁶ Například King, Keohane a Verba (1994) přitakávají opodstatnění interpretativního postupu, když tvrdí: „...Souhlasíme s interpretativisty v nutnosti porozumět kultuře hlouběji, předtím než formulujeme hypotézy nebo načrtneme systematický výzkumný projekt k nalezení odpovědi.“ Problémem ovšem je, že jejich pochopení interpretace se nevymaňuje z interpretace v empatické rovině (vžití se do tužeb individua, odstoupení od nich a jejich přeformování procesem „objektivizace“).

⁷ Pro úplnost je třeba dodat, že Taylor i Gadamer navrhuje v některých případech použít spolu s hermeneutickou interpretací i hermeneuticko-interpretativní evaluaci. V této práci by její aplikace v mnohém přesáhla předpokládaný rámec práce (srov. Gadamer 1989: 313; Taylor 2004:11).

⁸ "Skutečnost vyvstává vždy na horizontu možných budoucností, žádoucích, nebo obávaných, ale v každém případě dosud nerozhodnutých. Vždy to je tak, že jsou vybudena navzájem se vylučující očekávání, z nichž ne všechna se mohou uskutečnit. Právě kvůli nerozhodnuté budoucnosti, která dovoluje takový přebytek očekávání, bude skutečnost za očekáváním vždy nutně pokulhávat" (Gadamer in Morkoš 2003: 84).

(čemuž hermeneutická interpretace přitakává) (Grondin 1994: 119; Mokroš 2003: 99; Gibbons 2006: 570).

2. Cíle práce

Cílem práce *resistentní strategie postanarchismu* je podat ucelené teoretické pojednání o momentálně „nejmladších“ formách resistance uvnitř anarchistického hnutí a zároveň jedněch z „nejmladších“ formách odporu (nejen) proti současnému politickému systému. Předpokládaným výstupem práce je zpřehlednění a pokus o typologizaci postanarchistických resistentních strategií, v níž bude možné ztotožnit politickou praxi s anarchistickou ideologií a teorií poststrukturalismu. Obsahem každé kategorie budou motivy i zdroje postanarchistických resistentních strategií, jejich politicko-filozofické konotace na (post)anarchistickou teorii moci, potažmo na poststrukturalistickou teorii moci. Upřednostněnou osou bude osa: Foucault – Deleuze, Guattari – Bataille – Baudrillard. Obsahem každé kategorie by měl být výčet a způsob identifikace mocenských center („klíčových bodů“), vůči nimž konkrétní post-anarchistická resistentní strategie vystupuje. Sledována by měla být taktéž korelace mezi "vnímanou" povahou moci, vůči níž je resistentní strategie aplikována, a metodami preferované resistentní strategie.

"Kořeny" postanarchistických resistentních strategií lze nalézt v širokém spektru rozličných současných (i zaniklých) „archaických“ společností i v různých epochách historie naší společnosti. Avšak teprve v politických souvislostech od poslední dekády 20. století nabývají nových významů a dochází k jejich prudkému rozvoji. Postanarchistické resistentní strategie pronikají do praxe nejen anarchistických kolektivů, ale stávají se čím dál tím více rozšířenějšími i v podmínkách „nových“ sociálních hnutí (Day 2005: 7-9). Průběh formování typologie postanarchistických resistentních strategií se pokusíme ilustrovat, kde to bude možné, na konkrétních příkladech politické praxe.

Nelze zastírat, že postupné rozšiřování a aplikace resistentních strategií má své normativní důsledky. Na jednu stranu dochází k vyzdvihování jejich „nezbytnosti“ a k etickému ospravedlnování, což je případ (post)anarchistického politicko-filozofického konceptu a jeho zastánců. Na druhé straně dochází k jejich

vehementnímu odmítání (např. korporátní média, "veřejné mínění"), distancování (např. část nových sociálních hnutí a neziskových organizací), až důsledné kriminalizaci (např. státní instituce, neokonzervativní politické myšlení). Nicméně cílem práce je vyhnout se normativním postulátům a předložit resistantní postanarchistické strategie v podobě, v jaké jsou praktikovány, případně teoreticky konceptualizovány.⁹

Zájem o téma postanarchismu má od počátku 21. století vzrůstající tendenci. Zvláště v posledních třech letech se rozpoutala debata o postanarchismu jak mezi anarchistickými aktivisty, tak v akademických kruzích. Anarchistické internetové stránky, diskusní skupiny a časopisy se stále častěji věnují postanarchismu z různých úhlů pohledu. Jsou pořádány neformální i formální konference¹⁰ a přednášky. O velmi prudkém rozvoji svědčí i fakt, že v roce 2010 vyjde první postanarchistický sborník, na němž se podílejí autoři, kteří stáli na počátku ustanovení termínu postanarchismu (Bey, Koch, May), ale i ti, co dokázali obhájit jeho pozici mezi anarchismem a poststrukturalismem (Newman, Day), spolu s kritiky celého postanarchistického konceptu případně jeho dílčích částí (Cohn, Wilbur, Schmidt). V neposlední řadě se na sborníku významně podílejí i ti, co dále rozvíjejí a navazují na, již téměř „klasické“, postanarchisty (např. Evren, Nail, de Acosta, Heckert a další).¹¹

Objevují se názory označující postanarchismus za nejprogresivnější směr uvnitř současné radikální levice, ale i názory varující před přílišným optimismem autorů, kteří se domnívají, že postanarchismus je konceptem schopným „spasit“ radikální levice. Postanarchistické koncepty čelí obviněním z překrucování základních myšlenek anarchismu a z tendence vytváření „post-istické“ módy (Schmidt 2003). Podle momentálně dostupných informací je zatím české prostředí prosto jakékoliv širší reflexe postanarchistické teorie.¹² Přitom diskuze na téma postanarchismu

⁹ Viz kapitola 1. Přístupy, východiska a problémy.

¹⁰ Např. North American Anarchist Studies Network Conference - "Visions of Post-Anarchism" 2009.

¹¹ Blíže o formování postanarchistického sborníku (viz Rousselle 2007) a k přehledu témat (viz Post-Anarchism Anarchy).

¹² Jedinou výjimkou je kritická zmínka o postanarchismu v přednášce Ondřeje Slačálka pro Socialistický kruh ze dne 13. prosince 2005 s názvem *Současný anarchismus* (Slačálek 2005) a obdobné shrnutí v knize *Anarchismus: Svoboda proti moci* z roku 2006 (Tomek, Slačálek 2006: 481-482). S termínem „post-anarchistická subkultura“ i „post-anarchismus“ pracuje jeden z článků na blogu *La esperanza nunca muere* (překl. „Naděje nikdy neumírá“), obsahový význam tohoto termínu je zde však zcela jiný (viz *La esperanza nunca muere*).

neprobíhá pouze v areálu západní Evropy a severní Ameriky, ale má transnacionální charakter.¹³

V neposlední řadě o vzrůstajícím vlivu postanarchismu nesvědčí pouze jeho rozvíjení jako teoretického konceptu, ale také navyšující se četnost aktivit anarchistických kolektivů inspirujících se postanarchistickými koncepty, případně pouze jejich částmi. Důkazem tohoto jevu je i přímá aplikace postanarchistických resistantních strategií v sociálních konfliktech dneška.

3. Teoretické implikace

Vzhledem k tomu, že práce bude převážně teoretická, je třeba sumarizovat možné teoretické implikace. Jedním z pilířů legitimizace postanarchismu je poukaz na neúspěch marxismu jako hlavního levicového ideového proudu (jak to činí např., Day, Call, Graeber, May, Newman apod.) (Evren 2008; Call 2002: 12). Hlavní prvky marxistické teorie¹⁴ mají pro anarchistickou teorii pouze periferní význam. Kritika avantgardy a nedostatku demokracie byla příznačná pro anarchistické odmítnutí marxismu na přelomu 19. a 20. století. Současný anarchismus často poukazuje na nedostatek eticko-morálních pravidel marxismu, jimiž se vůči němu vymezuje a se skepsí hledí na postmarxistickou teorii.

Todd May považuje například přetrvávající avantgardismus za jednu z nesrovnalostí přenesenou z „klasické“ marxisticko-leninské tradice do postmarxistické politické teorie. Problém spočívá v definování a artikulování zájmů dělnické třídy z pozic stojících zcela mimo tuto třídu. Leninismus nachází ospravedlnění v možném přerodu avantgardy na vládnoucí třídu právě v artikulaci zájmů dělnické třídy. Nepočítá ovšem s možností, že zájmy dělnické třídy mohou být odlišné od jejích potřeb. Marxisté sdílející ideu o přirozené revolučnosti dělnické třídy jsou nuceni čelit konfliktu mezi touto proklamovanou přirozeností a jejím reálným chováním. „Sověťští marxisté“ tento problém vyřešili „shora“ - legislativou

¹³ Dále např. Jižní Amerika, Turecko, Polsko, Austrálie a Nový Zéland.

¹⁴ Dialektická koncepce historie, identifikace revolučního subjektu v průmyslovém proletariátu, organizace v rámci stranického aparátu, odmítání důležitosti lidské subjektivity v rámci revoluční změny a v etickém uvažování, pozitivismus a vědecký důraz na kapitalistickou povahu práce než na jiné formy útlaku, role intelektuálů jako revolučního předvoje a problém demokracie. (Torney, Townshend 2006:5)

a dohlížením. Západní marxisté nenacházející se na mocenských pozicích jsou nuceni řešit tento problém „ze zdola“ (např. konceptem hegemonní demokracie apod.) (srov. Laclau, Mouffe 1985: 11-12). „Klíčová otázka pak pro ně nemá co dělat s definicí dělnictva jako revoluční třídy, ale s tím, proč se oni sami tak (jako revoluční prvek) nedefinují?“ (May 1994: 23) Postmarxistickou teorii formulovanou Ernestem Laclau a Chantall Mouffe, považuje Day za zklamání, neboť, dle něj, nabývá spíše forem liberálního kapitalismu artikulováním „politiky poptávky“. Naopak z postmarxistického úhlu pohledu se anarchistické ideje ocitají v obtíženém terénu pohybující se mezi „anti-hegemonním“ a „anti-nehegemonním“ projektem (Day 2005:80).¹⁵ Anarchistická antipatie vůči postmarxismu pramení i z etické roviny vytváření ideových konceptů. Anarchisté podezřívají (post)marxisty z přebírání, překrucování a zneužívání anarchistických myšlenek. Například Holloway ve své knize nazvané *Change the World Without Taking Power* vyzývá ke „změně světa anarchistickým způsobem s marxistickými záměry a marxistickou agendou“ (Holloway 2002), avšak jeho kniha je prosta odkazů na kteréhokoliv (post)anarchistického autora (Evren 2008).¹⁶

Anarchisté si převážně kladou otázky s poněkud méně metafyzickou podobou než marxisté. Většina z nich se vztahuje k tomu „co dělat“ a jakým způsobem se organizovat. Účelem těchto otázek je nalézt víceméně společné (mezi anarchisty) názorové minimum ke způsobu provedení toho, co považují za přínosné. Klíčové otázky se vztahují: 1) k bezprostřednímu bytí a interakci s ostatními jednotlivci a 2) k etice a prostředkům resistance vůči moci.¹⁷ Všeobecně by se dalo říci, že jde

¹⁵ Laclau a Mouffe definují svůj koncept jako „nehegemonní“ a vymezují se proti všem hegemonním projektům. Anarchismus se staví do opozice jednak vůči všem hegemonním projektům (je anti-hegemonní) a zároveň odmítá „nehegemonní“ projekt, v rámci v jakém ho Laclau s Mouffe nastolili. Základní shoda mezi (post)anarchisty a Laclau a Mouffe pramení z důvěry v „nesjednocené, nesouvislé a nehegemonní síly sociální změny, protože hegemonní síly nemohou vytvořit nic jiného“ (Day 2005: 81) než svůj vlastní obraz. Hegemonní síly podléhají procesu sebeprodukce.

¹⁶ Jednou z dalších výtek vůči Hollowayovi je, že při přebírání (post)anarchistické rétoriky a konceptů odmítá Foucaultovu koncepci moci. Při formulování kategorií „moci k“ a „moci od“ se odvolává na Deleuzeho a Negriho rozlišování mezi „životu přitakávající mocí“ a „životu neprospěšné moci“. Tyto koncepce jsou ovšem vytvořeny za účelem lokalizování mocenských operací a jejich efektů. Mají charakterizovat odlišnosti mezi empirickou analýzou a etickou obezřetností (Torrance 2008: 12). Hollowayova koncepce s nimi pracuje odlišně a v mnoha ohledech upadá do klasického dichotomického rámce svoboda versus autorita. (Blíže viz kapitola 4.1 Anarchismus)

¹⁷ Např.: Je aplikace „vůdčího“ principu nutně a za každých podmínek omezující anebo nevhodná? Jaký je procedurální výraz „opravdové“ demokracie? Co znamená „přímá akce“ a za jakých podmínek je ospravedlnitelná? Kdy je ospravedlnitelné hodit dlažební kostkou a kdy ne?

o hledání takové struktury, která by vytvořila podmínky pro svou vlastní reprodukci a sebe-ustanovení a zároveň byla sama sobě vlastním anti-dogmatem (ne-strukturou).

Anarchistické názorové varianty se pojmenovávají podle hlavního organizačního principu - anarchosyndikalisté, anarchokomunisté, individualisté, kolektivisté apod. Kdežto marxistické proudy se většinou seskupují pod hlavičkou jejich zakladatelů - leninisté, maoisté, stalinisté atd. (Graeber 2004a). Postanarchismus se na první pohled vymyká svým pojmenováním sémiotice ostatních anarchismů. Svým prefixem *post-* nevyjadřuje nadřazenost nad anarchismem, ani neodsouvá anarchismus do kategorie historických artefaktů, jak se domnívá například Cohn a Wilbur (Cohn, Wilbur 2003),¹⁸ ale tento prefix je pouhým odkazem na poststrukturalismus. Diference od ostatních anarchismů je obsažena v důrazu postanarchismu na reflexi mikro- a makro-politických vztahů. Shrnout se dá slovy Todda Maye „... předpokladem zničení makropolitických entit a praktik“ dominance je takové „**nastavení mocenských vztahů**, ve kterém se tyto entity samy **vytráí**“ (May 1994:99). Většina z anarchistických platform je schopna navzájem kooperovat, případně se minimálně tolerovat, ačkoliv mezi nimi lze nalézt určité třetí plochy.¹⁹ Postanarchismus spatřuje svou úlohu uvnitř širokého anarchistického hnutí v nabídnutí nových strategií a v konstruktivní kritice. Resistentní strategie jsou významnou částí tohoto přínosu postanarchismu anarchismu.

Momentálně vyvolává současný postanarchismus živé diskuze převážně uvnitř široké anarchistické („akademické“) komunity. Kritici postanarchismu se do velké míry soustředí na postanarchistické porozumění a interpretaci klasického anarchismu. Mnoho z nich tvrdí, že výklad anarchistické tradice je nespravedlivě dezinterpretován. Postanarchistickým teoretikům je vyčítán redukcionistický přístup k anarchismu. Čelí obviněním, že odmítají uznat mnohem větší variabilitu

¹⁸ Srov. Například turecká postanarchistická autorka Süreyya Evren se domnívá, že „postanarchismus nepředstavuje koncepci nového anarchismu, ale vytváří (pole) resistance vůči moci moderních kategorizací anarchistické historie a (anarchistických) konceptů.“ Postanarchismus vnímá jako koncept „zesilující“ anarchismus, spojující sílu, „příbuzenskou síť mezi dneškem a historií, v kultuře i dennodenním životě“ (Evren 2008).

¹⁹ Samozřejmě i v anarchismu existují tzv. „úchytky“, od kterých se většina názorových platform zřetelně distancuje a jejich pojetí anarchismu napadá. Jedná se hlavně o názorové koncepty odmítající mutualistický prvek v ekonomii, např. *Rothbardisté* (*Anarchokapitalisté*), případně prosazující rasovou segregaci - *Národní anarchisté*; nebo považující lidské a zvláště vlastní poznání za objektivní - *Objektivisté* (navazující na filozofii Ayn Rand).

anarchistické tradice a namísto toho vyzdvihují údajnou závislost anarchismu na esencialistických a humanistických paradigmatech (Cohn 2002; Cohn, Wilbur 2003; Choat 2009). Z těchto důvodů pak postanarchistické závěry mají blíž k poststrukturalismu než k anarchismu.

4. Definice

Politickým definicím se lze jen těžko vyhnout. Většinou předpokládáme jistou míru obeznámenosti čtenáře se základními termíny, ideologiemi, teoriemi a koncepty politické vědy. Obeznámenost s termíny poststrukturalistickými je v politologické praxi v našem prostředí, oproti zahraničí, již mnohem více sporadická. Tento fakt kontrastuje s realitou ve většině společenských a humanitních věd. Poststrukturalismus přinesl nová témata, nové výzvy, umožnil zkonstituování nespočtu nových teorií od lingvistiky po sociální antropologii, umění a filozofii. V některých oborech zanechal významnější stopu, jiné poznamenal jen okrajově a dalším umožnil dosud nepoznanou renesanci a teoretický rozmach (např. gender studies). Úkolem této práce není řešit, zda „neposkvrněnost“ politické vědy poststrukturalismem je způsobena jeho výpovědní impotencí na tomto poli, případně nechutí části politologické obce pracovat s teorií, jejíž představitelé a jejich pokračovatelé neměli často daleko k „levicovým názorům“ (srov. Berg-Schlosser, Stammen 2000: 16-18). Zároveň není úkolem této práce vysvětlovat ani re-evaluovat v poststrukturalismu zavedené pojmy jako diskurz, dominance, autorita, moc atd. a představovat pozadí konceptů myslitelů jako Foucault, Deleuze, Bataille, Baudriallard. Nelze nic jiného než předpokládat „minimální“ povědomí čtenáře o těchto tématech.

Často lze nalézt v "základních" textech politické teorie mnohá klišé týkající se anarchismu. Jedním z nich je například často používané klišé teorie politických ideologií o anarchistické ideji obsahující tezi „dobré lidské přirozenosti“ (Heywood 2005: 187).²⁰ Přitom ani klasičtí autoři jako Proudhon, Bakunin nebo Kropotkin

²⁰ Srov.: „V základech anarchismu leží neskrývaný utopismus, víra v přirozené dobro nebo alespoň potencionální dobrotu lidstva“ (Heywood 2005: 187).

rozhodně nevnímají lidskou přirozenost tímto způsobem (Morland 2009).²¹ Tento fakt je dalším důvodem ke krátkému vysvětlení termínu anarchismus. Anarchismus stejně jako postanarchismus budou účelově definovány pro jejich pozdější použití v souvstažnosti s resistantními strategiemi.

4.1 Anarchismus

Anarchismus odmítá formy útlaku nezávisle na tom, jestli jejich původce je stát nebo třída (buržoazie, proletariát atd.) používající stát jako svůj nástroj. Stát je pro anarchisty forma fundamentálně svázána s útlakem a dominancí. Mechanismus fungování státu neomylně vede k upřednostňování svých zájmů před zájmy ostatními. Anarchistickou kritiku státu můžeme shrnout do tří hlavní tendencí: 1. *Kritika státu jako "svévolně" jednající entity.* Stát neslouží pouze jako instrument vlády - tedy těm, kdo vládnou (jak se domnívali marxisté), ale zákonitě slouží i sám sobě, aby zachoval své bytí. Bakunin tvrdí, že „kdokoliv řekne stát, nutně říká dominance a následkem toho - otroctví“ (Bakunin 2005: 195). 2. *Kritika státu vytvářející falešné zastoupení lidu.* Anarchisté považují stát za formu vnucující lidem jednotu skrze ni samotnou. Představitelé státu jednají v zájmu ostatních lidí, předpokládajíce, že jsou obeznámeni s jejich zájmy více než lidé se svými zájmy samotní. Úzká minorita pak aplikuje despotické praktiky nad většinou. 3. *Kritika korupční role státu.* Nezávisle na tom z jaké třídy lidé pocházejí, pokud se postaví do čela státu, uvíznou v pastech privilegií a moci. Tato kritika se stala jedním z hlavních argumentů při anarchisticko-marxistických disputacích během první internacionály. Bakunin kritizoval marxistický koncept proletariátu, protože se domníval, že jakmile se z „dělníka stane zastupitel lidu přestane být dělníkem a bude pohlížet na lidi z výšin státu“ (Bakunin 2009a: 2). Vládnoucí proletáři pak přestanou reprezentovat lidi, nýbrž začnou reprezentovat „vládnoucí proletáře“ - své ambice a vládu.

Anarchisté odmítli marxistické resistantní strategie moci zaměřené na revoluční případně reformní převzetí moci státu. Etické a ideologické odmítnutí těchto prostředků převzetí moci bylo pro anarchismus limitujícím a znemožnilo mu

²¹ Anarchisté předpokládají, že lidská přirozenost zahrnuje sociabilitu i egoismus zároveň (Blíže Morland 2009).

využívat a) „demokratickou“ (reformní) cestu k moci pomocí voleb;²² b) revoluční cestu uchvácení moci díky násilnému převzetí státních institucí. Klasický anarchismus²³ předpokládá okamžité zničení státu a jeho struktur. Jedním z důvodů tohoto postoje je obava, že byt' jen dočasné převzetí státních struktur a jejich moci by mohlo vést minimálně ke stejnému druhu represivních praktik.

Klíčovou otázkou je, odkud pramení anarchistická motivace vedoucí až k resistenci vůči státu? Může být samotná kritika státního zřízení a moci jím nastolované dostatečným motivem resistantních strategií? Jacques Donzelot si kladl stejnou otázku a odpověď našel v manicheistické logice, která je podle něj endemická pro všechny radikální politické teorie: „Politická kultura je systematicky pronásledována antagonismem mezi dvěma esencemi, ...dvěma úrovněmi reality stojícími ve vzájemné opozici“ (Donzelot in Newman 2001: 47). V anarchismu proti sobě stojí dvě esencialistické antiteze: *resistance* - konstituovaná na základě podstaty lidské subjektivity a přirozené lidské společnosti a *moc*. Obdobně jako marxismus, stavící proti sobě proletariát a kapitalismus, anarchismus proti sobě postavil „živoucí soudružnost“ proti státu. V manicheistické logice je ale v podstatě zcela jedno, co je terčem, případně, kdo plní roli úhlavního nepřítel. Nezáleží na tom, zda je to zrovna stát, kapitál nebo cokoli jiného. Podle Newmana byl „klasický“ anarchismus zachycen v pasti binárních opozic a dialektické logiky (Newman 2001: 47-48), uvízl mezi mocí státu, který musel být odstraněn a „nezkaženým“ resistantním subjektem, tedy podstatou lidské přirozenosti (srov. Evren 2008). Manicheiská logika u něj provedla operaci, v níž se *resistance* stala pouhou odvrácenou tváří moci. Lidská subjektivita se stala bytostně morální a racionální, zatímco stát amorální a iracionální entitou. Za vyvrcholení tohoto procesu lze považovat Bakuninův postřeh: „Morálka státu je převrácenou morálkou lidské spravedlnosti a lidské morálky... Stát je kompletní negací humanity,“ opozicí vůči lidské svobodě a spravedlnosti a násilným prolomením solidarity lidských bytostí (Bakunin 2009b: 4-6).

²² Na individuální rovině mohly a mohou existovat výjimky.

²³ Za *klasický anarchismus* je označováno anarchistické myšlení druhé poloviny 19. a počátku 20. století. Je založeno především na dílech "klasiků" anarchismu jako byl Bakunin, Proudhon, Kropotkin apod. Praxe a teorie samozřejmě překračuje toto časové vymezení. Termín *tradiční anarchismus*, vyskytující se v textu také, označuje anarchistické proudy, kolektivy a myslitele, 20. i 21. století, přímo navazující nebo rozvíjející anarchismus klasický.

Anarchismus vytváří protiklad tím, že klade důraz na přirozenost lidských tužeb oproti předpokladu represivní moci státu (May 1994: 63-65). Na základě zmíněného protikladu konceptualizuje „nutnost“ společenské a revoluční transformace. V klasickém anarchismu lze nalézt dvě možné cesty, jak této transformace dosáhnout. První z nich můžeme nazvat evolucionistickou a druhou revoluční. Evolucionistická cesta se snaží vytvářet možnosti a praktiky „nezávislé“ na státní moci. Vytváří nový, „paralelní“ svět mimo státní struktury na základě anarchistických konceptů a představ o fungování neautoritářské společnosti. Představitelem tohoto proudu je například William Godwin, který předpokládal, že společnost lze progresivně reformovat postupnou realizací stavu anarchie (Marshall 1993: 212, 216).²⁴ Revoluční cesta neodmítá budování paralelních struktur nezávisle na státu, avšak je přesvědčena o nutnosti použití násilí při konfrontaci vedoucí k úplnému zničení státního aparátu. Na rozdíl od evolučního projektu jí jde o široce pojatou sociální transformaci společenských vztahů v krátkém časovém horizontu. Podle Bakunina jedině radikálním („revolučním“) prolomením předchozích sociálních vztahů lze zrealizovat zrušení státu a osvobození se od všech forem útlaku. Teprve po předpokládaném vítězství revoluce je možné dát přednost evolučnímu pojetí emancipace před pojetím revolučním.²⁵

Anarchistická koncepce revoluce a fatálního porevolučního osvobození pramenila z ideje založené na tom, že všechny příčiny autority mají své kořeny ve státním zřízení. Pouze destrukce státu mohla zaručit vymýcení „všech“ nespravedlností a mohla otevřít pole pro svobodné vyjádření jednotlivce (přeneseně i celé společnosti). Destrukci státu měla být vyřešena (vyloučena) možnost návratu autority jednou provždy. Nebylo proto překvapující, že revoluční cesta k anarchismu si získala mnohem více sympatizantů než cesta evoluční. Otvírala přímou cestu k realizaci „neomezeného přiblížení se dokonalosti v oblasti společenského uspořádání“ (Gordon 2007: 118). Jelikož stát a jeho represe byly tím, kdo znemožňoval dosažení této utopie, logicky umístil anarchismus pole své resistance zcela mimo stát a jeho moc. Na jedné straně konfliktu se ocitla státní uzurpátorská

²⁴ Viz kapitola 5.2 Evoluční model.

²⁵ „Bude-li sociální revoluce dokonána, a jakmile nepřátelé revoluce budou zbaveni všech prostředků jak škodit, nebude zde již žádná další potřeba použít proti nim opatření spojené s krví...“ (Bakunin 2005: 164).

dynamika moci a na druhé přirozená lidská touha po svobodě, rovnosti a kooperaci - východiskem se stala revoluce jako prostředek kvalitativní společenské přeměny.

4.2 Od poststrukturalismu k počátkům postanarchismu

Poststructuralism means that our work is yet to be done.

(překl. Význam poststrukturalismu, je v tom, že naše dílo musí být ještě dokonáno)

- Newman, From Bakunin to Lacan 2001

V rámci poststrukturalistické teorie lze nalézt několik prvků, které se staví proti anarchistickým koncepcím. Ústředním a také nejčastěji artikulovaným prvkem je poststrukturalistická koncepce moci. Poststrukturalismus pojímá moc jako decentralizovaný element, jenž je imanentní všem vztahům a z něhož se odvozuje široké spektrum dominantních struktur. Koncipování poststrukturalistického konceptu moci můžeme shrnout do třech okruhů, tak jak je nastínil Foucault: 1. Moc není něčím, co může být ovládáno, ale je spíše praktikována a vychází z mnoha míst; 2. Mocenské vztahy jsou imanentní všem ostatním interakcím, nenacházejí se mimo ostatní vztahy; 3. Moc vychází zdola, ze struktur dominance povstávajících ze specificky utvářených lokálních praktik moci (Foucault 2003a: 110-111).

Z první okruhu vyplývá, že moc není objektem, případně určitým stavem prostupujícím danou entitu. V Deleuzeho terminologii a jeho interpretaci Foucaultovy koncepce moci je moc ztotožněna se silou. Moc je vztahem mezi silami, či přesněji „každý vztah mezi silami je vztahem moci“. Moc není formou, ani neleží mezi dvěma formami vědění. Síla není singulární, vymezená sama pro sebe, nevyhnutelně je ve vztahu k jiným silám a jako taková je vždy vztahem, který nazýváme mocí. „Nemá žádný jiný objekt či subjekt než opět sílu“ (Deleuze 1996:101). Z nastíněné pozice je zřejmé odmítnutí moci jako něčeho vycházejícího z centra, čímž se dostáváme k okruhu druhému. Poststrukturalistické pojetí se v něm snaží vzepřít klasickému mechanistickému pojetí moci (srov. Lukes 2005). Moc v poststrukturalismu není limitovanou škálou vztahů např. mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, rodiči a dětmi, policisty a občany, ale zasahuje do každé oblasti (lidských) vztahů. Jinými slovy vztahy moci nejsou vázány pouze na dominující nebo represivní struktury (jako státy,

vlády, vládnoucí apod.), objevují se v každé lidské komunikaci v každé interakci, která zaměstnává naši mysl (institucionální vztahy, ekonomické vztahy, láska, nenávisť atd.).

Třetí okruh opět souvisí s výše uvedeným, stírá binární opozice mezi ovládanými a vládnoucími. Zaměřuje se na lokální praktiky moci schopné vést ke vzniku vztahů dominance. Můžeme rozlišit dva typy vzniku těchto vztahů, a to buď historickou, anebo ontologickou cestou. Ontologické vysvětlení podává Deleuze a Guattari v jejich rozlišování mezi mikro a makropolitickou úrovní. Nastíněné kategorie se nepohybují na úrovních jakými jsou například vztahy mezi regionální politikou a mezinárodní politikou, mezi individuem a státem. Mikro a makropolitika jsou neustále se překračujícími sférami, v nichž makropolitická úroveň je produktem vztahů na (mikropolitické) úrovni ihned pod ní. Zmíněný proces nemá lineární charakter, protože síly uvádějící jej do pohybu vzájemně reagují v nepředvídatelných kombinacích, jsou neustále přesměrovávány a přivlastňovány. Výsledky těchto reakcí jsou pak těžko předvídatelné a často nezamýšlené (Deleuze, Guattari 1988: 213). Deleuze s Guattarim koncipují „neuzavřenou“²⁶ sociální koncepci, kde vznikající sféra se ontologicky konstituuje jednak ze zdola nahoru a jednak čerpá ze všech vrstev, jenž leží pod ní. Oproti klasické anarchistické perspektivě je však mikropolitika úrovní primární. Samotná makropolitická úroveň není totiž schopná zachytit procesy, ze kterých se formuje.²⁷

Historickou cestu vysvětlení vzniků dominantních vztahů formuloval a popsal Foucault hlavně ve svém díle *Dohlížet a trestat*. Moc se opět formuje ze zdola nahoru. Napřed ji lokalizuje v nesourodých disciplinárních technikách. Tyto techniky se vyvíjejí spolu s liberálními reformami vězeňského systému a postupně se rozšiřují do širšího sociálního pole. Rozličnými způsoby jsou přejímány ve školských zařízeních, v továrnách i armádě. Za ustanovením technik a kanálů šířících tyto techniky, nelze podle Foucaulta, hledat žádnou transcendentní sílu řídící běh dějin, ani třídní boj, ani nějaký druh konspirace. Spíše jde o „množství často drobných procesů rozličného původu a roztroušeného výskytu, které se protínají, opakují se,

²⁶ Případně neomezenou koncepci. Nemá žádný počáteční ani konečný bod. Pro zjednodušení můžeme Deleuzeho a Guattariho koncepci mikro a makropolitiky přirovnat k přímce, o níž víme, že její konec i začátek leží v nekonečnu. K této přímce si přimysleme prostředí, ve kterém každý bod přímky je schopen reagovat s prostředím v němž se nachází a chovat se stejně jako přímka (jeho začátek a konec se nalézají v nekonečnu).

²⁷ Blíže kapitola 6.2 Deleuze, Guattari - Touha a war-machine.

napodobují se, vzájemně se podporují, rozdělují se podle oblastí svého použití, přibližují se a vykreslují postupně náčrt obecné metody“ (Foucault 2000a: 203). Důležité je poznamenat, že Foucaultovo ani Deleuzeho zdůvodnění vzniku dominantních vztahů a struktur neznamena přitakání, kapitulaci (v bezmocnosti) před dominancí. Jejich úvahy o východiscích a možnostech resistance vůči dominantním strukturám a vztahům budou předmětem následujících kapitol.²⁸

V anarchistické teorii konce 70. let a během let 80. lze zaznamenat první obdobné typy argumentace, vědomě či nevědomě navazující na poststrukturalistické koncepty. Například americký anarchista Bob Black²⁹ tvrdil, že opravdovým nepřítelem není odosobněný stát, ale personalizovaný státní aparát. Státní aparát používá svou moc k organizování běžného života lidí. Paradoxně však státem „organizovaní“ lidé se podílejí na chodu státního aparátu. Nejen „aparátčící“, ale v podstatě každý svým způsobem participuje na dominanci nad sebou samým (policisté, dělníci, jeptišky, novináři atd.) (Black in Gordon 2007: 101). Podle Blacka není možné vymanit se ze státní moci realizací autonomních organizací. Jsou-li lidé jednou zahrnuti (jako participující) do procesu „udržování“ státu, neexistují žádné záruky, že tento proces nebude jednoduše (autonomní organizací) reprodukován. Obdobnou skepsi v koncept resistance jako pouhého vymanění se z moci státu a z něho automaticky vyplývající nastolení společnosti „autonomních jedinců“ lze nalézt v argumentaci v textu publikovaném Libertariánskou socialistickou organizací z roku 1979.³⁰

„Nemůžete (pouze) zrušit sociální vztahy. Totální kolaps této společnosti nepřináší žádnou dostatečnou záruku toho, co jí nahradí. Jestliže by většina lidí měla (takové) ideje a dostatečně se zasazovala o vytvoření alternativní společnosti, pak bychom (stejně) zjistili, že starý svět znovu potvrzuje jen sám sebe, protože to je to, co byli lidé zvyklí dělat, v co věřili, co existuje nezměněno v jejich osobnostech“ (Anonym 1979).

²⁸ Blíže kapitola 6. Základní konceptuální pilíře postanarchistické resistance.

²⁹ Jeden z prvních anarchistických autorů považovaných zpětně za průkopníky postanarchismu.

³⁰ Tento pamflet byl reakcí na bombový útok provedený v roce 1978 na hotel Hilton v Sydney, kde se zrovna konalo setkání regionálních představitelů Commonwealthu (CHORGM). Bombový útok byl přisuzován spirituálnímu a sociálnímu hnutí Ananda Marga, jehož cílem bylo vytvoření „trvalých“ sociálních komunit (Blíže Voix 2008).

Zvláště v průběhu 70. let vytvářela radikální levice v Itálii tzv. *comitati di quartiere* (sociální centra), v nichž vznikaly sousedské a dělnické rady, provizorní knihovny, školky apod. (Torrance 2008: 28). Přes silný konstruktivní moment zahrnutý v taktice formování permanentních nebo semi-permanentních autonomních zón (*permanent/semi-permanent autonomous zones* - PAZ/SPAZ) se nejednalo o postanarchistickou resistantní strategii. Postrádala důraz na prefiguraci, který časem vyprchal, a proto tímto způsobem utvářené autonomní zóny dosáhly svého zenitu a svých limitů. Ustanovením PAZ/SPAZ se podařilo sice vytvořit „ostrov sociální změny, místo kde se „revoluce opravdu odehrála“, avšak jenom trochu a jenom na krátký čas“ (Day 2005: 163).

Namísto vytváření permanentních a semi-permanentních autonomních organizací přišel v roce 1991 Hakim Bey s konceptem *dočasných autonomních zón* (*Temporary Autonomous Zone* – TAZ). Bey kritizoval představu anarchismu jako utopie nastolované revolucí. Tuto představu označil za archaickou a nerealizovatelnou. Důraz kladl na (byť dočasné) osvobození právě teď a tady a posun od revoluce k revoltě. Bey považoval státy za neporazitelné na globální úrovni, a proto formou osvobození mělo být dočasné vymknutí se zpod kontroly mocenských institucí a vytvoření „dočasných autonomních zón“. Ustanovení „dočasných autonomních zón“ by mělo, podle Beye, mít charakter slavnosti, „oslavou nomádství“³¹ překonávající rutinu každodennosti (Bey 1985, Tomek – Slačálek 2006:477). V protikladu k „permanentním autonomním zónám“ a autonomním organizacím (např. odbory, komunity, squaty apod.) je důraz v konceptu TAZ kladen na dočasnost, extaticnost a neukotvenost. Prvek jakési „tekutosti“ této koncepce, ačkoliv kritizován tradičními anarchisty, se stal jedním z pilířů postanarchistické taktické koncepce. Zásadním je zde odmítnutí reprodukování starých forem organizace, zárukou čehož je dočasnost každé takto vytvořené struktury a jejich vazeb spolu s neustávající revoltou.

³¹ Bey považoval za předchůdce svého pojetí přeběhlíky k „divochům“ z dob kolonizace, rovněž piráty a vzbouřené posádky námořních lodí a vzbouřené skupiny koloniálních armád (Bey 1985).

5. Historické modely anarchistické resistance

„Problémy se řeší nikoliv získáváním nových zkušeností, nýbrž dobrým sestavením toho, co je již dlouho známo.“ - Ludwig Wittgenstein, Filozofická zkoumání 1953

Nové formy postanarchistických resistantních strategií nevznikaly nezávisle na historických zkušenostech předešlých resistantních strategiích. Reflexe použitých strategií a jejich dopadů na ideologii spolu s reflexí reálných výsledků praktikovaných strategií se podepsala na formování postanarchistických modelů resistance.

Postanarchistické pojetí revoluce jako lineárního procesu stojí v opozici vůči tzv. strategiím „zlomu“ aplikovaných tradičním anarchismem a revolučním marxismem. Postanarchistická snaha o přeměnu mocenských vztahů souvztažná s *postupným* prohlubováním svobody již zdánlivě nemá nic společného s vizemi kataklyzmatických změn celé společnosti. Velké strategie zvláště modernistických ideologií nejsou zcela zapomenuty, nýbrž se jejich dílčí atributy s různou intenzitou a v rozličném pojetí projevují v decentralizovaných a rozmanitých strategiích postanarchismu.

Před přistoupením ke zkoumání současných postanarchistických resistantních strategií je vhodné seznámit se s hlavními modely anarchistické resistance minulosti, jejichž dozvuky by bylo šlo identifikovat v postanarchistické resistenci. Lze se ponořit do „hluboké“ minulosti a nalézt myšlenky korespondující s myšlenkami anarchistickými a jejich obranu (reálnou nebo programovou) následně ztotožnit z „prehistorickým“ příkladem (pre-)anarchistické resistantní strategie. Můžeme například začít u Taoistů starověké Číny³² a přes klasické řecké myšlení pokračovat ke křesťanské éře a dále až k velkým nevolnickým povstáním středověku, k levicovým frakcím anglické revoluce a hlavně k Velké francouzské revoluci (Marshall 1993: 4, 53-108).³³ Vytvořit takto rozsáhlý soubor historických strategií

³² Taoismus představoval protiklad vůči státotvornému konfucianismu, odmítal zásahy do přirozeného chování člověka a společnosti a odmítal všechny formy, jež jsou do přirozeného běhu světa vkládány, jako autoritu, vládu a stát (Marshall 1993:56).

³³ Sociální antropolog Graeber popsal společnosti fungující na anarchistických principech dosud až přes 40 000 let. Příkladem mohou být kmeny Piaroa žijící kolem řeky Orinoko, kmen Tiv nalézající se v centrální Nigérii a "anarchistické" společnosti neustále sídlící na Madagaskarské vysočině (Graeber 2004b: 26-28).

nemusí být nezbytným přínosem pro zkoumání postanarchistických resistantních strategií, a to ze dvou důvodů.

1.) Postanarchistické resistantní strategie nejsou uceleným systémem, ale taktickým instrumentem snažícím se zachytit specifičnost mocenských vztahů a bojů vytvářejících se kolem nich. V rámci následného zkoumání je důležité postupovat postupně a zohlednit reflexi pouze *některých* historických aspektů (Foucault 1980: 145).

2.) Nikdy neexistoval ucelený anarchistický program resistance. Při zběžném náhledu lze identifikovat tři hlavní tendence v rámci anarchistické resistantní praxe (Torrance 2008:20). Souhrn těchto tendencí splňuje podmínky redefinice (/užití) a (ne)redukce: Zmíněné tendence resistance jsou redefinovány (/přehodnoceny) postanarchismem a zároveň jsou schopny společně v sobě zahrnout většinu historických nemarginálních anarchistických resistantních strategií 19. a 20. století (nemají reduktivní charakter).

1. Model povstání (*insurrectionary model*) – převažují destruktivní praktiky (zaměřeny vůči státu) za účelem zajištění prostoru pro konstruktivní vývoj (svobodné společnosti).

2. Evoluční model (*evolutionary model*) – převažují konstruktivní praktiky (vytváření svobodné společnosti uvnitř státu), jejichž úspěšná aplikace povede k „samovolné“ destrukci státu.

3. Anarchosyndikalitický model (*anarcho-syndicalist model*) – konstruktivní i destruktivní prvky zaměřené na vytvoření akce shopného odborářského hnutí napojeného na další organizační platformy schopné vymanit se a zničit moc státu (Torrance 2008:23, srov. Mareš 2004).

(4.) Situacionistický model (*situationist model*) – přechodná kategorie. Snaha o vytvoření revoluční situace postulováním kritických teoreticko-analytických konceptů a jejich konfrontace s mocenským systémem. Teorie je realizována uměleckou a performativní akcí.

5.1 Model povstání

Vymezíme-li historický záběr zkoumaného jevu na úsek od 19. století do současnosti, pak nejdéle reálně existujícím modelem je **model povstání** (*insurrectionary model*). Anarchistická resistance ztělesněná v modelu povstání odkazuje k událostem Pařížské komuny a hlavně k teoretickým základům modelu povstání, které vytvořil italský anarchista Errico Malesta. Právě Malesta je často označován ze tvůrce konceptu - „propagandy činem“³⁴. Na sjezdu Internacionály v Bernu 1876 Malesta vysvětloval pozadí Boloňského povstání slovy: „...Revoluce spočívá více v činech než ve slovech... kdykoliv propukne (aktivita) spontánního hnutí lidu... je povinností každého revolučního socialisty deklarovat svojí solidaritu s hnutím svými činy“ (Malesta in Marshall 1993: 347). Za nejúčinnější anarchistickou strategií resistance považoval vyhledání a destrukci existujících institucí. Výrazně poznamenal anarchistické hnutí propagací přímé akce a ospravedlněním násilí, vůči státu a kapitálu, jako prostředku nezbytné sebeobraně.

„Anarchisté stojí v opozici proti každému druhu násilí, každý to ví. Hlavním cílem anarchismu je odstranit násilí z lidských vztahů. To znamená život založený na svobodě jednotlivce, bez intervencí *gendarme*. Z těchto důvodů jsme nepřáteli kapitalismu závislého na ochraně *gendarme*, nutící dělníky dávat všanc sebe samé vykořisťování... Proto jsme nepřátelé státu, který je donucovací, násilnou organizací společnosti.“ (Malesta in Gordon 2007: 209).

Nejúspěšněji byl realizován model povstání během ruské revoluce tzv. machnovščinou. Za machnovščinu bývá označována jak anarchistická armáda vedená Nestorem Machnem tak „politický útvar“³⁵, který vznikl na území ovládaném touto armádou. Machnovi se podařilo zorganizovat a vyzbrojit (převážně) rolníky v guljaj-polské oblasti na Ukrajině, s nimiž se mu podařilo vymanit z moci vládních ozbrojených složek a rakousko-uherské armády. Machnova armáda za ambivalentní a kolísavé podpory bolševické Rudé armády úspěšně vzdorovala jednotkám maršála

³⁴ Malesta spolu s Carlo Cafierem oficiálně označili propagandu povstaleckým činem za nejefektivnější strategii v Buletinu Jurské federace: „Italská federace věří, že akt povstání, určený ke stvrzení socialistických principů skutky, je nejvíce efektivním prostředkem propagandy“ (Malesta in Marshall 1993, 347).

³⁵ Některé zdroje operují s termínem: Svobodná anarchistická republika Machnovščyna.

Děnikina i jednotkám Petljurovým až do doby, než se Rudá armáda zcela obrátila proti ní a definitivně tzv. "černou armádu" roku 1921 porazila. Machnova armáda byla organizována zásadně na principu dobrovolnosti, měla hierarchickou strukturu a byla centrálně řízena, přesto „osvobozeným“ územím ponechávala naprostou autonomii a zároveň se odmítala angažovat v jejich administrativních záležitostech (Aršinov 1987: 41-42, Marshall 1993: 474).

Model povstání aplikovaný na Ukrajině odpovídal v mnoha ohledech Kropotkinovým představám revoluce. Moc státu byla nahrazena lokálními autonomními organizacemi, jimž náležely všechny rozhodovací pravomoci. Přítomnost dobrovolnických vojenských oddílů, rekrutovaných z řad místních obyvatel, zajišťovala pouze značně rozvolněný a omezený aparát na výkon donucovací moci (Torrance 2008: 21).

Hlavním cílem modelu povstání je rozpoznat a zničit, případně důrazně eliminovat, body z nichž vychází panující moc. Útok není veden pouze vůči státním institucím a represivnímu aparátu státu, ale i proti symbolům, jimiž se moc „útlaku“ a dominance prezentuje. Po maximální možné eliminaci vlivu mocenských institucí dochází k udržování určitého „mocenského vakua“, v němž je dána příležitost k autonomnímu rozvoji sociální organizace. Organizační jednotky a aktéři zmíněné destrukce převážně participují na vytváření sociální organizace a její cíle přijímají za své, přesto mohou současně zůstat členy organizační jednotky (armády, odbojové skupiny, partyzánské buňky, apod.), která zůstává tradičně organizována (např. hierarchicky). Přetrvávání „nesvobodně“ organizované jednotky může být opodstatněno pouze reálnou hrozbou usilující o destrukci nově vzniklé sociální organizace. V opačném případě se stává hrozbou pro novou sociální organizaci samotná organizační jednotka. Při úspěšné aplikaci modelu povstání se tento model svojí úspěšností vyčerpává. Naráží na své limity spočívající v usilovném zaměření na efektivitu destrukce ponechávající stranou prvky konstruktivní.

5.2 Evoluční model

Opakem modelu povstání je **model evoluční** (*evolutionary model*). Model povstání je založen na vnímání destrukce jako nezbytného předpokladu sociální transformace, kdežto evolucionistický model se zaměřuje pouze na konstruktivní metody společenské změny. Dává přednost vytváření nových anarchistických organizací a institucí, aplikaci nových praktik, které musejí (alespoň dočasně) nutně kohabituovat s praktikami a institucemi hegemonními (Torrance 2008: 22).

Jako historický příklad praktik evolučního modelu lze uvést Proudhonův epizodní projekt Lidové banky 1848-1849 (Marshall 1993: 244). Dalším příkladem je Ferrerem zrealizovaná vize moderní školy - „la Escuela Moderna“ (Ward 2005: 55),³⁶ kterou dále, po Ferrerově smrti, rozvíjelo hnutí „Moderní školy“ ve Spojených státech, propagující systém liberálního vzdělávání a podílející se na zakládání tohoto nového typu škol.³⁷ Rozvinutí dalších pro-konstruktivních praktik později vedlo k výraznému vzestupu komunitních hnutí, a to hlavně v sedmdesátých letech 20. století.³⁸

Evoluční model byl téměř vždy přítomný v anarchistické resistenci, povětšinou i přes uvedené příklady, se jednalo o tendenci spíše utlumenou jinými modely. Nově vzniklé instituce či organizační schémata musely neustále čelit možné kooptaci nebo integraci do rámce hegemonních praktik státu. Důvodem byla alespoň částečná legálnost vzniklých projektů spolu s úzkým zaměřením na pouze jeden či několik dílčích aspektů oponujících běžným praktikám (Torrance 2008: 22). Pro realizaci vlastních projektů byli zastánci evolučního modelu nuceni spoléhat na určitou libovůli ze strany státu, což spolu se souběžnou existencí praktik evolučního modelu a hegemonistických praktik státu znamenalo další nebezpečí kooptace nových praktik. Naprostý úspěch evolučního modelu pak mohl být paradoxně v příkrém rozporu s původními představami a prvotními motivacemi aktérů.

Stěžejním postulátem evolučního modelu významně ovlivňujícím současné anarchistické hnutí byl důraz kladený na roli každodenního života při změně

³⁶ První Moderní škola byla založena již v roce 1901 v Barceloně (Ward 2005: 55).

³⁷ Blíže o Ferrerovi, Moderní škole ve Španělsku a hnutí moderní školy v USA (viz. Avrich 2004)

³⁸ Metcalf definoval základní principy komunit následně: 1. důraz na společenství jako protiklad nukleární rodiny; 2. společné financování; 3. kolektivní bydlení; 4. společné rozhodování; 5. důvěrné a blízké vztahy s ostatními členy komunity (Metcalf 1996: 8).

mocenských vztahů. Uskutečňování společenské transformace mělo probíhat skrze vytváření nových vztahů a konstruováním alternativních subjektivit, to vše se mělo uskutečnit v právě žité přítomnosti, nikoliv až nastane k těmto praktikám, příznivěji nakloněná „porevoluční“ doba.

5.3 Anarchosyndikalistický model

Pokud model povstání je poznamenám převážně prvkem destruktivním a model evoluční spíše tendencí k praktikám konstruktivního charakteru, pak za model, v němž dochází ke kohabitaci jak destruktivních tak konstruktivních praktik, můžeme označit **model anarchosyndikalistický**.

Nejslavnější érou anarchosyndikalismu je nepochybně období španělské občanské války (1936-1939), kdy na základě anarchosyndikalistických principů byly organizovány zemědělské i průmyslové komunity převážně na území Katalánska. Taktika spočívala v důkladné organizační přípravě odborářské federace CNT-FAI³⁹ na možný (případně i ozbrojený) boj se státní mocí a zároveň v přípravě dělnických odborů na možnost urychleného převzetí kontroly nad řízením a produkcí podniků (během generální stávky). V průběhu Frankova převratu v roce 1936 zúročila zvláště katalánská CNT-FAI svoji akceschopnost, když se anarchistickým milicím podařilo odzbrojit pučistické vojáky a převzít ozbrojenou kontrolu nad téměř celým Katalánském. Vzápětí i anarchistické odbory dokázaly převzít kontrolu nad průmyslovými odvětvími a jejich výrobou.⁴⁰

S neodvratitelně se blížící porážkou republikánských sil docházelo ke stupňování nátlaku na anarchisty ze strany vlády. Iniciátorem tohoto nátlaku byli komunisté a republikáni vyžadující „přízpusobení“ anarchisty uplatňovaných forem

³⁹ *Confederación Nacional del Trabajo – Federación Anarquista Ibérica* – Blízký vztah těchto dvou zmíněných organizací a vzájemná kooperace znamenala taktéž určitou strategickou výhodu. Zvláště pozice FAI, představovaná několika afinitními skupinami uvnitř CNT, byla možná jedním z klíčových momentů při úspěchu CNT v reakci na Frankistický převrat (blíže Christie 2008).

⁴⁰ V zemědělských oblastech se vytvořila široká škála různorodých venkovských komunit v praxi fungujících na principech od libertariánského komunismu až po kolektivismus. Některé z komunit využívaly regulační funkce monetarizované ekonomiky, jiné se spoléhaly na nemonetární regulaci apod. (Blíže Leval 1975), a blíže o vzniku a proměnách zemědělsko-rolnických kolektivů v průběhu španělské občanské války (Seidman 2005).

organizace potřebám „republikánského řádu“.⁴¹ Původní idea o „zformování nového světa v ulitě starého“ (Torrance 2008:22) byla ztracena ve chvíli, kdy ulita starého světa se stala pro ten nový příliš těsnou. „Nový svět“ již nebyl schopen se jí zbavit a nechal se světem starých pořádků opět opanovat.⁴²

Spojení destruktivních a konstruktivních prvků španělského anarchosyndikalismu nacházelo svůj výraz v hledání adekvátní opozice vůči stávajícím pracovním vztahům, sekundární (ale nikoliv druhořadý) důraz byl kladen na vyvážení společnosti z podmaňujícího vlivu okázale dominujících institucí (armáda, katolická církev). Prostředkem k vytvoření takto široce pojaté opozice bylo každodenní usilování o vybudování nových subjektivit a institucí. Cílené vzdělávání a příprava převážně v rámci odborářské organizace CNT měla za následek exkluzivní zaměření na rozvoj pracovní morálky a přednostní zohledňování potřeb výrobního sektoru. Mnohé formy dominance se tak podařilo rozvrátit, přesto mnoho jiných zůstávalo zcela bez povšimnutí a někdy i bezohledně ignorováno (např. postavení a role žen ve společnosti apod.).⁴³

5.4 Situacionistický model

*„Soyez réalistes, demandez l'impossible!“
(překl.: „Bud'te realisté, požadujte nemožné!“)
- Anonymní graffiti, Paříž 1968*

Všechny předchozí modely resistance (model povstání, evoluční, anarchosyndikalistický) lze označit za modely historické. Rozlišujícím prvkem je, zda

⁴¹ Více o roli španělských komunistů, vnitřním politice na republikánském území a zhodnocení anarchistického přístupu (viz Richards 2000 a srov. Dolgoff 2002).

⁴² O bezvýhodnosti vzniklé situace referuje Dolgoff: „Libertariánské hnutí bylo zoufale lapeno mezi krutou volbou kolaborace se svými antifašistickými nepřáteli, a tedy porušování principů anarchismu, nebo snahou zavést anarchistickou diktaturu nad všemi ostatními antifašistickými organizacemi, což bylo zjevně nemožné a také by to znamenalo dokonce ještě větší porušení anarchismu, anebo přijetí, přinejmenším částečné, strašlivé historické zodpovědnosti za vítězství fašismu“ (Dolgoff 2002).

⁴³ Na nerovné postavení žen i v rámci libertinského hnutí upozorňovala organizace *Mujeres Libres* (Svobodné ženy). *Mujeres Libres* se zapojovaly do revolučních antifašistických aktivit i aktivit odborového hnutí a zároveň vyvíjely činnosti k vytvoření společnosti, na níž by ženy participovaly jako „rovné“ mužům. Ze strany *Mujeres Libres* vzešlo mnoho stížností a kritických článků na adresu mužů, kteří navzdory svému politickému přesvědčení odmítali opustit svůj nerovný přístup k ženám (blíže Ackelsberg 2002).

tyto modely jsou praktikovány s důrazem na konstruktivní či destruktivní použité strategie. Než však opustíme kategorii „historických“ modelů anarchistických resistantních strategií považují za vhodné zmínit se na tomto místě o modelu, který představuje v některých aspektech průsečík mezi historickými resistantními modely a postanarchistickými resistantními strategiemi.

Ve všeobecném povědomí jsou události, v nichž se tento model nejšířeji rozvinul, známy jako „události května roku 1968.“ Z kampusu v Nantarre se rozšířil studentský protest vůči orgánům Pařížské univerzity i na půdu Sorbonny. Protesty během dnů nabývaly masovější podoby a docházelo k násilným střetům s policií. K požadavkům studentů se připojili i dělníci a nejvýznamnější odborové organizace vyhlášením generální stávky. Demonstrace ze dne 13. května se zúčastnilo kolem milionu lidí a požadavky studentů byly částečně splněny. Po znovuotevření Sorbonny studenti zahájili ihned její okupaci a v Paříži vzniklo 401 lidových akčních výborů. Během následujících květnových dnů docházelo ke zvyšování počtu stávkujících a stávka se rozšířila i mimo okolí Paříže. Po snaze dělnických odborů a Komunistické strany Francie (PCF) o dohodu s Gaulistickou vládou se převážná část dělníků ještě více radikalizovala a odmítla přijmout jejich umírněné požadavky za své. Radikalizaci studentů stvrdil sjezd Národního svazu francouzských studentů⁴⁴ na stadionu Sebastiana Charlétyho. De Gaulle byl nucen jednat, poté co byl ubezpečen o loajalitě francouzské armády, rozpustil Národní shromáždění a vyhlásil na červen nové volby. Pod pohrůzkou vyhlášení stavu nouze se dělníci postupně vraceli do práce a svaz studentů odvolal plánované demonstrace. Sorbonna byla znovuobsazena policií a poslední protesty proběhly během oslav Dne dobytí Bastily 14. července.

Dominantní vliv na resistantní teorii a praxi událostí roku 1968 měla Situacionistická internacionála. Vzhledem ke klíčové roli, zvláště teoretických konceptů, Situacionistické internacionály používáme označení tohoto modelu za **model situacionistický**. Oprávněnou námitkou se může stát výtky ohrazující se proti spřízněnosti anarchistů se situacionisty, potažmo k přiřazení situacionistického modelu do širšího rámce (post)anarchistických resistantních strategií.⁴⁵ Odůvodnění

⁴⁴ Union Nationale des Étudiants de France (UNEF)

⁴⁵ Někteří členové Situacionistické internacionály by jednoznačně odmítli označení za anarchisty, jiní by s ním polemizovali a jiní mu přitakali. Nejpravděpodobněji by však odmítli být tím, kdo je subjektem označování.

k přiřazení situacionistického modelu k anarchistickým resistantním strategiím můžeme nalézt jak v praxi tak v teorii.⁴⁶

Situacionisté odmítali nejen kapitalismus, a v něm etablovanou levici, ale i Stalinismus jako specifickou formu kapitalismu (Debord 2007:54-65; Khayati 1996b). Přestože marxismus byl pro situacionisty jedním z hlavních ideových zdrojů, stavěli se k němu velmi kriticky. Situacionistická teorie odsuzovala existenci státu, ale stát byl pro ni jen pouhou součástí mnohem širší škály kulturních problémů. Prostředkem k radikální transformaci běžného (dennodenního) života se měla stát totální kritika společnosti, útočící nejenom na stát a byrokracii, ale i na konzumerismus, média, umění, vědu apod. (Call 2002:100). Debordovými⁴⁷ slovy „ubohost každodenního života“ se měla stát cílem i motivací absolutní kritiky, jež proměnní svět.⁴⁸ Ve ztotožnění revoluce s „osvobozením v běžném životě“ se Debord a situacionisté shodovali s tehdejšími anarchistickými teoretiky, například Bookchinem. Bookchin tvrdil, že „je třeba především osvobodit dennodenní žití se všemi jeho momenty, hodinami a dny, a nikoliv univerza jako *Historii a Společnost*“ (Bookchin 2004:46).

Odmítnutí dialektické agendy převzali i anarchisté během května 1968. Stát a kapitál zůstal cílem hodným zničení, ale mimo ně se anarchisté, pod vlivem Situacionistické internacionály, začali zaměřovat na rozpracování nových časoprostorových konceptů. Situacionisté považovali za revoluční hnutí, takové, které se primárně soustředí na nepřerušovanou reorganizaci časoprostoru namísto

⁴⁶ V té době se anarchisté formovali kolem časopisů *Socialisme ou Barbarie* a *Noir et Rouge*. Mnoho z nich opustilo Francouzskou anarchistickou federaci z důvodů její přílišné dogmatickosti a začlenili se do anti-autoritářských skupin jako bylo Hnutí 22. května a Situacionistická internacionála. Navíc, anonymní protestující davy tzv. neorganizovaných *enragés* (fanatiků) vyjadřovali anarchistické myšlenky bez očitvidného uvědomění si jejich původu (Marshall 1993: 548).

⁴⁷ Guy Debord – člen Situacionistické internacionály, marxistický teoretik a autor knihy *La Société du Spectacle* (Společnost spektaklu) v níž rozpracoval situacionistickou kritiku současného stavu společnosti.

⁴⁸ Na Deborda odkazující pamflet pod názvem *De la misère en milieu étudiant* (překl. O bídě studentského života), publikovali v roce 1966 štrasburští pro-situacionisticky orientovaní studenti. Předtím zformovali „společnost pro porozumění anarchismu“ pod názvem Společnost pro rehabilitaci Karla Marxe a Ravacholy. Z univerzitních příspěvků studentskému svazu vytiskli plakát „Návrat Durrutiho kolony“ a zmíněný vlivný pamflet *De la misère en milieu étudiant*. Následující mediální skandál a především odhalení spojení studentů se Situacionistickou internacionálou (podepsanou pod pamfletem) zajistilo Situacionistické internacionále významný vliv nejenom při „květnových dnech 1968“ ve Francii (Vague 1997:13-14). *De la misère en milieu étudiant* se stal klíčovým textem, který ovlivnil studentské bouře jak ve Francii tak i Německu (např.: Wilby 2008).

snahy „o pouhou změnu právních forem vlastnictví nebo sociálního původu vládnoucích“ (Debord a kol. 1963). Změna časoprostoru měla být aplikována bez jakýchkoliv forem přitakávajících humanismu, příklad takovéto změny spatřoval Bookchin ve své koncepci post-urbánním utopismu.⁴⁹ Situacionisté se domnívali, že humanismus mající za cíl osvobození je v podstatě tichým spojencem „komodity“, tudíž i spojencem represivní konzumní společnosti.

Nejen odmítnutím humanismu vstoupili situacionisté na dosud neobjevenou půdu revolučních strategií. Konstruktivní případně destruktivní prvky historických modelů byly odsunuty zcela do pozadí, opomenuty, analyzovány, kritizovány – *dekonstruovány*. Situacionistický model vystoupil ze zavedeného resistantního myšlení a praktik, rozhodl se spoluvytvářet revoluční teorii s revoluční praxí jako jediný nerozdělitelný akt jednání. Zřejmě poprvé v historii opustilo radikální hnutí lpění na kategoriích subjektivity, vědy a sémiotiky a přesto se nevzdalo ambicí na produkci nových forem revoluční politiky (Call 2002:102). Za hlavní prvek situacionistického modelu resistantní strategie proto můžeme považovat dekonstrukci, případně „proto-dekonstrukci“.

Situacionisté pracovali s několika hlavními dekonstruktivními koncepty. Fragmenty tří z nich začaly později rezonovat i v postanarchistických resistantních strategiích:

1. *Situation* (Situace)
2. *Détournement* (Vychýlení)
3. *Récupération* (Rekuperace)⁵⁰

Situace je centrálním konceptem Situacionistické internacionály a přeneseně i situacionistické resistantní strategie. Situace je kolektivní organizací „úmyslně zkonstruované momentální prostředí životního prostoru ve snaze transformovat (povznést) jej v dokonalejší a vášnivější formu“ (Debord 1957). Role kolektivní organizace v „Situaci“ je potlačena, odmítá jakékoliv avantgardní praktiky a přestože

⁴⁹ Bookchin byl fascinován myšlenkou „obnovení urbanity v humanizovaný prostor“ příhodný k sociálnímu životu. Po „nemilosrdném rozpuštění megapolí měly jejich místo obsadit decentralizované ekocommunity“ (Bookchin in Call 2002: 101).

⁵⁰ Přesnější překlad, nikoliv však výstižnější v daném kontextu, je zřejmě „opětné dosažení“ nebo „znovunabytí sil“. Dále bude v textu používán termín *rekuperace*.

konceptem situace odkazují Situacionisté sami k sobě, vystupují proti formulování „situacionistické doktríny“. Koncept situace spíše odkazuje k jednotnému postoji v daném čase, jenž nalezne vyjádření v činech – gestech (Debord a kol. 1958). Gesta mohou nabývat rozličných podob: politická, umělecká, subverzivní, satirická apod. Podmínkou gest je jejich festivalovost a hra. Revoluce je v situacionistickém modelu festivalem a hra je základním principem festivalu, jehož jedinými pravidly je žít osvobozen od současného diskurzu a užívat času bez omezení (Jorn 1958).⁵¹ Tato definice „etiky hry“ se staví v protiklad a vysmívá se rigidní buržoazní a komunistické etice. Za aplikací rozvolněné (svobodné) etiky hry se skrývá touha přenést revoluci do dosud nepoznaných časů a prostorů. Situaci nelze ztotožnit s pouhou uměleckou činností nebo happeningem, ani s „neúplným povstáním“. Situace je totální revolucí sama o sobě.

K „vykonstruování“ vhodné revoluční situace používali situacionisté dalšího teoreticko-praktického konceptu – *détournement*.⁵² Koncept *détournement* představoval kritiku dominantního jazyka, „měl přerůst v permanentní praxi nové revoluční teorie“ (Khayati 1966a). *Détournement* odkazuje k „symbolickému pozměňování textů nebo obrazů, jejichž původní význam je radikálně subvertován případně převrácen“ (Call 202: 102). Zjednodušeněji řečeno se jedná o „vychýlení estetických prvků“ (Magid 2008), proto budeme užívat jako český ekvivalent „vychýlení“.

V květnu 1968 znázorňovali esteticko-politické vychýlení například komiksové „bubliny“ s politickými slogany na budovách okupované Sorbonny. Pařížské zdi byly lemovány graffiti, buď vytvořenými situacionisty, nebo reprodukcijí jejich postoje. Kulturní authority, mainstreamoví umělci čelili konfrontaci s novým diskurzem, parodujícím jejich práci, demaskující její angažovanost v nastolování společnosti spektaklu.⁵³ Koncept vychýlení měl ale i vyšší ambice. Zosobňoval „odmítnutí terminologie a konceptuálních vizí moderní politické ekonomie“, vzdorující umístění symbolu zpět do kulturní agendy. Již dlouho před rokem 1968 učinil kapitalismus

⁵¹ Srov. s koncepcí „dočasných autonomních zón“ od Hakima Beye, viz kapitola 4.2 Od poststrukturalismu k počátkům postanarchismu.

⁵² Koncept *détournement* byl již vyvinut, předchůdkyní Situacionistické internacionály, Lettristickou internacionálou (1952-1957) .

⁵³ Ve společnosti spektaklu je vládnoucí kapitál reprezentován obrazem sjednocujícím umělecké a politické cíle. Spektákl si uzurpuje moc nad každodenností a rozdělováním času (blíže Debord 2007).

kategorii symbolu téměř neviditelnou. Důrazný návrat kategorie symbolu zpět byl motivován „fascinací utkat s moderní sémiokracií“ (Call 2002:103). Erupce revolučních symbolů (graffiti) v urbánním prostředí, z něhož nebylo možno úniku, deklarovala návrat symbolična do politicko-kulturního prostoru. Navíc situacionistický návrat symbolična s sebou přinesl „návrat daru“.⁵⁴ Akt darování prezentoval Debord jako jedno z nejobávanějších strašidel vůči spektakulární komoditní ekonomii. Veškerá tvůrčí a subverzivní činnost byla darem, darem jedinců a kolektivů sobě samým a přeneseně i společnosti. Plakáty, znaky a graffiti na zdech se staly revolučními médii, promlouvaly, odpovídaly, dosáhly jisté mobility i reciprocity (Baudrillard 1981: 176), jenže situacionisté dokázali dar ještě více zradikalizovat. Symboly atakující sémiokratickou dominanci odmítly za své bytí požadovat cokoliv zpět, (byť by tím mělo být revoluční přitakání, případně opovržení) zůstaly tak jen dary - dary jež již nebylo možné vrátit.

Koncept vychýlení (*détournement*) představoval metodu práce se symboly, neurčoval, co by mělo být jeho vhodným vyústěním. Aktérům vychýlení jsou tak ponechány zcela volné ruce v tom, na co zaútočí, a politické konotace jsou plozeny v průběhu nastolování jednotlivých aktů. Limitem jednání je koncept „rekuperace“. Stav, v němž se revoluční jednání stává kontrarevolučním.

Český ekvivalent termínu *Récupération*, „zpětné přisvojení“ není zcela výstižný. Zpětným přisvojením neboli rekuperací „zneškodňuje systém svou kritiku či možnou alternativu“ (Magid 2008). Rekuperace je stavem, kdy radikální ideje případně postoje jsou zpětně pohlceny tím, vůči čemu jsou v opozici. Společnost spektaklu, v níž se podle Situacionistů nacházíme, přeměňuje vše, co jí je nelibé, čím se cítí ohrožena na komoditu. Spektákl je založen na sociální kontrole, každou situaci, kterou vyhodnotí jako své vlastní nebezpečí je nucen „zpětně pohltit“. Rekuperace je typ přeměny, způsobené vnějším vlivem (spektáklem) na přeměňovaný subjekt. „Na první pohled“ se zdá, že impulsem k přeměně je vnitřní přirozený vývoj (evoluce) subjektu.⁵⁵ Spektáklem praktikované zpětné pohlcení potenciálně jej ohrožující situace probíhá „přesunem (subjektu) na jiné (tématické)

⁵⁴ Blíže kapitola 6.3 Bataille, Baudrillard - Návrat Daru.

⁵⁵ Za zjednodušený příklad rekuperovaného subjektu lze považovat například punk (blíže Sokačová 2005).

pole, vytvořením oslňujících alternativ – nebo přijetím ohrožení, přetvořením ho v bezpečné“ (Law 2001:13) s následným rozprodejem zájemcům.⁵⁶ Vyústěním rekuperace v politické rovině je neutralizace revolučních myšlenek. Otevřená politicko-etická výzva adresována politickému systému je přetavena v alternativní socio-kulturní vyjádření nemohoucí popřít své spektakulární atributy. Systém si přivlastňuje svou vlastní kritiku a pracuje s ní v zájmu svých potřeb. Ve Francii nastala obdobná situace po červnových mimořádných volbách v roce 1968. Volby byly vynuceny pod hesly „*Adieu, de Gaulle!*“⁵⁷, jejich výsledkem však paradoxně bylo upevnění pozice Charles de Gaulla. Nepokoje přesto pokračovaly dále, ale již byly poznamenány stigmatem zpětného pohlcení - rekuperací. Spektáklu se podařilo utlumit politické poselství protestů a nahradil ho divácky atraktivním spektaklem bitek studentů s policisty. Cíl „osvobození od dennodenního života“ se velmi rychle vzdálil realitě. V praxi se tak potvrdila Bookchinova teze, že „jakákoliv revoluce, která selže v dosažení svého cíle je kontrarevolucí“ (Bookchin 2004:44). Po několika letech ohlásil Debord rozpuštění situacionistické internacionály, což bylo z pohledu situacionistů zřejmě jediné možné řešení, jak reagovat na vítězství spektaklu. Po svém rozpuštění mohli situacionisté již jen sledovat, jak jejich strategie zaměřené na zničení společnosti spektaklu, v průběhu následujících desetiletích spektakl využil ve svůj prospěch.⁵⁸

Důvodů pro vyvázání situacionistického modelu z „tradičních“ anarchistických historických modelů resistance je několik. Ideologická neukotvenost, přímá nespojitost s tradičními anarchistickými koncepty a pouze volná provázanost s anarchistickým hnutím, ne nepodobná s rozličnými typy vazeb mezi anarchistickým hnutím a některými z nových sociálních hnutí (případně dalších levicových proudů) po roce 2001. V neposlední řadě je směrodatným fakt, že francouzští poststurkturalisté (většina) byli přímými účastníky protestů, demonstrací a svojí zkušenost reflektovali ve svých konceptech.

⁵⁶ Modní rozšíření (na tričkách, plakátech a odznáčcích) zasněného portrétu Che Guevary, hledícího vstříc „revolučním“ zítřkům, je více než výmluvným příkladem dobře se prodávajícího, zpětně pohlceného subjektu. To co kdysi představovalo „přímé“ ohrožení pro kapitalistický systém se stalo „bezpečnou“ komoditou.

⁵⁷ (Překl. „Sbohem, De Gaulle!“). Heslo Pařížské demonstrace ze 30. května 1968. Demonstrace se zúčastnilo kolem 500 000 protestujících a byla vedena odborovým svazem CGT.

⁵⁸ Současný „svět konzumního života“ nápadně připomíná „řadou svých rysů (ustavičná transgrese všech omezení, převrácení hierarchických rolí v karnevalovém víru či oslavou efemérnosti)“ konstruovanou situaci (Magid 2008).

6. Poststrukturalistické konceptuální panely

Poststrukturalismus jako specifická tradice politické filozofie bývá často definován svou „taktickou“ pozicí. Formální i strategické atributy politického myšlení poststrukturalistů vystupují přímo proti dominantním tradicím politické filozofie. Poststrukturalisté demaskují vazby uvnitř společnosti, mezi společnostmi a jedincem, mezi jedincem a jeho vlastním sebepojetím (subjektivitou). Detailně rozpracovali uspořádání a rozvrstvení mocenských i vládnoucích struktur zasahujících až do mikropolitické sféry. Poststrukturalistická filozofie ovšem postrádá souvztažnost s resistantními zkušenostmi a formami minimálně do té míry, aby je byla schopna výrazněji přenést do svého lexikonu. V poněkud odlišné situaci se nachází anarchismus, poznamenaný svým „nekonistentním“ teoretickým náhledem na charakter mocenských vztahů případně uvíznutím v modernistických pojetích moci (Evren 2008).⁵⁹ Důležité je, že na rozdíl od poststrukturalismu, má anarchismus dlouholeté zkušenosti s praktickou politickou činností, která je kompatibilní s pojetím mikropolitiky v rámci poststrukturalistické filozofie.

Postanarchismu se následně nabízí příležitost spojit oba myšlenkové proudy ku prospěchu obou stran. Jednak vyvarovat se poststrukturalistické irelevantnosti v návaznosti na praktickou politiku za pomoci historických zkušeností anarchistického hnutí. Zároveň odprosit se od naivity a archaičnosti anarchismu jako politické teorie, čímž ji může pozvednout na aktuálnější úroveň. Postanarchisté tak nevytvářejí samostatný, nový či oddělený anarchistický proud, nacházejí v poststrukturalismu inspirační zdroj při hledání nových možností a perspektiv pro politickou intervenci. Snaží se kreativně přepsat a přetransformovat anarchistickou tradici jako odpověď postmoderním společenským podmínkám a poststrukturalistické kritice (Day 2005:129). Zvláště autoři jako May, Newman, Day a Call vyvíjejí snahu přenést anarchismus do dnešní politické agendy a vytvořit nosnější koncept. K tomuto účelu abstrahují referenční rámec z klasického anarchismu, jenž navazují na poststrukturalistické koncepce.

Todd May ve své práci *The Political Philosophy of Poststructuralist Anarchism* čerpá převážně z koncepcí Foucaulta, Deleuzeho a Lyotarda. Newman zabývající se

⁵⁹ Blíže kapitola 4.2 Anarchismus.

dislokací moci a hledáním východiska resistance mocí nepoznamenané, čerpá jak z Foucaulta, Deleuzeho, tak i z Derridy a Lacana. Taktéž Call se odkazuje na Foucaulta a navíc pracuje s Nietzsche, Baudrillardem a Bataillem. Práce Richarda Daye reflektuje přístupy obou předešlých autorů a dále je rozvíjí. Zároveň Call, Newman i Day upozorňují na fakt, že například Foucaulta není nikdy možné ztotožnit s určitým -ismem, neboť se vymyká všem možným kategoriím, které působí jako instrumenty sémantické a politické kontroly. Z těchto důvodů nelze nazývat Foucaulta (a v tomto případě ani další z citovaných poststrukturalistů) anarchistou (Day 2005: 94, Newman 2001: 7, Call 2002: 65). Na druhou stranu existují mezi poststrukturalisty a anarchismem určitá společná témata a eticko-politické svazky, které dávají smysl celému postanarchistickému projektu.

Předmětem kritiky anarchistických teoretiků je omezené pole hlavních postanarchistických autorů, stejně jako jejich redukcionistické přístupy při výběru a odkazech na poststrukturalistické autory. Důvody pro zaměření se každého ze zmiňovaných autorů pouze na úzký výběr autorů a opomenutí jiných jsou různé. Například May považuje Foucaulta, Deleuzeho a Lyotarda za autory „taktické“, kdežto Baudrillarda, jemuž se odmítá zevrubněji věnovat, za myslitele „strategického“ - redukcionistického a povšechného (May 1994:12).

Před obdobný, nevyhnutelně redukcionistický krok, je postavena v tuto chvíli i tato práce. Vzhledem k obeznámenosti s resistantními strategiemi, jež lze pokládat za „postanarchistické“, se nelze vyhnout „určitému“ předjímání, díky němuž lze zpětně vytvořit soubor relevantních poststrukturalistických autorů,⁶⁰ s nimiž bude operováno. Následující čtyři podkapitoly představí poststrukturalistické koncepce představující „předjímané“ eticko-motivační báze postanarchistických resistantních strategií. Cílem je vytvořit dílčí rámec zobrazující poststrukturalistický diskurz jako jeden z „přirozených“ zdrojů postanarchistických resistantních strategií a načrtnout trajektorie, které nakonec vedly k prolínání poststrukturalismu a anarchismu.

⁶⁰ Zařazení všech jmenovaných do škatulky „poststrukturalismu“ může být sporné, přesto (pokud nebyli přímo poststrukturalisty), jejich teoretické koncepty oscilují, velmi blízko tohoto filozofického směru.

6.1 Foucault – Moc jako resistance

Michel Foucault je bez výjimky zmiňován všemi čtyřmi ústředními publikacemi o poststrukturalismu (May, Newman, Day, Call). Hlavně jím rozpracované téma moci je pro postanarchisty zcela neopomenutelné. Není filozofa, který by se důsledněji věnoval tomuto fenoménu. Téma moci prostupuje celé jeho dílo, promítá se do mnoha rovin sociálního prostoru. Prostupuje lidským tělem, věděním, sexualitou a institucemi. Foucault samozřejmě nikdy nebyl anarchistickým myslitelem, ale s anarchisty sdílel některé z následujících pozic.

Jednou z nich je kritika marxistů a jejich způsobů výkladu Marxe. Například stalinismus představoval pro Foucaulta pravdivý a zcela odhalený politický diskurz vlastní již Marxovi. Podezřívá taktéž Marxe a marxisty ze schovávání se za své teorie a ze separace teorie od praxe. Podle Foucaulta někteří marxisté odmítali stalinistické excesy s poukazem na jejich nespojitost s marxistickou teorií místo toho aby hledali chyby, nedorozumění a zkreslení právě uvnitř této teorie, jež mohly vést k jejímu „zneužití“ (Foucault 1980: 135-136). Pro Foucaulta (stejně jako pro anarchisty) teorie a praxe byla pouze odvrácenými stranami stejné mince. Foucault dále, obdobně jako anarchisté, kritizoval marxistický ekonomicko-třídní redukcionismus⁶¹ a marxistické pojetí revoluce. Marxistická revoluce, podle jeho mínění, mění pouze „pozadí“, vede ke změně forem a distribuci moci ve společnosti, moc samotnou nechává netknutou (Newman 2001: 76-77). „Jestliže nahradíte oficiální instituce jinými institucemi, které plní stejnou funkci - lépe a jinak - potom, jste byli re-absorbováni dominantní strukturou“ (Foucault 2003c). Rozšířený Foucaultův argument vůči marxistickému pojetí revoluce upozorňuje i na možné nebezpečí v ideji anarchistické revoluce. Destrukce státu nemusí znamenat vyvázání se z moci, pokud samotná tato moc zůstane opět netknutou (případně nahrazena jinou institucí apod.).

Podle Foucaulta již nemůžeme dále spojovat moc pouze se státní či jakoukoliv jinou institucí, jelikož moc je mnohoznačná síla, která prochází skrze mnoho míst sociálních sítí. Foucault tedy říká: „moc je všude; to neznamená, že vše obklopuje,

⁶¹ Foucault nesdílel Marxistické přesvědčení o tom, že za praktikami moci se nacházejí pouze zájmy buržoazie nebo kapitalistické ekonomiky.

nýbrž to, že odevšad vychází“ (Foucault 2003a:109). Moc neplyne z institucí, ale skrze instituce a instituce je spíše její funkcí než naopak. Zatímco anarchisté pokládají stát za příčinu moci, z Foucaultových argumentů vyplývá, že to jsou právě praktiky moci, které činí stát možným. Tyto praktiky moci jsou rozptýleného a decentralizovaného charakteru. Má-li tedy existovat nějaká možnost resistance vůči této moci, musí nabýt obdobného charakteru, jaký má moc. Foucault vnímá moc jako typ strategie, neboť tvrdí: „je to označení, které přiřazujeme k určitému komplexu strategických situací v dané společnosti“ (Foucault 2003c: 93). Adekvátně k tomu musí být i resistance strategickou. Resistance je však limitována svým vztahem k moci, bez níž je podle Foucaulta její existence nemyslitelnou. Moc a resistance tak spolu existují v permanentních válkách a vzájemných provokacích (Foucault 2003c: 96). Z tohoto důvodu vyjadřuje Foucault pochyby o možnosti kompletního vyvážení se z mocenských vztahů, jedinou nadějí, lze podle něj najít v reorganizaci mocenských vztahů skrze boj a resistenci.

V metaforické představě války a boje nachází Foucault místo pro vytvoření nereduktivního a od dialektiky oproštěného teoretizování o resistenci (Foucault 1980: 90). Převrací Clausewitzovo tvrzení: „válka je pokračováním politiky jinými způsoby“ na tvrzení, že „politika je válkou pokračující jinými způsoby“ (Newman 2001: 80). Na rozdíl od anarchismu nepovažuje Foucault za vyústění boje a války konečný mír vyplývající z "úspěšné" revoluce, ale pokládá ho za formu válečného stavu. Obdobný optimismus jako například Kropotkin a Bakunin nesdílí Foucault ani v oblasti vědění (poznání). Pro zmíněné "klasiky" anarchismu představuje vědění nástroj k rozkrytí nepřátelské povahy moci (a tedy i jeden z nástrojů osvobození se od ní) (např. Kropotkin in Call 2002: 16). Na rozdíl od nich Foucault odhaluje souvztažnost mezi věděním a mocí, když tvrdí, „že vědění produkuje moc... neboť moc a vědění implikují přímo jedno druhé“ (Foucault 2000a: 62). Vztah mezi mocí a věděním asociuje následně s útlakem, ale nikoliv s represí, protože represe odkazuje k lidské přirozenosti omezované mocí. Foucault se totiž staví ostře proti postulátům o lidské přirozenosti, jež jsou pro něj ryzím produktem humanismu. Humanismus pro něj ztělesňuje vše co „omezuje touhu po moci a vylučuje možnost uchvácení moci“ (Foucault 2003c). Jinak řečeno, Foucault pokládal humanistický jazyk práv a svobod za pouhou past, neboť dle něj jsou práva

a svobody garantovány jedincům výměnou za zřeknutí se moci, moci nad sebou samým (Newman 2001: 85).

Vzhledem k předchozím Foucaultovým tvrzením byla jeho kritika, hlavně od zástupců kritické teorie, přinejmenším mimoběžnou. Například Nancy Fraser argumentovala tím, že Foucault neposkytuje ve své koncepci žádné důvody pro resistenci vůči moci. Domnívá se, že „pouze zavedením normativních pojmů“ do své koncepce může Foucault odpovědět na otázku: „Proč je vhodnější boj před podřízením se (moci)?“ (Fraser 1981: 283). Nedorozumění pramení z nepochopení, neboť Foucault není nucen formulovat striktní a racionální kritéria resistance, protože resistance je limitována sama sebou.

„Nikdo nevytváří zákony pro ty, kteří riskují své životy čelíce moci. ..Lidé revoltují - a to je fakt. ..Nikdo není nucen vyslyšet tyto zmatené hlasy ani hledat, co se doopravdy snaží říci. Postačující je jejich existence, aby jedni měli dostatek prostředků (i důvodů) umlčet je a druhí mohli nalézat smysl ve snaze porozumět tomu co jim chtějí sdělit. Je tohle otázka etiky? Možná. Otázka reality? Určitě.“ (Foucault 2000b: 452).

Foucaultova odpověď pramení z přesvědčení, že není nutné hledat normativní odůvodnění resistance, neboť každé takové odůvodnění by bylo přitakáním existenci moci nikoliv resistencí. Důkazem existence resistance je její prosté bytí. Ospravedlnění jejího bytí lze nalézt z Foucaultova pohledu maximálně v asymetriích a excesech vytvářených mocí, jež resistance konfrontuje (Newman 2001: 91). Poněvadž resistance (za předpokladu existence moci) nepřestává vyhledávat možnosti, jak převrátit (změnit) mocenské vztahy, její jediný etický imperativ lze najít v permanenci, v neutuchajícím boji vůči moci (Foucault 1991: 343-345). Jinými slovy, pouze hypotetický zánik resistance by mohl být považován (z pohledu resistance) za nemorální. Ze zmíněného etického imperativu nelze ovšem vyvozovat nutnost argumentovat „lidskými právy“, „svobodami“ apod. v boji proti moci, jak by zřejmě očekávala Nancy Fraser. Foucault totiž poznamenává, že práva a normativní hodnoty nejsou přirozeně na straně moci nebo resistance, ale jsou pouze jako nástroje používány oběma stranami konfliktu.

6.2 Deleuze – Touha a war-machine

Gilles Deleuze a Felix Guattari využili příležitosti zanechané Foucaultem a chopili se nedořešené otázky resistance. Na rozdíl od Foucaulta, Deleuze s Guattarim pomíjí rozdíly mezi mikropolitickou a makropolitickou sférou. Dle nich obě sféry na sebe navzájem odkazují, tudíž nejen, že „vše je politické, ale politika je makropolitikou i mikropolitikou zároveň“ (Deleuze, Guattari 1988: 213). Stát neboli státní aparát využívá své makropolitické dominance a zároveň buduje další "minoritní dominance", přiděluje jim význam i formu. "Minoritní dominance" pomáhají upevňovat státní autoritu a kooperují s dominancí makropolitickou. Obdobně jako anarchisté kritizující abstraktní ideu státu, jako opětovně sebevytvářející se formu putující historickými epochami, Deleuze a Guattari ztotožňují stát (státní aparát) s „abstraktním strojem“ (*machine*) (Newman 2001: 98-99). Metafora „stroje“ odkazuje spíše k funkcím stroje než k jeho materiálu, konstrukci, vlastnostem apod.⁶² Deleuze a Guattari tvrdí, že režim produkce je od státu odvozen a moderní stát je tedy úzce s kapitalismem spjat. Stát je sice neustále odsouván do pozadí tlakem kapitalismu redukujícího všechny společenské vztahy na vztahy komoditní, přesto je stát hlavním ochráncem kapitalismu. Má represivní roli, díky níž udržuje síly schopné rozpoutat potenciální revoluci spoutané a rozptýlené (Deleuze, Guattari 1988: 385-387).

Podle Deleuzeho a Guattariho si stát osvojuje a vytváří „státní filozofii“, legitimizující jeho existenci, založenou například na teoriích společenské smlouvy. Stát je legitimizován racionálním diskurzem, který na oplátku stát činí možným. Tyto diskurzy nejsou pouhým racionálním ospravedlněním státu, ale jsou manifestací státní formy. „Cogito je státním konsensem dovedeným do absolutna“ (Deleuze 1988: 376). Stát je imanentní myšlenkou, poskytující zázemí pro vlastní definice cílů, cest, směřování a vlastní pokračování. Podle Deleuzeho a Guattariho to byla „pouhá myšlenka, která vybudovala fikci státu a jeho právo na univerzalitu a pozvedla stát na univerzalitu de jure“ (Deleuze, Guattari 1988: 386). Kromě racionalistické filozofie státu další ospravedlnění našel moderní stát ve spojení své moci s touhou. Po

⁶² V některých českých překladech je možné se setkat s překladem metafory *machine* jako „mašinérie“, jelikož však v tomto označení lze na první pohled nalézt negativní konotace (s odkazem na vlastnosti, charakter), upřednostněn bude termín „stroj“ (odkazující více k funkcím).

implementaci prvku touhy ke svému prospěchu, již nemusí stát operovat s masivním represivním aparátem. Perzekvovaný subjekt se stal vlastním zákonodárcem.

Bezvýchodnost této situace koresponduje s Foucaultem, pro něhož je vyjádření resistance vůči moci nezbytností, ale nevytváří žádné pozitivní schéma.⁶³ Deleuze a Guattari se rozhodli zaplnit vzniklou konceptuální mezeru.⁶⁴ Oproti státu jako „stroji“ postavili koncept *war-machine* (válečný stroj). War-machine je čistě konceptuální ideou. Odkazuje k myšlence, k jazyku, k politické akci a touze. Konglomerátem tohoto všeho je war-machine (Newman 2001: 109-110). Jestliže stát je charakterizován svojí interioritou pak war-machine je charakterizován naprostou exterioritou (Deleuze, Guattari 1988: 351-352; Evren 2008). Stát představuje konceptuální místo, myšlení zakotvené v rozvětvených binárních strukturách. Proklamuje svojí univerzalitu a subjektivizuje vše, co náleží jeho panství. V protikladu ke státu je war-machine naprosto nomádkým hnutím, volně plynoucím a rozprostírajícím se, nepolapitelným na jednom jediném místě. Deleuze s Guattarim tvrdí, že war-machine lze pojímat pouze v kategoriích negativních vůči kategoriím státu, neboť pouze v nich se nachází „místo“ mimo stát - „místo“, jenž státem není uzurpováno. Původ war-machine je jiný než státu. Stát sice může převzít určité funkce war-machine pro vedení války, ale čelí-li stát absolutní válce jako idee, je pro něj tato idea nepolapitelná (Deleuze, Guattari 1998: 354-355). War-machine se oproti státu vyznačuje naprostou „jinakostí“, exterioritou a absencí centrální autority. War-machine lze lokalizovat v negaci místa státu, tudíž v „ne-místě“ (*nonplace*). „Ne-místo“ war-machine je ve své podstatě nepřátelské místo pro stát, nepřátelské vůči jednotě a autoritě, na kterou stát spoléhá: „jak poznamenává trefně Hobbes, stát je proti válce, válka je proti státu a činí ho nemožným“ (Deleuze, Guattari 1988: 357).

Opozitní postavení státu a war-machine nelze vnímat dialekticky, war-machine je sociálním a konceptuálním módem odvráceným od státu, nástrojem resistance vůči moci a autoritě. War-machine jako konceptuální mód (specifická cesta myšlení) je ve své rhizomatické⁶⁵ podstatě vždy otevřen reinteprací, a tím je

⁶³ Viz kapitola X.X. Foucault – Moc a resistance

⁶⁴ Patton vyjadřuje názor, že jejich motivací mohla být obava z nebezpečí, jakou představovalo využití této konceptuální mezery, zanechané Foucaultem, fašistickými, případně „reakčními“ schémata (Patton in Newman 2001: 107 a srov. Evren 2008).

⁶⁵ Arboristický koncept *rhizomu* (překl. oddenku) je Deleuzem a Guattarim vytvořený myšlenkový model vymaňující se z podstaty jednoty, binární logiky. Naopak představuje decentralizovanou pluralitu, náhodnou multiplicitu vazeb bez dominantního anebo centrálního místa (Deleuze,

pro státní aparát stěží uchopitelný. Deleuze a Guattari se shodují s Foucaultem v názoru, že resistance může být kdykoliv pohlcena mocí, proti níž se staví.⁶⁶ V jejich pojetí již resistance nepředstavuje onu „anarchistickou“ resistenci, ztělesněnou v revoluci, strhávající moc na základě manicheistické logiky. Obraz resistance ztotožněné s Deleuzeho a Guattariho metaforou „války“ (*war*), se skládá z nekončeného počtu bojů, strategií, lokálních taktik, překonávání dočasných překážek a neúspěchů, vymaňuje se zcela z příslibů konečného vítězství (Newman 2001: 210).⁶⁷ V závěru svých *Dialogů* Deleuze vyjadřuje přesvědčení, že státní aparát pomalu ztrácí kontrolu nad war-machine:

„Není překvapující, že všemožné typy minoritních otázek – lingvistické, etické, regionální, o sexu nebo mládí – povstávají nejen jako archaismy, ale jako revoluční formy. Znovunastolené tázání otevřeně adresují stroji globální ekonomiky a shluku národních států. (Proč) namísto předpokladu o nemožnosti revoluce... nepřemýšlet o tom, že nový typ revoluce se stává (v průběhu času) možným..? ..Svět a státy již nejsou pány svých plánů, jsou-li revolucionáři odsouzeni k pozměnění těch svých. ..Vše se odehrává v nejistých hrách..“ (Deleuze, Parnet 1987: 147).

Ve výše zmíněné změně předpokladu o nemožnosti revoluce na „možné“ myšlení v intencích její možnosti, lze spatřit novou figuru resistance. Deleuze s Guattarim ji nazývají touhou. Touha je univerzální představou, podle Deleuze a Guattariho, odjakživa přítomná a existující pouze ve spojení s war-machine. Každá skupina případně jednotlivec konstruuje svou vlastní rovinu imanence podle níž řídí svůj život. Nejedná se tedy o touhu čistě spontánního charakteru, ale touhu konstruovanou. Touhu, již ale nelze konstruovat bez tužeb, protože, jak tvrdí Deleuze, „nechtít být osvobozen není předpokladem touhy“ (Deleuze, Parnet 1987:96). Momenty vyjadřující a vytvářející touhu jsou konstruovány v rovině, která umožňuje definovat „možné“. Samotná možnost existence této roviny je důkazem, že otevřít prostor „umožnění“ není nemožné. Potřeba vytvořit koncept touhy a navázat

Guattari 1988: 7). Ve spojení s postanarchistickými resistantními strategiemi jsou důležité čtyři základní vlastnosti rhizomu: vazba, heterogenita, multiplicita a průlom (v konstruktivním i destruktivním smyslu slova) (viz Newman 2001: 105). Model rhizomu je totiž schopen vyvíjet se, vyklíčit například zcela osamoceně, okrajově, nepředvídatelně a přitom není nikdy jisté jestli není (/nebyl/nebude) spojen s jiným rhizomem (blíže Deleuze, Parnet 1987: 24).

⁶⁶ Srov. s pojetím rekuperace u situacionistů viz kapitola 5.4 Situacionistický model.

⁶⁷ Srov. s koncepcí „dočasných autonomních zón“ viz kapitola 4.2 Od poststrukturalismu k počátkům postanarchismu.

jej na war-machine pochází z otázky: „Jak uzpůsobit war-machine, aby byl schopen fungovat vně státního aparátu?“

Podle Deleuzeho a Guattariho je resistenci možné vytvářet pouze ve spojení s war-machine. Touha je prvkem, z něhož pramení propojení jedinců a kolektivů v rámci war-machine, neboť war-machine odmítá jakýkoliv prvek autoritativní unifikace. Neautoritativní koncept touhy, jakési univerzality sjednocující resistantní hnutí, vyžaduje vlastní osvobození v podobě útěku z privátních fantazií a navázání na touhy těch "druhých" (Deleuze, Guattari 1995; Newman 2001: 211). Vyjádření sjednocující touhy nelze ztotožnit se socializací, disciplinací ani s totalizací, ale jedná se spíše o určitý druh oscilace, jež má nastartovat proces nezávislý na sociálním těle, dominanci a moci.

Na rozdíl od Foucaulta je podle Deleuzeho a Guattariho touha aktuálně potlačena, její útlak je maskován oidipovskou touhou. V ideologickém smyslu „pravá“ touha vytváří revoluční formy vzpírající se moci. Pro Foucaulta ovšem neexistuje představa moci schopná uniknout z režimů moci. Deleuze a Guattari vnímají touhu jako emancipační sílu schopnou zpřetrhat historická zřetězení a zničit režimy snažící se jí potlačit. Jejich představa touhy je kritizována, že ve snaze odpoutat se od esencialistických idejí jim zcela podlehla a začala se s nimi ztotožňovat, když hledala místo „univerzálního“ překlenutí, místo imanentně revoluční ležící mimo moc. Na druhou stranu, pokud koncept touhy vztáhneme k war-machine a rhizomu, je možné odpoutat se od esencialistických zobecňování. Je třeba vzít v potaz, že cílem Deleuzeho a Guattariho je osvobodit myšlení od autoritativních struktur (binárních, esencialistických, reprezentativních), uvězňujících myšlení. Celé Deleuzeho snažení se ubírá směrem k nalezení takových forem resistance, které vzejdou z místa, z něhož je možné uvažovat o možnostech resistance vůči moci. Neboť, jak již bylo řečeno, Deleuze neztotožňuje moc s resistencí tak, jak činil Foucault. Z toho vyplývá, že klíčová „otázka měla vždy více organizační než ideologickou povahu: je možná organizace nemodelovaná státním aparátem, nebo dokonce nepředznamenat (opětný) příchod státu“ (Deleuze, Parnet 1987:145)?

6.3 Bataille, Baudrillard – Návrat daru

Z pozic, původně se nacházejících zcela mimo stát a jeho aparát, vychází Bataillův koncept daru. Koncepte daru představuje kritiku „moderní“ společnosti založené na kapitalistické ekonomice. Proti této „buržoazní“ politické ekonomice konstituuje Bataille na konci 60. let alternativní ideu, ideu daru. Bataille vychází z vlivného Maussova antropologického eseje *Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech*,⁶⁸ v němž jsou popisovány funkce směny u přírodních národů (Mauss 1999: 68-70). Zvláště se zaměřuje na mechanismus směny označovaný jako *potlač*. Potlač (*potlatch*) je asymetrický princip ekonomické směny založený na povinnosti vracet přijaté dary, často ve vyšší nominální hodnotě, než v jaké předchozí dar byl obdržen.⁶⁹ Mauss argumentuje tím, že výměna darů ve zmiňovaných společnostech reprezentuje komplikovaný symbolický systém, jehož funkce jsou zcela odlišné od moderní ekonomické směny (Mauss 1999: 65). Svým zjištěním Mauss napadl moderní politickou ekonomii a její hegemonní pozici. Moderní politická ekonomie totiž považovala své principy za přímo odvozené z lidské přirozenosti, a tudíž univerzálně aplikovatelné. Pro Mausse koncepte daru jako sebe-podporujícího směnného systému představuje výzvu k překonání moderní ekonomiky.

Marshall Sahlins upozorňuje na fakt, že koncepte daru má výrazné anarchistické konotace. Dar je „primitivní cestou k zachování míru, jenž v občanské společnosti zajišťuje stát“ (Sahlins in Call 2002: 95). Podle Sahlinse stát provádí taková opatření, aby umožnil přežít a rozvinout kapitalismus, který odvozuje svoje teoretické kořeny z „koncepte nedostatku.“ Přesvědčení o existenci konečného množství ekonomických zdrojů je stěžejním argumentem ospravedlňujícím jejich nerovné přerozdělování v kapitalistické ekonomice. Jedinou možnou efektivní redistribucí potom pro „politické (/kapitalistické) ekonomie“ představuje trh a „volná“ soutěž o tyto zdroje. Bookchin ztotožňuje tuto koncepci s „mýtem o nedostatku“.

⁶⁸ Původně publikováno již v roce 1925.

⁶⁹ Potlač je specifickou formou tzv. totálních závazků. Daruje se vše, od ekonomicky prospěšných statků až po zcela symbolické dary. Potlač občas nabývá výrazně soutěživého rázu, ve chvílích kdy žádná ze stran nechce být zahanbena, tím že dává méně než druhá. Výjimečně dochází k tzv. „válce darů“, která může vést k ničení přijímaných darů a sebedestruktivní skromnosti, případně velkorysosti (Mauss 1999: 68-70).

Podle Bookchina odvolávání se politických ekonomů na „přirozený“ nedostatek a „skrblivou“ povahu přírody je spíše výmluvou pro strukturální nedostatky moderní ekonomie než konstatování objektivních příčin (Bookchin 2004: 174). Murray Bookchin v podstatě celý svůj projekt *Post-Scarcity Anarchism* věnoval předkládání důkazů, že západní společnost se již nachází ve stavu, kdy má všechny materiální předpoklady pro vznik nehierarchické postkapitalistické společnosti.

Bataille prezentoval teorii daru mnohem radikálněji než Mausse i Bookchin. Bookchin při formování představy ekonomie přebytku vycházel z možností moderních technologií, jež jsou tento přebytek (případně adekvátní dostatek) schopny zajistit. Bataille ovšem charakterizuje život na zemi jako situaci nekonečné hojnosti. Organismy se, podle něj, nepotýkají s nedostatkem zdrojů, ale s jejich přebytkem. Přebytek pochází přímo ze slunce, které vydává energii bez nároků na její návrat.⁷⁰ Tento tzv. „solární dar“ bez možnosti návratu má specifické postavení v Bataillově koncepci, neboť z něho vytváří předpoklady ke kritice moderní konzumní společnosti. Podle něj není problém společnosti, jak zvýšit produkci, ale jak naložit s jejími přebytky. Společnost je nutně odsouzená k destrukci přebytků nebo k neproduktivnímu mrhání možným užitkem (Bataille 1998: 28-29).⁷¹ Bataille chápe spotřebu (konzum) jako hlavní sociální sílu, která stojí v opozici vůči proklamované racionalitě moderního státu a zároveň je imanentní součástí státu, bez níž je jeho bytí nepředstavitelné. Ekonomická akumulace totiž dominuje agendám všech moderních států (Bataille 1998: 161). Bataille dále svou teorii spotřeby přenáší na celou oblast lidského jednání, které spočívá na principech akumulace.

Ovlivněn Maussovou koncepcí „darů a proti-darů“ a Batailleho koncepcí „nadbytku a mrhání“, pokračoval Jean Baudrillard v jejich rozpracovávání.⁷² Pro Baudrillarda radikálnost „směny darů“ spočívá ve faktu, že je „odmítnutím politické

⁷⁰ Na první pohled je zřejmé, že Bataillova „mytická“ metafora s rysy obecného kosmologického principu má daleko ke klasickým „solárním konceptům“. Počínaje již například Platónem platilo, že Slunce dává světu vždy právě tolik energie kolik je potřeba pro růst živých organismů (Fulka 2009). Bataillův myšlenkový konstrukt ovšem není zcela svévolný, úmyslně se vydává „proti proudu“. Právě proto nazývá tento přebytek „prokletou částí“, podle níž je nazvána celá kniha.

⁷¹ Modelovým příkladem plýtvání je například válka. „Můžeme vyslovit naději, že je možné uniknout hrozící válce. To bychom ale museli někde svést nadbytečnou produkci, buď do racionálního růstu zhoubného průmyslu, nebo do neproduktivních činností, v nichž se energie promarní a nebude už moci být žádným způsobem akumulována“ (Bataille 1998: 28-29).

⁷² Maussem předloženou koncepcí „směny darů“ označil Baudrillard za hypotézu „více radikálnější než (hypotézy) Marxovi a Freudovy“ (Baudrillard 1993: 1).

a libidiózní ekonomiky a navíc leží mimo rámce hodnot, zákona, represe a podvědomí“ (Baudrillard 1993: 1). Dar, zvláště dar bez nároku na návrat, vytváří, podle Baudrillarda, symbolické násilí a toto násilí nabízí šanci vzepřít se všudypřítomným sémiotickým kódům politické ekonomie. „Systému lze vzdorovat darem, jemuž (systém) nemůže podat bezpečnou odpověď kromě svého kolapsu a smrti“ (Baudrillard 1993: 37). Baudrillard dokonce tvrdí, že to již není marxismus, co jako přízrak pronásleduje politickou ekonomiku, ale právě dar. Sémiotický systém se proto snaží potlačit vzpomínky na dar, ačkoliv se mu (obdobně jako neurotické osobě) to neustále vrací zpět jako fantasmagorické přeludy. Také Bookchin dochází k obdobným závěrům jako Baudrillard, když tvrdí, že „přechod od daru ke komoditě vedl k dezintegraci lidské komunity“, její místo obsadil trh, „pokrevní a etická spřízněnost lidí se obrátila v rivalitu a agresivní egoismus..“ (Bookchin 2005: 142). Dar jako vnější znak jednoty společnosti se vytratil. Dále přežíval pouze jako vedlejší produkt (jeden z funkčních mechanismů) slavností a obřadů. Pro Bookchina, stejně jako pro Batailleho a Baudrillarda, je potlačení daru jako ekonomické a epistemologické kategorie klíčovým prvkem pro vznik moderní kapitalistické směny. Kapitalistická směna stále totiž není schopna zaplnit kulturní prázdnotu způsobenou „absencí“ daru. „Absentující“ dar se stává tím, co postmodernisté nazývají „nepřítomnou přítomností“ (Call 2002: 98). Je-li dar základním principem směny, potom fakt, že se neobjevuje nikde v sémiotickém prostředí moderní politické ekonomie, lze považovat za očividný teoretický nedostatek uvnitř kapitalistické logiky.

V současných společnostech je ovšem problémem neustálé uchvacování a vynucování strategického monopolu na dar systémem. „Jsou to kapitalisté, kdo dává, kdo přebral iniciativu daru, jenž mu zajišťuje, jako v každém sociálním řádu, výlučnost a moc nejen na ekonomickém poli“ (Baudrillard 1993: 41). Kapitalisté zmonopolizovali hlavně dar práce, média si uzurpují nárok na dar zpráv (informací), jimiž monopolizují sémiotický kód, „ničemu není dovoleno se oddělit“ (Baudrillard 1993: 36). Tento entropický stav by hrozil zneutralizováním postanarchistických koncepcí. Podle Batailleho je dar bez nároku na návrat nejrevolučnější formou daru ze všech. Je-li systém schopný si i tento „revoluční“ prvek přivlastnit skrze masmédia a použít ke svým účelům, pak možnosti koncepce daru jsou výrazně omezeny. Baudrillard toto omezení ihned překračuje způsobem

uskutečnění daru v ekonomické rovině, řešením je odmítnutí práce a odmítnutí mzdy. Odmítnutí v ekonomické rovině ustanoví překlenující rovinu, z níž je možné pokračovat v odmítnutí dominance masmédií a dalších dominancí.

„Všudy přítomný zápas proti politické autoritě třímající moc, může vzejít ze záplavy darů – (jen) život je udržuje a smrt bere – mimo tento zápas probíhá jejich shromažďování a zužitkování... Můžeš dát cokoliv chceš, ale moc bude vždy chtít dát více, aby posloužila lépe, přesto nějaká společnost nebo skupina jedinců může zajít mnohem dále... Toto (dar) je jediná absolutní zbraň i bezvýznamný kolektiv ohrožuje systém a je schopen způsobit mocenský kolaps. Moc čelí symbolickému „vyděračství“ ztrácí půdu pod nohama...“ (Baudrillard 1993: 49).

Jestliže „směna darů“ představuje odmítnutí politické ekonomie (jak poznamenává již Bataille) a pokud symbolicky prezentuje násilí vůči systému (jak prezentoval Baudrillard), není náhodou, že se pozornost postanarchistických resistantních strategií upřela i k těmto radikálním formám směny.

6.4 Baudrillard – Násilí a simulace

Oproti Foucaultovi, Deleuzemu a Guattarimu vykazovala práce Jeana Baudrillarda, zvláště v 70. letech, nejvíce optimismu ohledně možností radikálních hnutí a jejich budoucnosti. Postupem času přicházela jistá deziluze. Baudrillard identifikoval antagonismy mezi politickou ekonomikou a koncepcí daru (prezentovanou potlačem) v návaznosti na Batailleho a obdobně jako on pocítil, že „sen o transgresi“ se pomalu rozplývá.⁷³ Baudrillard se rozhodl předefinovat radikální politiku a hledat možnosti pro subversivní strategie v dosud nedotčených rovinách. Opustil rovinu „reálné“ politiky a „reálné“ revoluce (které se věnoval v 60. a na začátku 70. let), protože předpokládal, že má-li vůbec nějaká revoluce přijít, nebude probíhat uvnitř „reálného“ (Call 2002: 105). Baudrillard rozpracovává koncepty simulacra a hyperreality,⁷⁴ jimž přikládá zásadní politický význam. V dnešním světě „jsme „simulátory“, jsme

⁷³ Srov.: kapitola 6.3 Bataille, Baudrillard – Návrat daru.

⁷⁴ V postmoderní době, ve které se podle Baudrillarda právě nacházíme, je rozdíl mezi originálem a kopií smazán, existuje pouze simulakrum. Nadprodukce znaků způsobila jejich odtržení od objektu reprezentace a svým zacyklením způsobila konec reality jako takové. Na její místo nastoupila *hyperrealita*.

simulacrou (nikoliv v klasickém smyslu „vzezření“), jsme vydutým zrcadlem osvětleným společností, osvětleným bez světelného zdroje, mocí bez původu, bez odstupu a taktickým universem simulacra, z něhož vzejde to, že kdosi zatouží po boji – (po boji) bez naděje, naděje je slabou hodnotou, ale se vzdorem a fascinací“ (Baudrillard 2002b: 180). Baudrillard obviňuje kapitál z dominancí nad společností, s níž nikdy nebyl spojen. Nastolené sociální vztahy jsou poté pouhými kouzly, napadením společnosti, s níž by se měla vypořádat.

Podle Marxe si buržoazie vytvořením proletariátu nechtěně vykopala vlastní hrob. Baudrillard však jeho tvrzení oponuje, tvrdí, že Marx nepočítal s možnými přeměnami (mutacemi) vztahů mezi třídami, jež vedli k postindustriálnímu „pozdnímu kapitalismu“ nebo k totalitnímu komunistickému státu. Baudrillard se rozhodl „zaútočit“ na systém jako takový, v jeho nejhlubších strukturálních a symbolických úrovních. Neschopnost napadnout systém na tomto poli představuje pro Baudrillarda „slabost naší historické radikality. Všechny úvahy o změně, všechny revoluční utopie, nihilistické, futuristické, veškerá tato poetika subverze a transgrese, tak typická pro modernu, se bude jevit naivně vedle nestability, přirozené reverzibility světa“ (Baudrillard 2001: 19). Tato radikální hypotéza s sebou přináší opět stín možné entropie. Simulace, ale není konceptem implikujícím politickou beznaděj, spíše je koncipována jako šance převratu směrem k oslňujícímu optimismu. Všechny systémy totiž obsahují alespoň potenciál pro radikální neposlušnost, žádný systém, nehledě na to jak represivní se jeví, není imunním vůči kolapsu.

Baudrillardem proklamovaná smrt „reálného“ má obdobné postavení jako smrt Boha v díle Nietzscheho.⁷⁵ Obě smrti umožňují dvě možné varianty nihilismu, negativní a pozitivní (afirmativní). Baudrillard upozorňuje (případně kritiky), že jeho nihilismus je nihilismem afirmativním.

„Vytvářím více než jen myšlenkový experiment ve snaze prozkoumat neprobádané pole s pomocí odlišných prostředků. Nemyslím, že je „nihilistický“ ve smyslu v jakém je nihilismus většinou pojímán, zcela bez trvalých hodnot, mimo realitu... Pokud pojmete nihilismus v jeho vnitřním smyslu, ...jenž vyjadřuje axiomatické převrácení otázky: „proč by mělo být nic namísto něčeho?“ na „proč by mělo být něco namísto ničeho?“ - potom mně nevádí být nazýván nihilistou“ (Baudrillard 2002a: 269).

⁷⁵ „Ve skutečnosti Bůh... vymizel. Problém byl vyřešen simulací. Stejně nakládáme my s problémem.. reality tohoto světa.“ (Baudrillard 2001: 14).

Předložená varianta nihilismu nespadá do škatulky apolitického cynismu. Právě naopak, jedná se o smělou výzvu k radikálnímu myšlení. Baudrillard pojímá afirmativní nihilismus jako zbraň proti dialektice a všem formám moderní politické filozofie. Někteří Baudrillardovi kritici tvrdí, že jeho afirmativní nihilismus se mívá s radikální politikou, jež by z něho měla vycházet. „Svět hyperreality a simulace je zaznamenáván a oslavován, jenže možnosti vytváření nějakého typu politické intervence jsou šťastně zapomenuty“ (Plant 1992: 154). Baudrillard ovšem neodsouvá politické implikace simulace stranou, pouze je přesouvá do jiné roviny, v níž jejich radikálnost může dosáhnout nějakého efektu. Pro dosažení tohoto „efektu, potřebujeme symbolické násilí, které je mocnější než jakékoliv politické násilí“ (Baudrillard 2007: 58). Z perspektivy kapitálu a státu považuje Baudrillard tento typ násilí za „horší“ (důslednější) než konvenční anarchistické násilí, protože jeho radikálnost zachází mnohem dále díky „systematickému destabilizování“ systému (Baudrillard 2002a: 288-291). Baudrillard odkazuje na teoretické, analytické a interpretační násilí, násilí myšlení spíše než činu, „násilí radostně vraždící koncepty, ideje a semiotické struktury“ (Call 2002: 108). Baudrillardovo interpretační násilí není, v souladu s humanistickými tendencemi, násilím fyzicky zraňující lidské bytosti, ale zároveň se velmi tvrdě proti modernímu humanistickému konceptu lidské subjektivity vymezuje (v rovině symbolického násilí).

Masy považuje Baudrillard za prvek nahrazující nahrazující lidskou subjektivitu. V podstatě přebírá konzervativní kategorizaci mas, jako „tiché většiny“ a radikalizuje ji. Masy podle něj již nemají historii, kterou by mohli psát. Momentálně jsou absorbovány a neutralizovány mocí, jež je ovládá. Masy představují pro Baudrillarda entitu schopnou cokoliv zkonsumovat včetně jejich vlastní moci. Patří do éry simulace, a jsou tedy hyperreálnou kategorií, což neznamená že by neexistovaly. Baudrillard spíše vnímá „jejich reprezentaci jako nemožnou. Masy již nejsou déle referenčním prvem, neboť nepatří do systému reprezentace“ (Baudrillard in Call 2002: 109). Masy nejsou apolitické, nachází se mimo politické pole, Baudrillard je označuje jako „transpolitické“. Transpolitika přichází s érou simulace a má silné protistátní konotace. Baudrillard se pokouší demaskovat předstíranou „hloubku státu“ a odkrýt jeho tajemství. Dochází k závěru, že moc je

nereálná, stát existuje, podle něj pouze jako simulace. Útočí tak na státní autoritu, na jeho nezpochybnitelné předpoklady, pochybuje jestli stát nutně je státem a zda vůbec má nějakou moc. Stát a politická moc se nachází ve velmi křehké pozici, snaží se vládnout nad společností, ale přitom může být pouhou fikcí složenou z rozličných tlaků („spoluvin“) držících jí pohromadě (Baudrillard 2002a: 287). Obdobně například Baudrillard chápe právo. Tak jak Nietzsche ustanovuje smrt Boha, ustanovuje Baudrillard smrt státu a práva. Jednak nepřijde žádný poslední soud (Bůh je mrtev) a nepřijde ani žádné souzení státem, jehož právo je destabilizováno hyperrealitou. „Simulace je nesmírně nebezpečná, protože neustále operuje s tímto předpokladem, nad a mimo objekt, s tím že právo a řád mohou být sami ničím jen simulací“ (Baudrillard 2002b: 177). Simulace tak napadá právo na nejzranitelnějším místě, přímo na úrovni jeho existence. Simulace tvrdí o právu to, co musí zůstat nevyřčeno pokud má právo stále fungovat. Podle logiky simulace je právo imaginárním prvkem, může fungovat, neboť jsme zatím nepoznali, případně si nepřipustili jeho imaginárnost.

7. Postanarchistická reflexe vybraných poststrukturalistických konceptuálních panelů

Postanarchistická resistance klade silný důraz na praktiky prováděné na úrovni každodenního života postihující jak mikro tak makropolitickou sféru.⁷⁶ Oproti tradičním anarchistickým resistantním strategiím 19. a 20. století, reflektuje destruktivní a produktivní sféru ve vzájemné souvztažnosti⁷⁷ (neupřednostňuje výrazně jednu před druhou).⁷⁸ Postanarchistický koncept se musí zároveň vyrovnat s faktem, že se nemůže spoléhat a ani očekávat autonomní případně rovnostářské impulsy od mas. Naopak se staví do role toho, kdo je zavázán poskytnout impulsy

⁷⁶ Viz kapitola 6.2 Deleuze – Touha a war-machine.

⁷⁷ S obdobnými souvztažnými obraty si zahrával už Kropotkin, když odpovídal na Proudhonův výrok „ničíte musíme budovat“ deklarováním „budující musíme ničit (institute, morálku).“ (Kropotkin 1906: 104-105).

⁷⁸ Viz kapitola 4.1 Anarchismus.

„zdisciplinovaným“ masám.⁷⁹ Neméně závažným problémem, jemuž postanarchismus čelí, je uvědomění si neexistence místa ležícího mimo dosah moci, místa s neutrální autoritou. Resistance musí tedy neustále vytvářet momenty zaměřené na vytváření nových praktik, nových subjektivit s tím, že tyto prostředky musí vytvářet tak, aby předznamenávaly vlastní konec („nepřevzaly moc nad resistencí“).

Postanarchistické resistantní strategie se odlišují od klasických marxistických a anarchistických resistantních modelů odmítnutím jejich lineárních operací směřujících vstříc „velkým strategiím“ sociální změny. Postanarchistické strategie jsou ve své podstatě nelineárními modely neobsahujícími žádný centrální bod, z něhož vychází moc. Naopak se skládají z mnoha postupů, jejichž záměrem je vyhledání takové cesty, díky níž by se mohli rozrůst (May 1994: 1-15).⁸⁰ Soustředí své „síly na současné (a konkrétní) mocenské boje a vyhýbá se problémům permanentních řešení“ (Bey 1985: 97). Jelikož postanarchistické resistantní strategie pracují s představou, že moc se nalézá všude, není v jejich zájmu přebírat stejný opoziční charakter jaký měly tzv. „velké strategie“. Netouží po vybudování „silné“ opozice budící dojem a ohromující proti-stranu. Postanarchistické resistantní strategie spíše vyhledávají jak „slabé“, tak „silné“ body systému. Slabé body zužitkovávají pro svou expanzi a vůči silným bodům, posilujícím asymetrické vztahy, se staví do opozice, odmítají se podrobit jejich specifickým vztahům (May 1994: 53-54). Ve skutečnosti zde neexistuje žádný předpoklad toho, který bod je slabým a který silným, jejich identifikace a následná strategie se utváří na základě přímé intervence vůči nim.

Než přistoupíme ke konkrétním příkladům postanarchistické resistance, je potřeba objasnit jeden závažný nedostatek. Kromě obecného vytyčení jejich horizontů v teoretických pracích a popisu několika ojedinělých případů

⁷⁹ Viz kapitola 6.4 Baudrillard – Násilí a simulace.

⁸⁰ May, právě z výše uvedených důvodů, odmítá používat termín *strategie* ve spojení s postanarchistickým konceptem resistance. Namísto tohoto termínu navrhuje používat spíše označení *taktika* (May 1994: 1-15). Přestože jeho výhrady považujeme za oprávněné nepovažujeme za zcela nutné opustit termín *strategie* z následujících důvodů: 1. Pokud je dostatečně vysvětlen rozdíl mezi vnímáním *strategie* v postanarchismu jako *strategie* odlišné povahy než tzv. „velké strategie“ případně „strategie zlomu“ v pojetí klasického anarchismu a marxismu (Viz kapitola 5. Historické modely anarchistické resistance); 2. Termín *strategie* se nevylučuje, ze své sémiotické podstaty, s možností aplikace takového jednání, jemuž May výhradně přiřazuje termín *taktika*. Jednoduše řečeno i *strategie* odmítající „klasické strategické“ postupy, nekalkulující s historickými limity a úrovněmi rozvoje, je *strategií*.

(Day 2005, Bey 1993, Newman 2001, Call 2002, Torrance 2008) zatím nedošlo k žádným významnějším pokusům vztáhnout teoretické koncepce postanarchistických resistantních strategií k reálně uskutečněné (/uskutečňující se) resistantní aktivitě. Na jedné straně tak existuje postanarchistická politická teorie překračující tradiční anarchistickou politickou teorii a na druhé straně stojí, prozatím téměř opomenuté, ideje jednání a skupiny jednajících. Jednou z možných obtíží, při přikročení k interpretaci konkrétních činů jako reálných aplikací postanarchistických (resistantních) strategií, je problém se „sebe-ztotožněním“ aktérů resistance s těmito strategiemi. Jinak řečeno vztahování postanarchistické teorie na konkrétní varianty jednání se mohou vzpírat i samotní aktéři.⁸¹

Důležité je si uvědomit, to co tvrdí May: „cíle, o nichž se jedinci domnívají, že svým určitým jednáním dosáhnou, i s jeho následky, které tím ve skutečnosti podpoří, jsou často velmi rozdílné – (toto) jednání není ve svých dopadech pro aktéry, kteří se do něj zapojují, nutně transparentní“ (May 1994: 87). Pro samotné aktéry postanarchistických resistantních strategií může být tedy zcela nečitelné, zda jsou jejich činy pod vlivem nějaké teoretické koncepce nebo nikoliv. Podle Maye pro vysvětlení tohoto jevu lze najít tři možná zdůvodnění:

1. Jednotlivá jednání se prolínají s jinými jednáními a výsledek tohoto prolnutí může být zcela jiný než kterýkoliv z aktérů od svého jednání očekával.⁸²

2. Nedostatek transparentnosti následků jednání aktérů je způsobený neznaností „pravé“ povahy tohoto jednání. Tento důsledek má původ v prvním zdůvodnění. Jeden druh jednání může zasahovat do pole jednání jiného a tato „jiná“ jednání mohou naplňovat cíle původních jednání. Účastníci původních jednání si nemusí uvědomovat, že participují zároveň na důsledcích těchto ostatních (navazujících) typů jednání.

3. Poslední příčina možné netransparentnosti souvisí s poststrukturalistickou koncepcí moci. Všechna jednání podléhají působení moci v jejích kreativních i represivních aspektech. Moc vymezuje jednání často zcela mimo pochopení jeho

⁸¹ Například tím, že své jednání neoznačují za *postanarchistické* nebo sami odmítají jakoukoliv osobní provázanost s „postanarchistickými“ resistantními koncepty.

⁸² Příklad takového prolnutí je možné najít ve Foucaultově díle *Dohlížet a trestat*. Kde se prolínají legální a psychologické praktiky za účelem zformování kategorie delikvence (Blíže Foucault 2000a).

aktérů (May 1994: 88-89). Nové typy jednání spolu s novými typy omezení povstávají z konkrétních mocenských konstelací ovlivňujících sociální prostředí.⁸³

Účelem předešlých zdůvodněních není tvrdit, že jednání jsou nutně nečitelná pro všechny aktéry. May sociální realitu pojímá spíše jako více či méně nahodilé prolínání různých typů jednání (May 1994: 90). Následky jednotlivých činností tak nelze redukovat na cíle, které očekávají aktéři těchto činností. Neboli jak poznamenává Foucault: „To, co produkuje vědění, užitečné pro moc či vzpurné vůči ní, není zkrátka aktivita poznávajícího subjektu, nýbrž komplex moc-vědění, procesy a zápasy, jež jej prostupují a jimiž je tento komplex utvářen, které determinují jeho formy a oblasti, v nichž je možné vědění“ (Foucault 2000a: 63).

V následujících kapitolách přikročíme k uvedení příkladů praktik (resistentních strategií a taktik), v nichž se prolínají uvedené dílčí elementy poststrukturalistických konceptuálních panelů a některé z atributů historických modelů anarchistické resistance.

8. Vybrané příklady postanarchistických resistentních strategií

8.1 Strategie exodu

„Eclipse past – usurp future!“ (překl. Zastiň minulost – zmocni se budoucnosti!)

- CrimethInc., Days of War, Nights of Love 2001

Strategie „exodu“, je známá taky pod termíny „odmítnutí práce“, „taktika zmizení“ nebo „odmítnutí“ (Day 2005: 210, Black 1991, Bey 1985, CrimethInc. 2006: 10, Torrance 2008: 25). Zahrnuje v sobě jak konstruktivní tak destruktivní prvky. Klíčovou

⁸³ Jako zjednodušený příklad lze uvést vylepšování zbraňových systémů. Někdo jej může považovat za činnost vedoucí ke shromažďování zisku, růstu bohatství, kontrole a disciplinaci občanů, podle jiných taková činnost vede k zajištění bezpečnosti a svobody občanů před možnými hrozbami apod.

otázkou, z níž strategie exodu vychází je: „Jak můžeme změnit společnost bez toho, aniž bychom **neopustili** a neoponechali kategorie (dominance) těm, kteří je vyžadují?“ (CrimethInc. 2006: 15) Strategie exodu není totožná s dezercí. Nejedná se o přeběhnutí „na druhou“ stranu, protože žádná taková strana neexistuje, spíše jde o útěk mimo dominanci.⁸⁴ Každodenní činnosti jsou svázány s produkcí a udržováním dominantních vztahů. Odmítnutí se spolupodílet na této produkci dominance otvírá nové možnosti, z nichž je pak snadnější rozvinout další resistantní taktiky.

Strategie exodu je odmítnutím širokého spektra činností vedoucích ke konstituování dominantních vztahů a jejich totality. Jde o odmítnutí „zaběhnutého způsobu života“, odmítnutí principu reprezentace, odmítnutí autority jednající proti svědomí, odmítnutí genderových rolí apod.⁸⁵ Taktika exodu kromě samotného odmítnutí nutně zahrnuje konstruktivní prvek, za účelem „přežití“ vyžaduje bezpodmínečně ustanovení nových vztahů mezi jednotlivci i vůči materiálnímu světu. Toto ustanovení zahrnuje různé metody například squatování, zakládání pirátských komun, komunitní zahradnictví, „shoplifting“ (krádeže v obchodech), „dumpster-diving“ (získávání potravin a užitkových věcí z odpadů a „nepoužitelných“ přebytků společnosti) atd. Konstruktivní prvky taktiky exodu jsou zahrnuty i v širokém spektru „záškodnických“ akcí proti formám dominance, jakými jsou například blokády, protestní kempy a okupace nebo obsazování ulic jejichž cílem je vytváření nových situací, vztahů a praktik. CrimethInc. v časopise *Rolling Thunder* popisuje tuto strategii exodu⁸⁶ takto:

„Systém je založen na krvi a potu našich unesených životů; čím více investujeme do našeho přežití v jeho podmínkách, tím je pro nás těžší učinit cokoli jiného. Získat zpět čas a energii z jeho spárů je podstatnou podmínkou pro jakoukoliv reálnou resistenci. Společné podvědomí nás všechny paralyzuje, i ti nejradikálnější z radikálních hrají své role v udržování statusu quo, odsouváme tak do pozadí subverzivní možnosti – dokonce i radikálové - neboť každý z nás může odmítnout svou roli. Odstoupení znamená odmítnutí podílet se na této hře a vlastní přesunutí nás samých z tohoto koloběhu - znovuzískání našich životů“ (CrimethInc. 2006: 12).

⁸⁴ Srov.: „Nazývejte to útekem – možná jím je, ale která skupina lidí se snaží nejvíce narušit ideu útěku? Věženští dozorcí. Správně nebo špatně, sobecky nebo nesobecky, možně nebo nemožně, odcházíme odsud pryč“ (CrimethInc 2008: 27). Srov. kapitola 6.1 Foucault – Moc jako resistance.

⁸⁵ Nejde o prosté převrácení existujících kategorií, ale o jejich valorizaci.

⁸⁶ CrimethInc. používá termín *dropping out* – odmítnutí zaběhlého způsobu života.

Exodus nelze ztotožnit se striktní autonomistickou koncepcí „odmítání práce“ (*refusal of work*) (Black 1991), ale spíše se širokým spektrem aktivit, které v sobě zahrnuje nomádský koncept *war-machine*.⁸⁷ Nomádská figura exodu je protikladem občanství, neboť občanství přitakává autoritě, která jej zastřešuje. Občanství vzniká pod vlivem oidipovského komplexu, kdy dochází k přenesení sociální vazby „táta-máma-já na (např.) stát-korporace-já“ (Day 2005: 173, Newman 2001: 100-101). Nomádský subjekt v intencích postanarchismu (ale i autonomistickém marxismu a postmoderním feminismu) se snaží vyvázat a absolutně oprostít od „parentální“ ochrany. Dochází k přenesení touhy po ochraně, jistotě a předvídatelnosti do více individualizované roviny. Resistance se vymaňuje z možných struktur působnosti státu, slovy Deleuzeho přestává být „zaměřena pouze na stát a jeho moc, ale přímo na nás samotné“ (Deleuze – Parnet 1987: 138). Přenesení bitevního pole do vnitřního prostoru jedince, jakási internalizace, jednak klade vysoké nároky psychického i sociálního rázu na aktéry těchto bitev, na druhou stranu jim umožňuje naplňovat touhu a pociťovat „subjektivní“ výsledky sebeosvobodování.⁸⁸ Revoluce je poté „nezbytně spjata se vzpourou lidí vůči sobě samým... Každý boj, k němuž ve společnosti dochází, se odehrává uvnitř každého jednotlivce, který se na tomto boji podílí... K přeměně celé společnosti mohou následně vést (právě) individuální vítězství“ (CrimethInc 2008: 35-36).

Strategie exodu není motivována pouhým odmítnutím konceptu občanství spojeného s oidipovským komplexem a jeho nahrazení „barbarsko-nomádskou“ negací (Hodgen in Day 2005: 173). Tenhle popud, jež lze neobratně popsat jako „internalizovanou semi-externalitu“ má i svůj převrácený zrcadlový obraz - „externalizovanou semi-internalitu“, nebo-li panoptikon. V prvním případě „internalizované semi-externality“ je strategie exodu reakcí na akty „podrobování, o něž je stát opřen“ (Barša, Fulka 2005: 96). Oidipovský komplex (něco k čemu „přirozeně chceme přilnout“) se stává novým obrazem myšlení, abstraktem státního stroje, diskurzem, z něhož čerpá moderní stát ospravedlnění a „vědění“ zajišťující jeho fungování (Deleuze – Parnet 1987: 81, 88). K internalizaci těchto semi-externalit („semi“, neboť tento druh vnějškovosti potřebuje ke svému bytí interakci s vnitřním světem subjektu) dochází v momentě uskutečnění vzpoury vůči nim. Resistance

⁸⁷ Viz kapitola 6.2 Deleuze – Touha a War-Machine.

⁸⁸ Srov. kapitola 6.1. Foucault – Moc jako resistance

musí být napřed internalizována, subjekt sebeosvobozen, čímž se vymaní z vlivu státního stroje manipulujícího s oidipovskými tužbami⁸⁹ a teprve poté je vítězný internalizovaný boj zpětně externalizován. Dochází k převrácení původního působení – nyní „osvobozený“ subjekt, svým bytím naplněným uvnitř war-machine odpoután od vědění spřáhnutého se státním aparátem a stává se (semi-)externalitou vůči státnímu aparátu.

Druhou, již zmíněnou motivací strategie exodu je panoptikon. Koncepce panoptikonu má centrální roli ve Foucaultově deskripci moderní moci. Pro Foucaulta představuje panoptikon internalizované sebe-dohlížení a sebe-podrobení. Moderní stát již nepotřebuje masivní represivní moc, protože jedinci disciplinují sami sebe. V panoptikonu není například nutné, aby byl někdo přítomen uvnitř strážní věže do té chvíle, pokud vězeň věří, že dohlížitel je stále přítomen a sleduje jej (Foucault 2000a: 345-347). Kromě klasické panoptikální funkce probíhá souběžně i proces synoptikálního dohledu, kdy místo, z něhož vychází panoptikální moc (např. strážní věž) naopak nechává úmyslně sledovat samo sebe. Snaží se upoutat zraky těch, nad nimiž aplikuje kontrolu, „svádí“ pohledy na místo určené (Blíže Mathiesen in Bauman 2000: 64-66). Strategie exodu se snaží uniknout jak z panoptikonu tak z jeho „vedlejšího“ produktu synoptikonu. Únik z panoptikonu probíhá jednak vyhledáváním a vytvářením míst „bez dozoru“ (mimo dosah „strážních věží“) a případně sabotážemi vůči centrům dohledu (hackerské aktivity, sabotáže monitorovacích zařízení apod.). Resistance vůči synoptikální moci probíhá jednak na individuální rovině – odmítnutím podlehnout „svádivé“ moci a jednak přímo v interakci se synoptikální mocí. Sabotážní akce vůči synoptikonu, jejichž cílem je synoptickou moc zcela odstranit (svrhnout strážní věž), nejsou sporného charakteru v rámci postanarchistické resistance. Diskuzi mohou vyvolávat akce, jejichž cílem je „využít“ ustavené synoptikální moci (např. přerušení vysílání televize se záměrem odvysílat prohlášení). „Využitím“ synoptikální moci dochází k nebezpečí možné rekuperace a ke kopírování praktik státního aparátu případně struktur dominance. „Diversní využití“ synoptikální moci, pomocí obrácení její hybné síly proti ní – tzv. kulturní sabotáž, bude jedním z témat následující kapitoly.⁹⁰

⁸⁹ „Oidipovské touhy jsou návnadou, znetvořeným obrazem pomocí jsou (ostatní) touhy potlačeny a chyceny do pastí“ (Deleuze – Guattari 1972: 119).

⁹⁰ Viz kapitola 6.3 Bataille, Baudrillard - Návrat daru.

Vrátíme-li se nyní k tomu co bylo řečeno výše, panoptikon je jedním z motivačních prvků strategie exodu, převráceným obrazem oidipovského komplexu (ztělesněném v projektu občanství). Resistence vůči panoptikonu má povahu „externalizované semi-internality“.⁹¹ Samotná existence „strážní věže“ neimplikuje automaticky dozor a dohlížení. Teprve skrze vnímání a uvědomění si její funkce dohlíženým subjektem získává svůj mocenský atribut. Stává se semi-internality (její existence a funkce jsou ustaveny až v našem vědomí), proti níž jsou vedeny externalizované boje, mimo oblast vědomí.⁹² Polem těchto zápasů je sociální prostor reprezentovaný materiálně-technologickými nástroji sloužícími státnímu aparátu k ustavení dohledu a kontroly nad jedinci.⁹³ Vzepření se panoptikální kontrole proto probíhá většinou v rámci přímé akce a war-machine, které jsou nástrojem úniku z prostoru kontroly. Je-li strategie exodu vůči panoptikální moci účinná, státní aparát přichází o kontrolu, o moc dohledu. Pokud státní aparát není neschopen uchopit a zajistit místo, kde se war-machine nachází (neboť může být kdekoliv), zůstává uzavřen ve svém „vězení“ a z dozorce se stává „sledovaný“ (neví odkud může být sledován).

Opuštění panoptika v prostorovém smyslu je druhým motivačním prvkem strategie exodu. Stát je ve své podstatě „nehybatelnou“ jednotkou a jeho esencí je gravitace, není schopen opustit místo, ve kterém se nachází, proto jedině, co může činit, je okupovat a podrobovat si ostatní jednotky ve svém okolí. Paul Virilio vyslovil z tohoto pohledu důležitou tezi: „Politická moc státu se nachází v *polis*, policie řídí veřejné cesty... a městské brány, odvody a poplatky jsou bariérami, filtry proti nestabilitě mas, proti penetraci moci migrujícími stády“ lidí, zvířat a zboží (Virilio in Deleuze, Guattari 1988: 386).⁹⁴

Zvláštní nebezpečí vyplývající z modelu war-machine v rámci strategie exodu může nastat ve chvíli, jakmile začne war-machine podléhat institucionalizaci,

⁹¹ Srov. Z Foucaultova pohledu je panoptikon „internalizovaným sebedohlížením a sebedoprobením“ (Newman 2001: 83).

⁹² Za výjimku z tohoto tvrzení, lze považovat odmítnutí nebo spíše vytěsnění „svádívého“ efektu synoptické funkce panoptikonu.

⁹³ Ilustrativním příkladem může být systém Echelon. Monitorovací systém Echelon je na rozdíl od jiných monitorovacích a dohledových systémů zaměřen na nevojenské cíle (od vlád jednotlivých zemí přes různé organizace až po jednotlivce) a sleduje jejich elektronickou komunikaci. Obdobné systémy zachytávání a analýzy mezinárodní komunikace kromě Spojených států, provozuje Rusko, Čína a Francie.

⁹⁴ Více viz kapitola 8.3 Situační strategie.

anebo se stane součástí státního aparátu. Jediným řešením je pak sebeustrukce (Deleuze – Parnet 1987: 104, CrimethInc. 2008: 256-257, 262).⁹⁵ Nejkritičtější selhání strategie exodu nepramení z neúspěchu, ale právě z možné její rekuperace dominantními strukturami.

8.1.1 Příklad CrimethInc.

„Všechno tohle je ničím v porovnání s tím, co ti budu schopn říci zítra v noci, pokud budu ještě naživu“.

- CrimethInc., Expect Resistance 2008

Pojetí světa, vůči němuž je třeba vést resistenci, jako totalitního systému ustaveného na oidipovském komplexu a panoptikální moci je příznačné pro americký kolektiv CrimethInc. Vznikl v půlce 90. let minulého století s cílem založit „revoluční organizaci“, jež by mohla vzdorovat režimu vykreslenému Georgem Orwelllem v knize 1984 (CrimethInc. Ex-Workers Collective). Ztotožnění současného systému vládnutí s všemocným a všekontrolujícím totalitním režimem je pro tento kolektiv charakteristické a na základě tohoto předpokladu rozpracovává své aktivity.⁹⁶ Na jedné straně sebepochopení kolektivu CrimethInc. jako „anti-totalitní opozice“ vede k silné aktivizaci členů (příznivců) a rozpracovávání specifických strategií, na druhou stranu jsou jejich teoretické koncepce poznamenány literární romantičností a patosem (např. CrimethInc. 2008 a CrimethInc. 2001).

CrimethInc. kolektiv rozhodně nepovažuje sám sebe ani za „postanarchistický“, případně i odmítá být s jakoukoliv postanarchistickou koncepcí spojován.⁹⁷ Tento postoj pramení z výtek vůči „přílišné akademičnosti“ autorů propagujících postanarchistickou koncepci a kvůli odporu k jakémukoliv škatulkování.⁹⁸ Přesto mnoho myšlenkových konstruktů i přímých akcí, přímo nebo

⁹⁵ Srov. se seberozpuštěním Situacionistické internacionály. Blíže kapitola 5.4 Situacionistický model.

⁹⁶ Srov.: „Abychom si uvědomili, že stát byl zároveň individualizující a totalitní od samotných svých počátků, stačí pozorovat racionalitu rodícího se státu a povšimnout si, jaký byl jeho první projekt policie“ (Foucault 2003b: 193).

⁹⁷ Srov. kapitola 6. Základní konceptuální pilíře postanarchistické resistance.

⁹⁸ Přes výše řečené se nedá považovat vztah mezi kolektivem CrimethInc. a těmi, kdož se označují za postanarchy za nepřátelský anebo napjatý (jako tomu je například mezi CrimethInc. a některými anarchosyndikalisty). O vzájemné blízkosti svědčí, že postanarchy i

nepřímo odkazuje k postanarchismu. Zároveň sám CrimethInc. čelí časté kritice ze strany kolektivů a organizací navazujících na "klasické anarchistické koncepce".⁹⁹ Nejčastěji opakovaná kritická „kliše“ utočí na jejich údajnou (a jedinou) subkulturní orientaci, „bohémско-odpadlický životní styl a nevyjasněný anticivilizační sentiment“ (Anarkismo 2006). S negativními konotacemi je v souvislosti s CrimethInc. používáno i slovo „anarchopritivismus“ (ke kterémuž se sám hlásí). „Anarchopritivismus“, není ale zcela příhodnou kategorií. Tato sebeidentifikace (i identifikace z vnějšku) zřejmě vychází ze snahy dekódovat důsledně pojatou aplikaci strategie exodu vedoucí až k odmítání „pravdivosti historie“, k alternativním přístupům ke smrti, dospělosti, budoucnosti a minulosti, k negaci manželství apod. (blíže CrimethInc. 2008).

Pole působnosti kolektivu CrimethInc. je však mnohem širší. Věnuje se publikování „radikální“ literatury a hudby, spolupodílí se na některých přímých akcích zaměřených proti globalizaci a reprezentativní demokracii. Skupiny rozličně provázané (/odštěpené/inspirované) s CrimethInc. pořádají mezinárodní i lokální shromáždění, demonstrace (některé ze skupin napojených na CrimethInc. se podílejí na „hacktivismu“¹⁰⁰ a zúčastňují se nepokojů).

Existuje několik atributů, které činí kolektiv CrimethInc. naprosto výlučným v rámci spektra anarchistického hnutí. Pozoruhodné je, že se jedná o velmi blízké atributy, jež činí Baudrillarda poněkud více specifickým v řadách poststrukturalistů (v návaznosti na postanarchismus). Stejně jako Baudrillard i kolektiv CrimethInc. je kritizován za politický nihilismus, k čemuž jej vede skeptický pohled na „mlčící“ a systému neodporující většinu v bohatých státech západního světa.¹⁰¹ Odmítají „klasická“ pojetí revoluce, protože se domnívají, že v současné chvíli se nemůže nikomu podařit změnit svět použitím hegemonních metod, „může se to podařit

CrimethInc. vnímají vzájemnou kritiku jako sebeobohacující prvek (např. Knabb 2001).

⁹⁹ Organizacemi a kolektivy navazující na "klasické anarchistické koncepce" jsou označovány ty, jež se považují za pokračovatele anarchistických teorií, myšlenek a konceptů nepřesahující časově většinou Španělskou občanskou válku případně mladší teoretiky přímo tyto koncepty rozpracovávající.

¹⁰⁰ „Hacktivismus“ (*Hacktivism*) je složeninou anglických slov *hack* a *activism*. „Jedná se o nenásilné jednání za použití ilegálních případně legálních nástrojů“ většinou z oblasti internetu nebo digitálních médií, jež „sleduje politické cíle. Tyto nástroje zahrnují poškozování, předělávání, přesměrovávání webových stránek, krádeže informací, vytváření parodií na jiné webové stránky, sabotáže a vývoj software“ (Samuel 2004). Hacktivismus je prováděn ve víře, že jeho činy budou schopny přinést stejné výsledky jako klasický aktivismus nebo občanská neposlušnost (blíže Samuel 2004).

¹⁰¹ Srov.: kapitola 6.4 Baudrillard – Násilí a simulace.

někomu z *nás teď a tady*“ (CrimethInc. 2008). Předešlé tvrzení může vypadat poněkud elitářsky, ale jeho cílem je upozornit na fakt, že tím kdo prošlapává cestu k osvobození nejsou masy prvního světa, ale ti, kteří nejvíce trpí nedostatkem a jsou drancováni kapitálem. Baudrillard a stejně CrimethInc. si uvědomují vzdálenost a nedosažitelnost revoluce uvnitř bohatého severu, v němž se nacházejí, proto upřednostňují limitování svých potřeb (vědomé omezení vlastní závislosti na konzumním systému) a jejich uspokojování vysáváním energie z neoliberálního řádu. Tímto způsobem, lze omezit vlastní privilegia a zůstat solidární s těmi, kteří je nesdílí (Day 2005: 214-215). Zároveň je třeba vytvářet alternativy pro ty, kdo mohou a jsou ochotni se připojit ke strategii exodu a sdílet s nimi již vytvořené možnosti.

8.2 Strategie daru

Snaha o implementaci ekonomiky daru do dennodenního života je jednou z nejryzejších anarchistických strategií. V rámci postanarchistických strategií je možné rozlišit dvě aplikace strategie daru. **1) Komoditní strategie daru** - je „více“ spjata s ekonomii a komoditami. V rámci této aplikace probíhá transfer materiálních komodit, případně je darována práce. Usazuje se v symbolické rovině až poté, co je provedena reálná činnost. Důvodem pro přiřazení k postanarchistickým strategiím je její („momentální“) nemožnost rekuperace. Z historických modelů resistance má blízko k evolučnímu modelu a v některých případech i k anarchosyndikalistickému a situacionistickému modelu. **2) Symbolická strategie daru** – aplikace této strategie daru leží „více“ symbolické rovině, na symbolickou rovinu plánovitě útočí, snaží se ji okupovat, anebo s ní případně pracuje. Může docházet k darování materiálních statků případně práce, hlavní motivací je přímo se utkat s moderními metodami dominance. Nejčastěji pracuje s konceptem „vychýlení“ (*détournement*).

8.2.1 Komoditní strategie daru

„The future is already here – it is just unevenly distributed.“ (překl.
Budoucnost je všude kolem nás – jen se ještě nestihla dostatečně distribuovat)

- William Gibson

Koncepce komoditního daru je zakořeněna, jak ukazuje již Mauss, v hluboké historii naší společnosti i v současných „archaických“ společnostech. Rozličné formy daru např. *potlač*,¹⁰² *kula*¹⁰³ nebo jejich rozličné významy např. *hau*¹⁰⁴ je možné nalézt v aktivních nebo latentních polohách po celém světě (Mauss 1999, Graeber). Může se jednat o dary, jež jsou dávány zcela z praktických nebo rituálních důvodů, stejně tak se může jednat o dary jejichž významy jsou méně čitelné. V současné společnosti získává dar resistantní konotace ve chvíli, kdy se staví do opozice vůči mrhání přebytky. Resistentní strategie daru odmítá akumulaci způsobující strádání jedněch na úkor přebytku druhých, případně na spotřebování prostředků k ukotvení statusu quo nebo k stvrzení sémiotických kódů politické ekonomie (Bataille 1998:160-162, Bookchin 2004: 174-175).

Strategii komoditního darování není možné nijak ohraničovat. Každý dar, mimo dary institucionalizované nebo podléhající státní kontrole (darovací daň apod.), je ve své podstatě prvkem odporující kapitalistické ekonomii potažmo směně. V rámci postanarchistických resistantních strategií „obyčejný“ osobní dar získává dvě nové dimenze: **a) situační dimenzi b) pseudo-institucionalizační dimenzi.** **Situační dimenze** získává strategie komoditního daru ve chvíli, kdy darování nabývá forem oslavy nebo karnevalu. Z místa rozdávání je vytlačována kapitalistická ekonomie, neprobíhá žádná směna, hodnota komodit je pouze symbolická a zcela subjektivní.

¹⁰² Blíže kapitola 6.3 Bataille, Baudrillard – Návrat daru.

¹⁰³ *Kula* je rituál kruhové výměny symbolických darů mezi obyvateli Trobriandských ostrovů. Předávají se dva druhy symbolických předmětů, v jednom směru probíhá dar náramků a v opačném dar náhrdelníků (Mauss 1999: 40-41).

¹⁰⁴ *Hau* znamená, jak popisuje Mauss, dar určité věci někomu, kdo ji daruje třetí osobě, která rozhodne, že původnímu obdarovanému poskytne ze tuto věc proti-dar. Proti-dar, poskytnutý třetí osobou, je duchem věci (tedy *hau*), té věci která byla původně darována. Pokud by jsi ducha věci ponechal první obdarovaný, mohl by být v ohrožení na zdraví, na životě apod., proto musí první darující osobě, darovat *hau* zpět. Duch věci znamená, rozšíření pravidla darování a oplácení daru. Z mechanismu vzniku ducha věci u věci oplácené je zřejmé, že vazby mezi věcí a jejím původním vlastníkem nezanikají darováním. Naopak, to podstatné, duch věci, trvá i nadále (Mauss 1999: 67).

Nikdo není nucen přijmout závazek darovat ani být zavázán tomu kdo daruje. Extatičnost takovéto „slavnosti“ darů nenabývá vyhocených forem potlače,¹⁰⁵ ale blíží se spíše extatičnosti na níž klade důraz Bey v koncepci „dočasných autonomních zón“.¹⁰⁶ Zároveň situační dimenze se stává výzvou paternalistickému systému, systému nedostatku a hlásá narušení zavedených ekonomických schémat. Druhá **pseudo-institucionalizační dimenze** se vytváří mezi aktéry strategie daru. Darující i obdarovávání mezi sebou vchází do interakcí, které nejsou založeny na sociálních strukturách dominance. Dochází k vytváření různých forem dělby práce, komunikace, kooperace a sounáležitosti. Z čistě funkcionálního hlediska se spontánně vyvíjí zárodky proto-organizačního společenství, které na základě svých zkušeností může být potencionálně schopno převzít a organizačně částečně pokrýt zajištění základních potřeb (i kdyby jen dočasně) v případě kolapsu kapitalistického systému. Strategie daru se mohou přelévat do dalších aktivit a rozšiřují se na další komodity. V neposlední řadě jsou často využívány komoditní strategie daru jako materiální a personální základna pro symbolické strategie daru.

V rámci komoditní strategie daru existuje nesčetně konkrétních případů: dočasné „*free/gifts markets*“ (kdo chce, donese cokoli, co chce a jiný si to může odnést); sdílení informací a softwaru přes elektronické sítě, pirátská rádia, „koloběhy knih“ (po přečtení knihy je kniha předána komukoliv jinému), vytváření volně šiřitelného softwaru, darování práce bez nároku na oplátku (hlídání dětí, stavby domů) apod. Nejvíce rozšířenou aktivitou (teritoriálně i co do počtu participantů) v rámci strategie komoditního daru je iniciativa *Food not Bombs* (Jídlo místo zbraní) a z ní se rozvinuly další projekty jako *Homes not Jails* (Domov místo vězení), *Food not Lawns* (Jídlo místo trávníků), *Bikes not Bombs* (Kola místo zbraní), *Indymedia* (nezávislá média) a *Free Radio*.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Viz kapitola 6.3 Bataille, Baudrillard – Návrat daru.

¹⁰⁶ Viz kapitola 4.2 Od poststrukturalismu k počátkům postanarchismu.

¹⁰⁷ *Homes not Jails* upozorňuje na problém bezdomovectví, provozuje právní poradnu a vyhledává vhodné budovy pro lidi bez přístřeší. Cílem *Food not Lawns* je naučit se komunitně hospodařit na tzv. užitkových zahradách (hlavně ve městech). Iniciativa *Bikes not Bombs* pořádá různé dílny, kde se lidé učí opravovat a „recyklovat“ kola. „Komoditou“ u všech tří zmíněných iniciativ je předání vědomostí, informací, ačkoliv se silnými symbolickými konotacemi. Projekt *Indymedia* i *Free Radio* jsou přiřazeny taktéž do kategorie strategie komoditního daru a nikoliv do kategorie strategie symbolického daru (viz kapitola 8.2.2 Strategie symbolického daru), protože informace je zvláštním typem komodity. Informace je něčím „hmatatelným“ v tom smyslu, že jí je možno obdržet a operovat s ní. V symbolické strategii daru je důraz kladen na předání „symbolu“ - symbolické hodnoty, nositelem symbolu je opět symbol (blíže *Homes not Jails*, *Food not Lawns*, *Bikes not Bombs*, *Indymedia*).

8.2.1.1 Případ *Food not Bombs*

Jídlo místo zbraní (*Food not Bombs*)¹⁰⁸ je typem komoditní strategie daru a zároveň organizační platformou. Podstata spočívá ve sdružování lidí, vaření a sdílení jídla. Nosnou ideou není pouze rozdávání jídla a redistribuce zdrojů, ale také idea utváření kolektivní platformy založené na principech volné dohody, nehierarchickém uspořádání a spolupráce (*Food not Bombs – Praha*). *Food not Bombs* nemá žádnou oficiální strukturu, nefunguje ani jako charitativní ani jako nezisková organizace. Odmítá rozlišování časté u charitativních organizací na „my“ (dávající jídlo) a „oni“ (příjemci). Záměrem *Food not Bombs* je vytvořit prostor, v němž lidé budou moci participovat na „změně svých životů“. Nejen přímo participující aktivisté se tak budou moci „vyvázat z rasových, třídních, gendrových a etnických bariér, ale i ze všech dalších umělých omezení separujících lidské bytosti“ (CrimethInc. 2005: 249). Koncept *Food not Bombs* nedeklaruje veřejně svou příslušnost k anarchistickému hnutí. Všechny principy jsou však s těmi anarchistickými totožné (konsensuální rozhodování, nenásilí, solidarita apod.). Proto není překvapením, když velká část skupin *Food not Bombs* se na anarchistické principy přímo odkazuje a aktivity spojené s *Food not Bombs* chápe jako součást anarchistických resistantních strategií.

První skupina *Food not Bombs* vznikla v roce 1980 ve Spojených státech. Během několika let se vytvořilo mnoho dalších skupin a výrazně vzrostl počet aktivistů. Již po osmi letech působení se platforma *Food not Bombs* dostala do významného konfliktu se státní mocí. V roce 1988 se rozhodla městská správa San Franciska vyhlásit boj proti bezdomovectví, jehož součástí bylo zastavit fungování místních skupin *Food not Bombs*. Do roku 1995 bylo zatčeno více jak 725 osob (*Food not Bombs - Praha*).¹⁰⁹ Během 90. let minulého století a během století tohoto stále dochází k represím vůči jedincům podílejícím se na aktivitách *Food not Bombs* i vůči celým kolektivům. Ve Spojených státech bylo odhaleno několik agentů FBI,

¹⁰⁸ Dále v textu budeme používat anglický termín, protože je jednak více zakotven ve všeobecném podvědomí a jednak odkazuje na koncept internacionalizace obsažený v idejích této aktivity.

¹⁰⁹ Jiné zdroje uvádějí, že jen během léta 1988 bylo zatčeno přes 100 osob a v následujících letech dohromady přes 1000 osob (*Food not Bombs – Arroyo Seco*).

kteří se pokusili infiltrovat skupiny v několika městech. Food not Bombs figuruje i na seznamu organizací, jež podle FBI mohou být napojeny na teroristické organizace (Food not Bombs – Arroyo Secco).

Food not Bombs existuje zcela mimo právo státu, což je důvodem konfliktů. Pracuje s koncepcí „darů bez nároku na návrat“, a tím je výzvou pro současný politický systém. Poukazuje na nadbytek a vysokou míru plýtvání se zdroji. Zvláště upozorňuje na oblast zbrojního průmyslu a nesmyslnosti válek, kde toto plýtvání je nejvíce evidentní a nemá v sobě žádný pozitivní element. Na druhou stranu při rozdávání jídla poukazuje na absurdní nedostatek minimálních zdrojů u obyvatel žijících v „chudobě“ uprostřed jinak „bohatých“ společností. Společností, které jsou bohaté právě tím, že dokáží nejvíce plýtvat. Nerovná redistribuce zdrojů podle idejí Food not Bombs není způsobena nedostatkem těchto zdrojů, ale zcela nesmyslnou redistribucí založenou na kapitalistickém systému ekonomiky.¹¹⁰ Stát pro Food not Bombs není aktérem, s nímž má smysl spolupracovat, neboť je tím, kdo je nejvýznamnějším klientem zbrojařských společností. Zároveň stát a jím pověřené městské správy začaly (i přes ojedinělou počáteční vstřícnost) odmítat formu darů v podobě Food not Bombs a snažili se ji kriminalizovat.

Nebezpečí všech komoditních strategií spočívá v tom, že se na první pohled zdají být jednoduchým terčem pro rekuperaci. Z rozdávání jídla, případně akcí na vybudování domů pro potřebné je možné vytěžit politický potenciál. Existují dva způsoby, jimiž snaha o tuto rekuperaci probíhá. 1) Politik, městský obvod apod. se rozhodne navázat spolupráci s místním kolektivem Food not Bombs (případně Homes not Jails atd.); 2) Politik, městský obvod pověří jedince, organizaci, ad hoc skupinu k vyvíjení těchto aktivit. Podle jednoho ze zakladatelů Food not Bombs Keitha McHenryho se v počátcích rozhodně nebránili kooperaci s městskými částmi a jejich zastupiteli, časem ovšem vždy nastal nějaký problém, kvůli němuž byla spolupráce ukončena. Důvodem byly buď podmínky, které se neslučovali s principy Food not Bombs a nebo nátlak na městskou část z jiných mocenských pozic (policie, lokální vláda, jiné městské části) (McHenry 2010). Aplikace druhé zmíněné rekuperativní strategie také prozatím selhává, většinou končí nezdařenými pokusy,

¹¹⁰ Srov. kapitola 6.3 Bataille, Baudrillard - Návrat darů.

případně „profesionalizací“ a transformací na charitativní organizaci, čímž dochází odklonu od strategie daru.

8.2.2 Symbolická strategie daru

„Hit them where it hurts – direct action gets the goods.“ (překl. Zasáhni je, kde to bolí – přímá akce nese plody)

- Anonym

Symbolické strategie daru se blíží pojetí daru u Baudrillarda, symbolicky prezentuje násilí vůči systému a zároveň zůstává „darem bez nároku na návrat“. V Baudrillardově radikálnější koncepci daru, než jakou můžeme nalézt u Mause a Batailleho, může být darem téměř cokoliv. Dar je absolutní zbraní ohrožující systém (Baudrillard 1993: 49). V tomto širším pohledu může být darem jakákoliv resistantní aktivita vyvazující se z idey směny. Obdobně jako Baudrillard chápal akt darování i Debord. Symboly oslovující kolemjdoucí v Pařížských ulicích roku 1968 se staly dary, které odmítaly revoluční přitakání i opovržení. Kdokoliv si mohl tento dar vzít a učinit s ním, co uznal za vhodné.

Povstání symbolů dneška, používající koncepci „vychýlení“ (*détournement*), našlo své vyjádření v „kulturní sabotáži“ (*culture jamming*). Kulturní sabotáž útočí, podrývá a narušuje loga, korporátní reklamy a mainstreamové kulturní instituce. Logiku sabotování reklam charakterizoval Kelle Lasn, redaktor časopisu *Adbusters*: „Jediným prostým obrátným pohybem dostanete obra na záda. Využíváme hybné síly nepřítele“ (Klein 2008: 285). Jinými slovy, kulturní sabotáž využívá síly jedné části mocenské struktury proti části jiné, „kdy se převaha majetných stává jejich zkázou“ (Alinski in Klein 2008: 285). Taktika kulturní sabotáže spočívá v předání (darování) sdělení jiným, a to pomocí odkrytí původní strategie dané korporace, případně tvůrce prvku vytvářejícího kulturní dominanci. Škála materiálních jednotek, na nichž je kulturní sabotáž uskutečňována, je velmi široká. Kulturní sabotáž lze provést na billboardech, elektronických reklamních poutačích, vysíláním *hoax* zpráv médiím, výrobou produktů s názvem parodujícím produkt, případně vyjadřujících se

k jiným tématům, vkládáním obrázků nebo zpráv do médií, falzifikací grafů nebo výzkumů veřejného mínění atd.¹¹¹

Kulturní sabotáž jako kategorie symbolické strategie daru diversně využívá synoptikální moci, čímž se odlišuje od „prostého“ využití synoptikální moci. Hraje si s místem, z něhož synoptikální moc vychází, deformuje a paroduje její sdělení, čímž navádí k jejímu svržení. Postanarchistickou strategií přestává být kulturní sabotáž ve chvíli, kdy začne přitakávat synoptikální moci tím, že ji například pouze umravňuje a uzurpuje si stejnou „mocenskou“ výpovědní hodnotu. Přestává být vzpourou vůči sémiokratickému systému, ale jen určitým typem jeho reprodukce.

Kromě kulturních sabotáží do symbolické strategie daru lze zahrnout i „prostou“ sabotáž. Sabotážní taktiky do současné podoby nejvíce rozvinula radikální ekologická hnutí minulého století a v menší míře se objevily při antimilitaristických kampaních a dělnických stávkách.¹¹² Uplatněním taktiky sabotáže daruje jedinec (či kolektiv) svou práci za účelem osvobození svého nebo jiných od útlu. Sabotáž je zaměřená na materiální svět (Torrance 2008: 26), jejím cílem je narušení nebo poškození klíčových symbolických a reálných modulů dominance, autority a útlu. Důležité nejsou materiální ztráty nebo jejich hodnota, ale symbolický význam realizovaného „poškození“. Například je-li poškozován majetek korporací při nepokojích, nejdůležitějším prvkem této sabotáže je, aby bylo „vidět“, že výlohy korporací jsou rozbité.¹¹³ Materiální ztráta je minimální, ale symbolické poškození (zhanobení) výrazné. Sabotáže mohou v těchto případech narušovat auru nedotknutelnosti. Kromě korporací je cílem sabotáží i stát a jeho represivní složky.¹¹⁴ Důležité je, že tak jako u kulturní sabotáže a i u výše zmiňované taktiky komoditního daru, je kladen silný etický důraz na atribut nenásilí.

V posledních několika desetiletích se v anarchistické etice rozdělilo násilí a ničení majetku na dvě odlišné kategorie (Torrance 2008: 26).¹¹⁵ Kategorie násilí,

¹¹¹ Vybrané příklady provedených kulturních sabotáží (viz Dery 2003).

¹¹² *Earth Liberation Front* ničila těžební stroje, rozkopávala cesty vedoucí k územím, kde docházelo k ekologické devastaci. Antimilitaristé ničili nejčastěji vojenské vybavení základen a během dělnických stávek (ale i mimo ně) docházelo k sabotážím na pracovištích (Torrance 2008:26).

¹¹³ V podstatě jde o nerecuperativní využití „synoptikální moci“, kdy dochází k jejímu zahanbení a „dočasnému“ svržení. Symbolická zpráva (která je symbolickým darem) vyslaná do okolního prostředí říká, že „strážní věže“ hoří, nejsou všemocné – povstaňte.

¹¹⁴ Příklady přímé nenásilné sabotáže vůči státním represivním složkám (325 Nostate).

¹¹⁵ Tento proces, ve kterém došlo k vypreparování útoku na majetek korporací nebo státu z kategorie násilí, byl nejvíce medializován během událostí v Seattlu v roce 1999 (částečně

zaměřená proti lidem, je neslučitelná se symbolickou strategií daru. Ve většině případů existuje konsensus v tom, že je zapotřebí se vyhnout násilí v podobě fyzického napadání lidí, současně však existují výjimky, např. při nutné sebeobraně. Symbolické násilí vůči materiálním statkům a symbolům je motivováno (kromě etických postojů) snahou vyhnout se možné rekuperaci. Hlavní motiv sabotážních akcí můžeme najít v jejich radikálnosti a snaze o „systematickou destabilizaci“ systému (Baudrillard 2002a: 290). Děsivým není čin (např. rozbitá výloha, poškozený kamerový systém, podkpaná cesta atd.), děsivá je myšlenka snažící se vzepřít humanistickým idejím, „kvazi-morálce“ a sémiotickým strukturám, ale současně tato „krajně radikální“ myšlenka odmítá fyzické násilí zraňující lidské bytosti.

Státní aparát není schopen přiměřeně reagovat na vznikající symbolické násilí, neboť není schopen uchopit jeho symbolickou rovinu. Jak poznamenává Graeber: „... vlády si jednoduše neví rady, jak zacházet s otevřeně revolučním hnutím odmítajícím používat zažité vzory ozbrojeného odporu“ (Graeber 2002: 66). Graeberova poznámka neplatí jen pro symbolické strategie daru, nýbrž – a to možná ještě ve větším rozsahu, byť s o něco menším kontrastem – v situačních strategiích.

8.3 Situační strategie

Situační strategie čerpá ze situacionistického konceptu „situace“ (*situation*). Cílem je využít časoprostorové milieu ke vzdoru, dočasnému osvobození, protestu a podle znovu nastolovaných požadavků i měnících se podmínkách neustále sebezpřetvářet, působit na okolí. Situace má dynamickou povahu, snaží se vyrvat kontrolu nad časem a místem od dominujících institucí a jimi aplikovaných praktik, dočasně osvobodit jedince a následně vytvářet nové situace, nové vztahy a nové praktiky. Na rozdíl od strategie exodu nehledá situační strategie místo ležící „vně moci“, ale vzdoruje tím, že vydává v sázku svou vlastní existenci. V rámci svého ustanovení

i později v Praze při zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v roce 2000). Protestující převážně z řad Black Bloku (blíže viz kapitola 8.3.1 Sebeobraná pozice - Black Bloc), ničící korporátní a státní majetek, se dostávali do slovních konfrontací s částí ostatních protestujících. Aktéři destrukce obhajovali svoje jednání poukazem na diametrální odlišnosti mezi útokem na jednotlivce a útokem na majetek korporací a stát „vykořisťující a utlačující“ ostatní.

a v průběhu své existence situace dychtí absorbovat a uplatnit co nejvíce amérických¹¹⁶ vlastností ve snaze udržet co nejdéle svoji neuchopitelnost.¹¹⁷

V rámci situační strategie můžeme vysledovat dvě pozice, které se tato strategie snaží rozvinout. Kromě formování do „**sebeobranné**“, maskovací **pozice**, hledají participanti situační strategie i pozici, v níž by situace mohla dosáhnout nejvyšší míry transferability (**transferabilní pozice**). Motivací k tomuto kroku je jednak možnost různých druhů potlačení situace státem a kapitálem a jednak obava před „entropizací“ konkrétní situace. Přenos, reprodukce nebo transformace jsou konečným cílem aktérů situačních strategií, protože už při jejím vzniku byla chycena v limitu „dočasnosti“. Deklarovaná dočasnost umožňuje vznik situace, čímž se liší od „velkých“ revolučních strategií 20. století s načrtnutým (téměř rigidním) předpokladem o blízké i vzdálené budoucnosti.

8.3.1 Sebeobranná pozice - Black Bloc

„Today, we can only tell you what we are not, what we don't want.“

(„překl. Dnes ti můžeme pouze říci, kým nejsme a co nechceme.“)

- E. Montale

Black Bloc je ad-hoc vytvořenou taktickou formací používanou během protestů a masových akcí i během přímých akcí méně početných skupin.¹¹⁸ Taktika Black Bloc má kromě politických implikací i několik kvalit čistě „technicko-organizačního“ rázu. V rámci větších protestů se vytvářejí tzv. „afinitní“ skupiny (*Affinity groups*).¹¹⁹ Afinitní

¹¹⁶ Améba – měňavka. Má schopnost měnit svůj tvar při „měňavkovitém“ způsobu pohybu v závislosti na okolním prostředí.

¹¹⁷ Za připomenutí stojí, že v roce 1995 vzniklo hnutí *Reclaim the Streets* („Kultivujme ulice“) jeho cílem bylo vytvářet pomocí happeningových akcí „dočasné autonomní zóny“. Touhu po volném prostoru realizovalo úsilím o přeměnu městského prostředí. V několika městech se podařilo uspořádat tzv. „Global street party“ a na určitou dobu obsadit ulice. Od počátku tohoto tisíciletí však jeho aktivita upadá (blíže Klein 2008: 315-327).

¹¹⁸ Anarchisté odporující chybným mediálním pojetím častokrát zdůrazňují, že „Black Bloc není organizací, ale taktikou.“ Původně je tato taktika spojena s německou antifašistickou scénou, zahrnující anarchisty, komunisty, squatery a „autonomy“ (Gordon 2007: 206).

¹¹⁹ Afinitní skupina (*Affinity group*) je termín označující početně malé skupiny aktivistů (3-20) podílejících se společně na určité přímé akci (*direct action*), případně teprve zformované za účelem přímou akci provést. Afinitní skupiny jsou organizovány na nehierarchickém principu, převážně užívají konsenzuálního rozhodování a většinou jsou utvářeny vzájemně si důvěřujícími přáteli se vzájemně si blízkou ideologickou orientací. Historické kořeny afinitních skupin je možné najít v preferované organizační formě španělských anarchistů v 19. století (tzv. *grupos de*

skupiny a jedinci se nahromadí v určitém prostoru, oblečení v černém, většinou se zakrytými tvářemi a znaky, jež by mohly odkrýt jejich identitu.¹²⁰ Masová uniformita má, kromě ztížení identifikace osob orgány dohledu (policie, tajné služby, média apod.) (srov. Foucault 2000a: 252-253), propagovat solidaritu a deklarovat revoluční přítomnost“. Black Bloc je oceňován jako poměrně úspěšně používaná taktika, jak přejít od protestu k nepokojům, jeho sebe-organizační struktura, schopná vytvářet širokou paletu akcí a přebírat iniciativu ve vhodných chvílích, je považována za „prototyp“ war-machine (Sionnach 2008: 22).¹²¹

Participací v Black Bloku vystavují aktivisté své (výjimečně chráněná) těla státem sponzorovanému násilí nejenom v naději, že ochrání ostatní protestující od fyzické újmy, ale současně se snaží šokovat a vyvolat rozpor mezi liberálně naladěnými protestujícími uznávajícími právo na legitimní protest apod. Tento rozpor se mediálně nejvíce projevil při demonstracích proti Mezinárodní obchodní organizaci v Seattlu v roce 1999.

Black Bloc vytváří svým vzezřením simulacru¹²² (Baudrillard 2002b: 180-182) parodující pořádkovou policii, ohrožuje tak její legitimitu a státní monopol na použití násilí. Kromě toho si Black Bloc uzurpuje monopol na neviditelnost, nerozeznatelnost a proto není divu, když se objevují další jeho simulacry jako např. Pink Bloc, Yellow Bloc atd. (Day 2005: 9). Aktivní ignorace příkazů, nařizujících **pouze** vhodné chování, se transformuje na schopnost nechat se být viděn a chovat se dobře ve chvíli, kdy je to uznáno jako vhodné. Odmítnutí řídit se pravidly transparentního jednání vylučuje Black Bloc ze sociální kontroly, čímž se stává imunním vůči sebe-disciplíně, strachu z fyzického trestu a fyzických útoků dalších aktivistů (Day 2005: 29). Omylem by však bylo se domnívat, že Black Bloc nepodléhá „sebe-kontrolě“. V první řadě Black Bloc není zcela anonymní strukturou, jak by se mohlo na první pohled zdát, v jeho středu fungují afinitní skupiny složené

afinidad) (Rant Trainers Collective 2009). Afinitní skupiny se později podílely na protiválečných protestech v USA v 60. a 70. letech a aktivně působily v anti-nukleárním hnutí v Evropě a USA (Blíže Starhawk 2009, Uproot 2009 a srov. Sionnach 2008:20).

¹²⁰ Jednotlivé Black bloky se mohou poněkud lišit svým zevnějškem v závislosti na druhu přímé akce, jež hodlají provést, případně v závislosti na kulturním prostředí. V některých zemích je častější používání motocyklistických přileb, případně štítů či materiálů (násad, praporů, tyčí) sloužících coby obušky (např.: Itálie, Řecko).

¹²¹ Day považuje taktiku Black Bloc za nejmodernější spektakulární příklad přímé akce vzdorující státu a korporacím (Day 2005: 29).

¹²² Blíže viz kapitola 6.4 Baudrillard – Násilí a simulace.

z navzájem si důvěřujících přátel a v rámci dalších „známostí“ (různé intenzity) jsou provázány s jinými afinitními skupinami. Každá afinitní skupina, stejně jako jednotlivci, má vlastní představu o vhodném etickém a politickém postupu v dané chvíli. Navzájem dochází ke vzájemné vizuální kontrole všech členů Black Bloku a ve vyhrocených situacích i k verbální, případně fyzické konfrontaci aktérů, kteří by se začali chovat zásadně proti jakémusi „tíše“ ustanovenému konsensu. Kromě jistého společného „etického kodexu“ a obdobným politickým motivacím je jedním z důvodů pro „sebe-kontrolu“ častá infiltrace Black Bloku provokatéry z řad příslušníky represivních složek státu.

Podle Daye věnují Black Bloku masová media „překvapivě“ mnoho prostoru. „Nejlepší cestou, jak zajistit vyloučení radikálních sil, je „včlenit“ je do spektaklu, v němž je možné náležitě modelovat významy“ (Day 2005:29).¹²³ Media se snaží prezentovat Black Bloc jako sílu zaměřenou na destrukci civilizace tak, jak ji známe. Divákům je napřed podsouván strach s následným zobrazováním státu a korporací jako ochránců diváka a pořádku. Státem vytvářené „ochranné“ násilí vůči Black Bloku se nakonec přesouvá do pozoruhodně kontrastní roviny ve chvíli, kdy celý jeho potenciál je zacílen na lidi vyzbrojené velmi primitivními technologiemi (prapory, kameny, odpadkovými koši, žebříky apod.). Vzniklý výrazně kontrastní nepoměr užitých sil lze považovat za zajímavý příklad konceptu „vychýlení“ (*détournement*). Média se zaměřují hlavně na násilné spektakulární akce a svým zaměřením na spektakl násilí revoltujících subjektů neberou na vědomí, že dobrovolně zobrazují na obrazovkách mnohem větší nebezpečí. Nebezpečí obsažené v „pokojnosti, hravosti a v možném rozvinutí smysluplné kritiky těmito subjekty“ (Day 2005: 29-30). Snaha o spektakulární rekuperaci taktiky Black Bloc by tak nakonec představovala potvrzení jednoho z hlavních tvrzení situacionistické teorie: možná, že spontánní, radostná konstrukce situací je nakonec subverzivní, a to je důvod, proč taktika Black Bloc rozkvétá do všech barev duhy. Například antikapitalistický *queer* se zformoval do podoby Pink Bloc a někdy pochoduje po boku Black Bloc, ovšem nezískává tolik pozornosti masových ani alternativních médií. Je otázkou, zda tato diverzifikační tendence není způsobena určitou fetišizací pramenící z „exkluzivní povahy“ Black

¹²³ Srov.: Za jednu z příčin neúspěchu situacionistického modelu je považováno vtažení studentských protestů a jejich násilných střetávání s policií do atraktivního spektaklu prezentovaného médii. Viz kapitola 5.4 Situacionistický model.

Bloku. Přese všechnu fetišizaci nelze ale nepostřehnout kontinuální reprodukci Black Bloku.

8.3.2 Transferabilní pozice – Plán B

„It is easy to hit a bird flying in a straight line.“

(překl. Je jednoduché zasáhnout přímo letícího ptáka.)

- Gracian

Poměrně novou strategií anarchistické konfrontace státních a kapitalistických symbolů je tzv. Plán B. Jedná se v podstatě o vtisknutí rhizomatické podoby nomádskému modelu war-machine. Taktický Plán B má nalézat a reprodukovat možnosti sociálního konfliktu za účelem zvýšení akceschopnosti a potenciálu aktérů vzdorujících v těchto konfliktech státu. Plán B obsahuje ve své agendě několik protikladů, jejichž prolínání má zvýšit jeho šance na úspěch. Funguje na principu deterritorializace, a to prostorové i sociální. Předpokládaným následkem je zmenšení sociálních vzdáleností mezi aktéry k zajištění efektivního přenosu situace do jiné lokality. Plán B operuje s Deleuzeho pojetím touhy, kdy už „nechtít být osvobozen není předpokladem touhy“ (Deleuze – Parnet 1987: 96), a přesto samotná existence této roviny hledá prostor pro nový rozkvět touhy. Plán B je koncipován jako cesta k znovunalezení a ustanovení touhy v určitém momentu, ve spojení toužících bytostí v rámci přímé akce. Snaží se odpovědět na Deleuzeho dilema, jak propojit touhu a war-machine. Oproti strategii exodu je war-machine v situačních strategiích vloženo přímo do „centra místa moci“, a to právě díky koncipování touhy, která „místo moci“ opustila, svým vlastním popřením, aby se mohla vrátit a spojit s war-machine.

Zřejmě poprvé byl aplikován Plán B v návaznosti na protesty proti zasedání G8 v Heiligendammu roku 2007. Během zasedání přerostly do té doby pokojné demonstrace pořádné v blízkém Rostocku v nepokoje. Těžko lze „objektivně“ soudit, zda spouštěcím momentem byla provokace ze strany represivních složek státu, anebo šlo o iniciativu, jež vzešla z řad Black Bloku. Nicméně výsledkem byla spektakulární bitva a paralyzování Black Bloku po zbytek zasedání G8. Důvodem

paralýzy se stalo jednak velké množství zatčených jedinců participujících na Black Bloku (zatýkání pokračovalo i během následujících dnů summitu) a dále obviňování Black Bloku z úmyslného vyhocení situace od části protestujících neztotožňujících se se situační strategií Black Bloku (Blíže např. Černý 2007).¹²⁴ Mimo několika ojedinělých akcí odstoupil Black Bloc od situační strategie a připojil se k „pokojným“ blokádám Heiligendammu v zájmu nevystavování ostatních účastníků nebezpečí zatčení nebo fyzické konfrontace s represivními složkami.

Vlastní „deaktivizaci“ se pokusili účastníci Black Bloku překlenout spojením koncepce „vychýlení“ (*détournement*) a nomádského prvku war-machine. Namísto kočování z místa na místo, které označí představitelé G8 za místo svého srazu, se participanti „rostockého“ Black Bloku rozhodli zvolit vlastní místo „srazu“. Odmítli tak naplňovat očekávání státního aparátu a pokusili se o prefiguraci. V poslední den summitu se většina z nich přesunula do Berlína, kde opět pokojné blokády komunikací přerostly v nepokoje. Z etického pohledu byla berlínská situace příhodnější než v Rostocku, neboť se předešlo konfliktům s protestujícími, jež preferují jiné strategie (nebo taktiky). Dalšími berlínskými pozitivy v rámci situační strategie byla oproti podmínkám v Rostocku, relativní nepřipravenost represivních složek a logistická podpora berlínské autonomní scény. Obdobné využití Plánu B nastalo během protestů proti summitu G20 uskutečněném v Pittsburghu minulý rok (2009). Namísto státním aparátem očekávaného pochodu směrem k zóně, v níž probíhalo zasedání představitelů G20, došlo k rozdělení účastníků protestu na několik formací, z nichž některé se opětovně setkaly v komerční části města, kde došlo k sabotážím provedeným na majetku korporací (blíže CrimethInc. 2009). Stejná situace se vytvořila během protestů proti olympijským hrám ve Vancouveru v roce 2010. Namísto útoků na objekty, spojené přímo s olympijským kláním, docházelo k přímým akcím a sabotážím poškozujícím korporace a městské části.

Pro Plán B je charakteristické rovněž odmítnutí podsouvaných symbolů a jejich závažnosti. V rámci této pozice je určující najít pozadí každého ze symbolů, jejich provázanost a vzájemnou hierarchii. Po dekódování této hierarchie přenést

¹²⁴ Podobně probíhalo i první zapojení Black Bloku do „anti-summitových“ akcí v Seattlu 1999. Mediální skandalizace anarchistického násilí (vůči státnímu i korporátnímu majetku a policejním složkám) hrála roli při ustanovení veřejného názoru, že pouze „pokojné protesty jsou jedinou legitimní cestou k vyjádření politické kontroverze. K médiím se připojilo i mnoho významných anti-globalizačních postav stěžujících si na to, že anarchisté zkreslují poselství protestů“ (Gordon 2007: 208).

pozornost ze symbolu, který slouží jenom jako spektakulární návnada na symbol, jenž stojí v pozadí. V rámci Plánu B není cílem zasáhnout kritický bod moci, protože žádný takový neexistuje, ale spíše pomalu destabilizovat, rozkládat a dekonstruovat mocenské symboly, parodovat jejich moc, způsobovat škodu „nedotknutelným“. Neúspěch neznamena zhroutení Plánu B, protože vždy existuje další Plán „B“, který se může libovolně transformovat a multiplikovat.

„Pouze narušováním imperativů času a sociálního prostoru bude možné představit si nové vztahy a okolí. Člověk může toužit jen na základě toho, co ví. Touhy se mohou změnit jen tehdy, když člověk změní život, který (tyto touhy) produkuje. Mějme v tomto jasno: rebelie proti uspořádání času a prostoru je materiální a psychologická nutnost (Anonym 2001).

Obdobně není neúspěchem postanarchistických situačních strategií pokud situace pomine a war-machine zanikne. Inicuje-li touha obnovená z „nemožnosti tužeb“ war-machine, war-machine svým zánikem přenáší opět modifikovanou touhu ze „sociálního těla“ (jeho vazeb, symbolů a činů) zpět na jednotlivce do té chvíle, dokud se opět war-machine neobnoví. Situační strategie a jejich pozice, tedy jak Plán B, tak Black Bloc, předjímají reakce státního aparátu, stávají se prefigurativními. Jejich imanentní vlastností je pohyb stojící v protikladu k okupačním vlastnostem státu. Nemohoucí stát nikdy nepolevuje v rozkládání a transformování pohybu do pro něj snáze kontrolovatelnějších poloh, případně v jeho usměrňování (Virilio in Deleuze – Guattari 1988: 386). Síla nomádského war-machine pramení z pohybu, z pohybu, jehož směr stát nemůže odhadnout a rychlost předběhnout. Při každé situační strategii zaměřené proti státu (občanské neposlušnosti, nepokojích, obsazování ulic, osvobozování čtvrtí, expropriacích atd.) lze říci, že se war-machine znovu-obnovuje a objevuje i svůj nomádský potenciál spojený s rekonstrukcí trvale „neukotvitelného“ místa, z něhož lze rozvinout další revoluční strategie.

8.4 Strategie povstání – Sociální válka

„Pokud násilí pramení z našich srdcí, je lepší být násilným, než pod pláštěm nenásilí skrývat svou bezmocnost. Násilí je kdykoliv vhodnější než bezmocnost, neboť zde existuje naděje, že násilný člověk se stane nenásilným. Taková naděje neexistuje pro bezmocné.“

- Gandhi in Gordon, Anarchism and Political Theory 2007

Během nového tisíciletí jsme byli svědky rozličných nepokojů, anonymních útoků, destrukcí odhalující široký nesoulad mezi tím, co vnímáme jako „politikou“, a tím, co označujeme za „politické“. Mikro a makro politické roviny se slily vzájemně dohromady, proluly se a obě současně se vkrádají do nových a nových polí. Vzrostl počet a význam útoků nevznášejících žádné požadavky, útoků, jejichž jediným poselstvím byla pouhá hrozba zdánlivě nemající co do činění s „politikou“.¹²⁵

Francouzské nepokoje během roku 2005 mohly být zřejmě zárodkem nové strategie povstání. Jejich účastníci byli, na rozdíl od policie, velmi dobře obeznámeni s terénem. Došlo k propojení personálních i virtuálních komunikačních sítí. Moderní komunikační technologie by byly ovšem k ničemu, nebýt „rhizomatických“ sítí založených na osobních kontaktech, přátelstvích, sousedství a sdílených prostředí a idejích. Stejně sítě byly použity při nepokojích v Řecku během zimy v roce 2008. Státní moc a její představitelé byli pouhými svědky toho, co se děje. Nepřicházely žádné požadavky, nedocházelo k žádné komunikaci, státní moc byla svou opozicí natolik nerespektovaná, že byla považována za chiméru. Předstíraná „hloubka státu“ byla rozkryta a rebelující aktéři jej začali vnímat jako simulaci (srov. Baudrillard 2002a: 287). Na rozdíl od Rudých brigád v Itálii nebo Frakce rudé armády v Německu během 70. let zde neexistovala žádná artikulovaná představa „proletářského státu“, pro nějž je boj veden.¹²⁶ Nekonstitoval se žádný politický protivník, s nímž by bylo možné vyjednávat, uspokojit ho nebo neutralizovat

¹²⁵ Srov.: „Vše je politické, i voda (v řekách) plyne politicky“ (Berk in Evren 2008).

¹²⁶ Mnoho sympatií v řadách anarchistů má Zapatistická armáda národního osvobození (EZLN). Přestože se nesnaží vytvořit „proletářský stát“, stále má blíže k modernistickými povstaleckým hnutím 20. století než k postanarchistickým strategiím povstání (Sionnach 9-11; Evren 2008; srov. Torrance 2008: 21).

(Anonym 2009). Síla, která povstala, se jeví jako vedlejší produkt systému, jako neodvratná chyba uvnitř jeho programového úsilí, demaskující jeho bezmocnost.

Simulace napadá systém přímo na úrovni jeho existence, kterou naprosto nevnímá, činí ho „neexistujícím“. Státní aparát nemá možnost využít své autority, své dominance, protože proti němu stojí jeho vlastní simulace. Nevýhodou pro státní aparát je to, že tato simulace, používající násilí, techniky zastrasování a dominance, je směřuje výhradně proti němu. Zatím je to jen státní aparát (nebo jeho represivní složky), případně korporace, kdo je terčem útoků. Simulace je schopna fungovat jako zbraň proti všem možným sociálním formám útlaku tím, že vytvoří simulace těchto forem, převezme jejich roli, a tím vyřkne nad nimi ortel neexistence.

Přířknutím imaginárnosti jakémukoliv prvku, je tento prvek „vyrván“ ze své mocenské pozice; ačkoliv zatím právo, stát, kapitalismus atd. fungují, je to jenom proto, že jsme nepřipustili jejich imaginárnost (srov. Baudrillard 2002b: 177-180). Zatím nedochází k bojům vůči systému jako takovému, ale jen k malým střetnutím na nepodobné úrovni, k jakým docházelo v archaických časech. Posun může nastat ve chvíli, kdy se stát rozhodne dokázat svojí „neimaginárnost“, adresátem tohoto důkazu je ovšem zase jen on sám. Stát a struktury na něj navázané nejsou schopny simulace – vlastní simulace, protože by se už nejednalo o simulaci, ale o pouhou exageraci (přehnutí, zveličení) sama sebe a svých vlastností. Zmíněná exagerace by potom zpětně zničila stát a struktury na něj navázané tím, že by se mu jeho činy začaly vymykat kontrole a obrátily by se proti němu (srov. The Invisible Committee).

Strategie povstání má mnoho společného se situační strategií, avšak na rozdíl od ní je inspirována více historickým modelem povstání než modelem situacionistickým. Oproti modelu povstání však nepočítá s vzednutím mohutné revoluční síly, spoléhá se na malé disruptivní a subverzivní taktiky a útoky. Cílem těchto útoků je pomocí simulace dovést formy dominance a represe do imaginární existence, nezávisle na faktu, zda kdy byly „reálnými“. Strategie povstání usiluje o neexistenci dominantních struktur a současně odmítá tyto struktury simulovat. Simulace v pojetí strategie povstání není simulací struktur, ale pouze simulací dominance a represe, která se má obrátit proti samotné dominanci a represí.¹²⁷ Proto není žádná politická strana, jež by tyto akce mohla zastřešovat nebo vést. Místo snahy o replikaci státních struktur dochází k efektivní decentralizaci. Individua,

¹²⁷ Viz 6.4 Baudrillard – Násilí a simulace.

kolektivy, skupiny vytvářejí formy a čerpají svou sílu z nutnosti, neboť se obávají, že cokoliv jiného by je uvrhlo zpět do uvěznění (Anonym 2009).

Nejde tedy už jen o politické vyvázání se z útlaku, ale o širší pojetí sociálního osvobození, proto je strategie povstání někdy ztotožňována s termínem „sociální válka“ (*social war*). Termín „válka“ je v tomto případě velmi zavádějící, jelikož se nejedná o tradiční válku ani o žádný typ války, jež byly dosud vedené.

„Síla povstání je sociální, ne militaristická... Neexistují žádné role (např. gerila, avantgarda, revoluční buňka apod.), bez ohledu na to, do jak velkého rizika (co se týče zákona) se člověk staví, (tyto role) nemůžou zaujmout místo skutečných změn vztahů. Není zde žádná zkratka, žádný přímý skok (někam) jinam.“ (Anonym 2001).

Postanarchistická strategie povstání klade důraz na každodenní praktiky, kombinujíc destruktivní i konstruktivní momenty, zahrnuje v sobě množství různorodých taktik, experimentů a rebelií. Sociální válka, ztělesněná povstáním, narušuje představu o „poklidném stavu“, jehož patronem je stát, a namísto tohoto stavu nastoluje nepřetržitou bitvu proti „neměnným“ vazbám – bitvu za nastolení vazeb nových (Torrance 2008: 29, CrimethInc. 2010). Strategie povstání se v mnoha momentech odlišuje od „spřízněného“ historického modelu povstání. Předně odmítá, aby se revoluční subjekt stal pouhým nástrojem revoluce – odmítá jakoukoliv „profesionalizaci“. Přestože za eticky nesporné motivační faktory je možné ve strategii povstání považovat hněv, vztek i zášť (Biofilio 2008: 16-17), nelze s nimi zacházet zcela svévolně a vyvozovat z nich univerzální nebo drakonická řešení (zvláště pokud by měla postihnout lidské bytosti) (srov. Evren 2008). Povstání přesto neznamená konec násilí, boje nebo mezilidských svárů. Přináší pouze šanci bojovat za své vlastní zájmy, nikoliv soběstačnost, ale možnost solidarity s druhými (CrimethInc. 2008).

Postanarchistická strategie povstání kalkuluje s tím, že vzniklá revoluce už nikdy neskončí, protože ani nikdy nezačala. Je ztělesňována přítomností, je právě teď, a proto nemůže být zítra, stejně jako „zítra“ nemůže (povstání/revoluce) nebýt. Představuje paralelní svět, prostor „zhmotňující“ touhu, který, jakmile je objeven, nezaniká. Nemožnost „odumření“ povstání a nemožnost „po konci represe a sociálního útlaku“ vytvářet simulaci sebe samé staví postanarchistickou strategii

povstání do zcela jiné roviny než ostatní postanarchistické strategie. V případě ostatních resistentních strategií se dá předpokládat, že mají dostatečný potenciál, buď k téměř nezměněnému pokračování v uplatňování své „původní“ strategie, anebo k transformaci v strategii jinou. V rámci strategie povstání je jedinou možnou a eticky přijatelnou cestou určitý druh „vyvanutí“, v němž se samotné povstání/revoluce stane žitým nynížskem, pouhým naplněním touhy – stagnující, anebo pravděpodobněji přecházející v jiné (post)postanarchistické strategie.¹²⁸

Závěr

Postanarchistická resistance se někdy jeví spíše než jako ideologický vyzyvatel „politického“ systému, jako resistance vůči entropii. Postanarchistické pojetí systému přesahuje „politické“, rozprostírá se a zasahuje všechny oblasti života jednotlivce. Pokud by měl existovat symbol reprezentující a nejlépe vystihující povahu postanarchistických strategií, byl by jím nejspíše rhizom – „travnatý trs“. Oddenkově se množící, s téměř nevysledovatelnými vazbami a těžko předpokládaným směrem vývoje. Všechny identifikované typy postanarchistických resistentních strategií jsou schopny vplynout jedna do druhé, podporovat se i fungovat zcela nezávisle na strategiích ostatních. Společným jmenovatelem všech těchto strategií je snaha nalézt jeden z „klíčových bodů“ moci a vytvořit vhodnou prefigurativní strategii. Nezáleží na tom, zda resistentní strategie se staví proti synopticko-panoptikálnímu dozoru a sociálnímu útlaku, proti politické ekonomii a sémiotické nadvládě nebo proti represí a násilí, vždy existují dva ideově-etické limitující postuláty. Prvním z nich je: „učinit strategii natolik prefigurativní (flexibilní, ale někdy i ukotvenou), aby nemohlo dojít k její rekuperaci ze strany státu“. Druhý limitující postulat souvisí s prvním: „vtisknout strategii takový charakter, aby v případě úspěchu nereprodukovala tato strategie „staré“ ani „nové“ formy dominance nebo útlaku“.

Předpokladem pro přistoupení k postanarchistickým resistentním strategiím bylo porozumět jejich jazyku a praktikám, a tím je učinit partnery dialogu. Tento dialog by nebyl možný, pokud bychom ignorovali vyšší univerzality a neartikulovali

¹²⁸ Srov.: „Vybudujte svoje města na svazích Vesuvu! Pošlete své lodě do neprozkoumaných moří!“ (Nietzsche in Newman 2001: 174).

formy politických akcí a jejich východiska. Vycházet se dalo jedině z lidské reflexe a kritického náhledu, který byl zprostředkován transformací vlastních tužeb, chtění a účelů. V tomto momentu se lze domnívat, že vytyčený předpoklad byl splněn. Došlo k ustanovení prozatímního horizontu, na nějž lze navázat další dialog.

Přestože postanarchismus obsahuje vysokou míru abstrakce, která jakoby neumožňovala přímé pochopení, podařilo se v této práci překonat očekávané obtíže a široký myšlenkový koncept zasadit do ucelené teoretické podoby. Důkazem toho je vytvoření určité „mapy“ postanarchistických resistantních strategií umožňující přehlednější orientaci v tomto tématu. Zakomponováním historických modelů anarchistické resistance se potvrdila historická návaznost na postanarchistické strategie. Díky tomu, mohly být artikulovány rozdíly i mimoběžné představy mezi historickými a postanarchistickými resistantními strategiemi. Ukázalo se, že zvolení poststrukturalistické osy Foucault – Deleuze, Guattari – Bataille – Baudrillard bylo příhodné pro formulaci a vytvoření odpovídajících typů postanarchistických resistantních strategií.

Výsledné vazby mezi historickými modely, panely postanarchistické resistance a typy postanarchistických resistantních strategií nemají lineární charakter a nedělí se na jednotlivé na sebe navazující proudy. Mají podobu sítě, a to jak v horizontální rovině postanarchistických resistantních strategií, tak stejný síťovitý charakter mají i vazby jednotlivých postanarchistických resistantních strategií vůči historickým modelům resistance i vůči poststrukturalistickým konceptuálním panelům. Uskutečněné rozvrstvení sítí a vysledování trajektorií jejich vazeb, může být přínosným krokem pro další práce na tomto poli. Z tohoto důvodu není komplex popsané teoretické matice striktně uzavřen, právě naopak, je koncipován tak, aby zůstal otevřený pro případné další definování a redefinování historických modelů, doplnění poststrukturalistických konceptuálních panelů a postanarchistických resistantních strategií.

Seznam pramenů a literatury

Ackelsberg, M. A. (2002): Mujeres Libres – Svobodné ženy – Anarchismus a boj za emancipaci žen, Praha, FSA-MAP, online verze (<http://www.jaime.cz/node/2>), [cit. 11. 3. 2010].

Anarkismo (2006): Rethinking CrimethInc., online text (http://www.zabalaza.net/pdfs/leafs/leaflet_rethinking_crimethinc.pdf), [cit. 23. 4. 2010].

Anonym (2009): Collective Singularity: A Musing on Paralysis, Anarchist News, online text (<http://anarchistnews.org/?q=node/6874>), [cit. 16. 3. 2010].

Anonym (2001): At Daggers Drawn with the Existent, its Defenders and its False Critics, London, Elephant Editions, online verze (<http://www.anti-politics.net/distro/text/daggers.html>), [cit. 19. 4. 2010].

Anonym (1979): You Can't Blow Up a Social Relationship, Libertariánská socialistická organizace, Brisbane, online verze (<http://libcom.org/library/you-cant-blow-up-social-relationship>), [cit. 20. 3. 2010].

Aršinov, P. A. (2000): Historie Machnovského hnutí, Praha, Anarchistická knihovna FSA, online verze (<http://www.jaime.cz/node/2>), [cit. 12. 3. 2010].

Avrich, P. (2004): The Modern School Movement: Anarchism and Education in the United States, Edinburgh-Oakland, AK Press.

Bakunin, M. (2009a): Power Corrupts the Best, The Anarchist Library, online text (<http://theanarchistlibrary.org/power-corrupts-best>), [cit. 10. 3. 2010].

Bakunin, M. (2009b): The Immorality of the State, The Anarchist Library, online text (<http://theanarchistlibrary.org/immorality-state>), [cit. 9. 4. 2010].

Bakunin, M. (2005): Controversy with Marx, in: Guerin, D. (ed. 2005): No Gods, No Masters. An anthology of anarchism, pp. 189-197, Oakland, AK Press.

Barša, P. - Fulka, J. (2005): Michel Foucault. Politika a estetika, Praha, Dokořán.

Bataille, G. (1998): Prokletá část, Praha, Herrmann & synové.

Baudrillard, J. (2007): Forget Foucault, New York, Semiotexte(e).

Baudrillard, J. (2002a): Paroxysm: Interviews with Phillippe Petit, in: Poster, M. (ed. 2002): Jean Baudrillard – Selected Writings, Stanford, Stanford University Press,.

Baudrillard, J. (2002b): Simulacra and Simulation, in: Poster, M. (ed. 2002): Jean Baudrillard – Selected Writings, Stanford, Stanford University Press.

Baudrillard, J. (2001): Dokonalý zločin, Olomouc, Periplum.

Baudrillard, J. (1993): Symbolic Exchange and Death, London & Thousand Oaks & New Delhi, Sage Publications.

Baudrillard, J. (1981): For a Critique of the Political Economy of the Sign, St. Louis, Telos Press.

Bauman, Z. (2000): Globalizace. Důsledky pro člověka, Praha, Mladá fronta.

Berg-Schlosser, D. - Stammen, T. (2000): Úvod do politické vědy, Praha, Institut pro středoevropskou politiku (ISE).

Bey, H. (1985): T. A. Z.: The Temporary Autonomous Zone, Ontological Anarchy, Poetic Terrorism, The Anarchist Library, online text (<http://theanarchistlibrary.org/taz-temporary-autonomous-zone-ontological-anarchy-poetic-terrorism>), [cit. 13. 4. 2010].

Biofilio (2008): Revenge of the Working Class, Politics Is Not a Banana – Journal of Vulgar Discourse, The Institute for Experimental Freedom, Vol. I, No 1, pp. 18-25, online verze (http://issuu.com/the.institute/docs/banana_pages), [cit. 14. 5. 2010].

Black, B. (1991): The Abolition of Work, online text (<http://www.primitivism.com/abolition.htm>), [cit. 13. 4. 2010].

Bookchin, M. (2005): The Ecology of Freedom: The Emergence and Dissolution of Hierarchy, Edinburg, AK Press.

Bookchin, M. (2004): Post-Scarcity Anarchism, Edinburg, AK Press.

Call, L. (2002): Postmodern Anarchism, New York, Lexington Books.

Cohn, J. – Wilbur, S. (2003): What's Wrong with Postanarchism?, InterActivist Info Exchange, online text (<http://info.interactivist.net/node/2471>), [cit. 18. 3. 2010].

CrimethInc. Ex-Workers' Collective (2010): Say You Want an Insurrection, online text (<http://www.crimethinc.com/texts/rollingthunder/insurrection.php>), [cit. 9. 5. 2010].

CrimethInc. Ex-Workers' Collective (2009): What Went Right in Pittsburgh, online text (<http://www.crimethinc.com/texts/recentfeatures/g202.php>), [cit. 30. 4. 2010].

CrimethInc. Ex-Workers' Collective (2008): Expect Resistance - a field manual, CrimethInc. ex-Workers' Collective, Salem.

CrimethInc. Ex-Workers' Collective (2006): Dropping out, Rolling Thunder: An anarchist journal of dangerous living, No 2., pp. 12-21.

CrimethInc. Ex-Workers' Collective (2005): Recipes for Disaster – an anarchist cookbook, Olympia.

CrimethInc. Ex-Workers' Collective (2001): Days of War, Nights of Love. CrimethInc. for beginners, Olympia.

Černý, R. (2007): Co přinesly protesty proti summitu G8?, Československá anarchistická federace, online text (<http://www.csaf.cz/index.php?clanok=758>), [cit. 3. 5. 2010].

Day, R. (2005): Gramsci is Dead. Anarchist Currents in the Newest Social Movements, London, Pluto Press.

Debord, G. (2007): Společnost spektaklu, Praha, :intu:.

Debord, G. a kol. (1963): Ideologies, Classes, and the Domination of Nature, Internationale Situationniste, Vol. VIII, January 1963, Paris, online verze (<http://www.cddc.vt.edu/sionline/si/ideologies.html>), [cit. 29. 3. 2010].

Debord, G. a kol. (1958): Preliminary Problems in Constructing a Situation, Internationale Situationniste, Vol. I, June 1958, Paris, online verze (<http://www.cddc.vt.edu/sionline/si/problems.html>), [cit. 27. 3. 2010].

Debord, G. (1957): Report on the Construction of Situations and on the International Situationist Tendency's Conditions of Organization and Action, Internationale Situationniste, June 1957, online verze (<http://www.cddc.vt.edu/sionline/si/report.html>), [cit. 27. 3. 2010].

Deleuze, G. (1996): Foucault, Praha, Hermann & synové.

Deleuze, G. - Guattari, F. (1995): Capitalism: A Very Special Delirium, in Lothringer, S. (ed. 1995): Chaosophy, Autonomedia/Semiotexte, online verze (<http://www.generation-online.org/p/fpdeleuze7.htm>), [cit. 25. 4. 2010].

Deleuze, G. - Guattari, F. (1988): A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia, London, Althone Press.

Deleuze, G. - Guattari, F. (1972): Anti-Oedipus: Capitalism and Schizophrenia, New York, Viking Press.

Deleuze, G. - Parnet, C. (1987): Dialogues, New York, Columbia University Press.

Dery, M. (2003): Culture Jamming: Hacking, Slashing and Sniping in the Empire of Signs, The Cyberpunk Project, online text (http://project.cyberpunk.ru/idb/culture_jamming.html), [cit. 3. 5. 2010].

Dolhoff, S. (2002): Anarchisté ve španělské revoluci, online text (http://www.csaf.cz/historia.php?histor_cl=5), [cit. 24. 3. 2010].

Euben, R. (1999): The Enemy in the Mirror: Islamic Fundamentalism and the Limits of Western Rationalism, Princeton, Princeton University Press,.

Evren, S. (2008): Nietzsche, Post-Anarchism and the senses, Siyahi, Vol. V, online verze (<http://magazines.documenta.de/frontend/article.php?IdLanguage=1&NrArticle=1824>), [cit. 11. 5. 2010].

Foucault, M. (2003a): Dějiny sexuality I.. Vůle k vědě, Praha, Herrmann & Synové.

Foucault, M. (2003b): Myšlení vnějšku, Praha, Herrmann & Synové.

Foucault, M. (2003c): Revolutionary action: Until Now, InterActivist Info Exchange, January 22, online verze (<http://info.interactivist.net/node/1582>), [cit. 10. 4. 2010].

Foucault, M. (2000a): Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení, Praha, Dauphin.

Foucault, M. (2000b): Useless to Revolt, in: Faubion, J. D. (2000) Power, New Press, New York, pp. 449-453., online verze (http://www.johnkeane.net/pdf_docs/teaching_sources/foucault/foucault2000_useless_to_revolt.pdf), [cit. 6. 4. 2010].

Foucault, M. (1991): On the Genealogy of Ethics: An Overview of Work in Progress, in: Rabinow, P. (ed. 1991): Foucault Reader, London, Penguin Books.

Foucault (1980): Power/Knowledge, in: Gordon, C. (ed. 1980): Power/Knowledge – selected interviews & other writings 1972-1977, New York, Pantheon Books.

Fraser, N. (1981): Foucault on Modern Power: Empirical Insights and Normative Confusions, Central and Eastern European Online Library, PRAXIS International, no. 3, 1981, pp. 272-287, online text (<http://www.ceeol.com.aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=460125590797492596274bcc951f32d6>), [cit. 3. 5. 2010].

Fulka, J. (2009): Bataille a antropologie, Antropoweb, Západočeská univerzita v Plzni, online text (<http://antropologie.zcu.cz/clanek/bataille-a-antropologie>), [cit. 8. 4. 2010].

Gadamer, H. (1989): Truth and Method, London, Sheed & Wards.

Gibbons, M. T. (2006): Hermeneutics, Political Inquiry, and Practical Reason: An Evolving Challenge to Political Science, Vol. C, No. 4, American Political Science Review, pp. 563-571, online verze (<http://www.apsanet.org/imgtest/APSRNov06Gibbons.pdf>), [cit. 27. 2. 2010].

Gordon, U. (2007): Anarchism and Political Theory: Contemporary Problems, PhD Thesis, Oxford, University of Oxford, online verze (<http://ephemer.al.cl.cam.ac.uk/~gd216/uri/>), [cit. 17. 4. 2010].

Graeber, D. (2004a): Anarchism, Or the Revolutionary Movement Of The Twenty-first Century, ZNet – The Spirit of Resistance Lives, online text (<http://www.zmag.org/znet/viewArticle/9258>), [cit. 12. 5. 2010].

Graeber, D. (2004b): Fragments of an Anarchist Anthropology, Chicago, Prickly Paradigm Press.

Grondin, J. (1994): Introduction to Philosophical Hermeneutics, New Haven & London, Yale University Press.

Holloway, J. (2002): Change he World Without Taking Power: The Meaning of Revolution Today, London & Sterling, Pluto Press, online verze (<http://libcom.org/library/change-world-without-taking-power-john-holloway>), [cit. 20. 2. 2010].

Choat, S. (2009): Power and Subjectivity: A Critique of Post-Anarchism, Anarchist Studies Network, online text (<http://www.google.com/search?hl=cs&client=opera&rls=cs&hs=0F1&q=choat+power+and+subjectivity&btnG=Hledat&lr=&aq=f&oq=>), [cit. 5. 3. 2010].

Christie, S. (2008): We, the Anarchists! A Study of the Iberian Anarchist Federation (FAI) 1927-1937, Edinburgh, AKPress.

Inglehart, R. (1997): Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies, Princeton, Princeton University Press.

Jorn, A. O. (1958): The Situationists and Automation, Internationale Situationiste, Vol I, June 1958, online verze (<http://www.bopsecrets.org/SI/1.automation.htm>), [cit. 18. 3. 2010].

Khayati, M. (1966a): Captive Words: Preface to a Situationist Dictionary, Internationale Situationniste Vol. X, March 1966, Paris, online verze (<http://www.cddc.vt.edu/sionline/si/captive.html>), [cit. 16. 3. 2010].

Khayati, M. (1966b): On the Poverty of Student Life. A Consideration of its Economic, Political, Sexual, Psychological and Notably Intellectual Apects and of a Few Ways to Cure it, Strasbourg, L'Internationale Situationniste et des étudiants de Strasbourg, online verze (<http://library.nothingness.org/articles/SI/en/display/141>), [cit. 16. 3. 2010].

King G - Keohane, O. - Verba, S. (1994): Designing social inquiry: scientific inference in qualitative research, Princeton, Princeton University Press.

Klein, N. (2008): Bez loga, Praha, Argo/Dokořán.

Knabb, K. (2001): Comments on CrimethInc., online text (<http://libcom.org/library/crimethinc-comments-ken-knabb>), [cit. 18. 3. 2010].

Kropotkin, P. (2005): From the medieval commune to the modern commune. in Guerin, D. (ed. 2005): No Gods, No Masters: An anthology of anarchism, pp. 302-311, Oakland, AK Press.

Kropotkin, P. (1906): The Conquest of Bread, The Anarchist Library, online text (<http://theanarchistlibrary.org/conquest-bread>), [cit. 21. 3. 2010].

Laclau E. - Mouffe Ch. (2001): Hegemony and Socialist Strategy, London & New York, Verso.

Law, L. (2001): The Spectacle. A Skeleton Key, Spectacular Times, online verze (<http://www.scribd.com/doc/2228885/Spectacular-Times-Spectacle-A-Skeleton-Key>), [cit. 2. 4. 2010].

Leval, G. (1975): Collectives in the Spanish Revolution, London, Freedom Press, online verze (<http://libcom.org/library/collectives-spanish-revolution-gaston-leval>), [cit. 12. 3. 2010].

Lukes, S. (2005): Power - A Radical View, London, Palgrave.

Magid, V. (2008): Zrušení nebo uskutečnění? Posmrtný život situacionistických strategií, Socialistický kruh – Sdružení pro levicovou teorii, online text (http://www.sok.bz/index.php?option=com_content&task=view&id=269&Itemid=49), [cit. 1. 4. 2010].

Mareš, M. (2004): Anarchistický terorismus v České republice po roce 1989, Rexter, Roč. II, č. 2., online text (<http://www.rexter.cz/anarchisticky-terorismus-v-ceske-republice-po-roce-1989/2004/11/01/>), [cit. 15. 4. 2010].

Markoš, A. (2003): Tajemství hladiny. Hermeneutika živého, Praha, Dokořán.

Marshall, P. (1993): Demanding the Impossible: A history of anarchism, London, Fontana Press.

Mauss, M. (1999): Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech, Praha, Sociologické nakladatelství SLON.

May, T. (1994): The Political Philosophy of Poststructuralist Anarchism, Pennsylvania, The Pennsylvania State University.

Metcalf, B. (1996): Shered Visions, Shered Lives: Communal Living Around the Globe, Findhorn, Findhorn Press.

McHenry, K. (2010): Rozhovor o vzniku a historii Food not Bombs ve Spojených státech amerických, 25. 1. 2010, Místogalerie Skleněná louka, Brno.

Morland, D. (2009): Anarchism and Human Nature, online text (<http://www.scribd.com/doc/11404257/Anarchism-and-Human-Nature-David-Morland>), [cit. 23. 3. 2010].

Newman, S. (2001): From Bakunin to Lacan – Anti-Authoritarianism and the Dislocation of Power, Oxford, Lexington Books.

Petrusek, M. (2007): Společnosti pozdní doby, Praha, Sociologické nakladatelství (SLON).

Plant, S. (1992): The Most Radical Gesture The Situationist International in a Postmodern Age, London & New York, Routledge, online verze (http://classagainstclass.com/sadie_plant_-_most_radical_gesture.pdf), [cit. 3. 5. 2010].

Rant Trainers Collective (2009): History of Affinity Groups, online text (<http://www.rantcollective.net/article.php?id=33>), [cit. 26. 4. 2010].

Richards, V. (2000): Poučení ze Španělské revoluce, Praha, FAS-MAP, online verze (http://www.anarchismus.org/?q=publikace_anarchisticke_knihovny_fas_map), [cit. 13. 4. 2010].

Rousselle, D. (2007): The Postanarchism Reader. Call for Papers, Anarchistnewsdotorg, online text (<http://www.anarchistnews.org/?q=node/1782>), [cit. 25. 4. 2010].

Samuel, A. (2004): Hacktivism and the Future of Political Participation, PhD Thesis, Harvard University, online verze (<http://www.alexandrasamuel.com/dissertation/index.html>), [cit. 30. 4. 2010].

Seidman, M. (2000): Agrarian Collectives during the Spanish Civil War, *European History Quarterly* Vol. XXX, No. 2, pp. 209-235, London, SAGE Publications, online verze (<http://ehq.sagepub.com/content/vol30/issue2/>), [cit. 12. 4. 2010].

Schmidt, M. (2003): A Platformist Response to „Post-Anarchism“: Sucking the Golden Egg: A Reply to Newman, online text (<http://info.interactivist.net/article.pl?sid=03/10/10/1220218&mode=nested&tid=9>), [cit. 21. 4. 2010].

Sionnach, L. (2008): Plan B – our exit strategy from activism and the next expression of an autonomous social force, *Politics Is Not a Banana – Journal of Vulgar Discourse*, The Institute for Experimental Freedom, Vol. I, No 1, pp. 18-25, online verze (http://issuu.com/the.institute/docs/banana_pages), [cit. 14. 5. 2010].

Slačálek, O. (2005): Současný anarchismus, Text přednášky pořádané Socialistickým kruhem ze 13. 12. 2005, *Britské listy*, online text (<http://www.blisty.cz/2005/12/16/art26133.html>), [cit. 17. 4. 2010].

Sokačová, L. (2005): Punk a móda. Démon buržoazie, *A-kontra*, roč. II, č. 3, s. 22-25.

Starhawk (2009): Affinity Groups, online text (<http://www.starhawk.org/activism/affinitygroups.html>), [cit. 10. 5. 2010].

Taylor, Ch. (2004): *Modern Social Imaginaries*, Durham & London, Duke University Press.

Taylor, Ch. (2003): *Sources of the Self. The Making of the Modern Identity*, Cambridge, Cambridge University Press.

Taylor, Charles (1985): Human Agency and Language. Philosophical Papers I., New York, Cambridge University Press.

The Invisible Committee (2007): Coming Insurrection, online verze (<http://tarnac9.wordpress.com/texts/the-coming-insurrection/>), [cit. 8. 5. 2010].

Tomek, V. - Slačálek, O. (2006): Anarchismus: svoboda proti moci, Praha, Vyšehrad.

Torrance (2008): Post-Anarchism and Social War, online text (<http://anarchafairy.wordpress.com/2008/01/21/post-anarchism-and-social-war>), [cit. 13. 5. 2010].

Torney, S. – Townshend, J. (2006): Key Thinkers from Critical Theory to Post-Marxism, London & Oaks & New Delhi, Sage Publications.

Uproot (2009): What is an affinity group?, online text (<http://www.uproot.info/affinity.html>), [cit. 5. 5. 2010].

Vague, T. (1997): Anarchy in the UK: the Angry Brigade, Stirling, AK Press.

Voix, R. (2008): Denied Violence, Glorified Fighting: Spiritual Discipline and Controversy in Ananda Marga, Nova Religio, University of California Press, Vol. XII, No. 1, pp. 3-25., online verze (<http://caliber.ucpress.net/doi/abs/10.1525/nr.2008>), [cit. 14. 4. 2010].

Ward, C. (2005): Anarchism: A very short introduction, Oxford, Oxford University Press.

Wilby, P. (2008): Humanity's last rage, New Statesman, 8. May 2008, online text (<http://www.newstatesman.com/life-and-society/2008/05/1968-vietnam-students-world>), [cit. 23. 3. 2010].

Internetové zdroje

325 Nostate, online zdroj (<http://325.nostate.net/>).

Bikes not Bombs, online zdroj (<http://www.foodnotbombs.net/>).

CrimethInc. Ex-Workers Collective, online zdroj (<http://www.crimethinc.com/>).

Food not Bombs, online zdroj (<http://www.foodnotbombs.net/>).

Food not Bombs. Praha, online zdroj (<http://food.not.bombs.sweb.cz/index.html>).

Food not Lawns, online zdroj (<http://www.foodnotlawns.net/>).

Independent Media Center, online zdroj (<http://www.indymedia.org/en/>).

La esperanza nuance muere, online zdroj (<http://www.jaime.cz/>).

Post-Anarchism Anarchy, online zdroj (<http://post-anarchism.blogspot.com/>).

Internetové zdroje ověřeny ke dni 16. 5. 2010.

Anotace

Práce je zaměřena na teoretické zpracování resistantních strategií v postanarchismu. Hledá východiska postanarchistických resistantních strategií, představuje relevantní koncepty, sleduje jejich vzájemné prolínání a vazby. Výchozím bodem je vyjasnění interakcí v síti postanarchismus – anarchismus - poststrukturalismus – (částečně (post)marxismus). Načrtnuta je pozice střetávání mezi poststrukturalismem a anarchismem. Dále jsou, v této práci, představeny historické modely anarchistické resistance, které společně s poststrukturalistickými konceptuálními panely (na ose Foucault – Deleuze, Guattari – Bataille - Baudrillard) navazují, na z nich vyplývající, typy postanarchistických resistantních strategií.

Abstrakt

This thesis deals with the theoretical utilization of resistance strategies within the framework of post-anarchism. It puts forth the starting points of post-anarchistic resistance strategies, presents related concepts and traces their diffusions and linkages. The initial point is to clarify interactions within the Post-anarchism – Anarchism – Post-Structuralism – (partially) post-Marxism network. The interference between post-structuralism and anarchism is also outlined. Furthermore, this thesis presents historical models of anarchistic resistance interconnected with post-structural conceptual panels (at the axis Foucault – Deleuze, Guattari – Bataille – Baudrillard), from which the types of post-anarchistic resistance strategies arise.